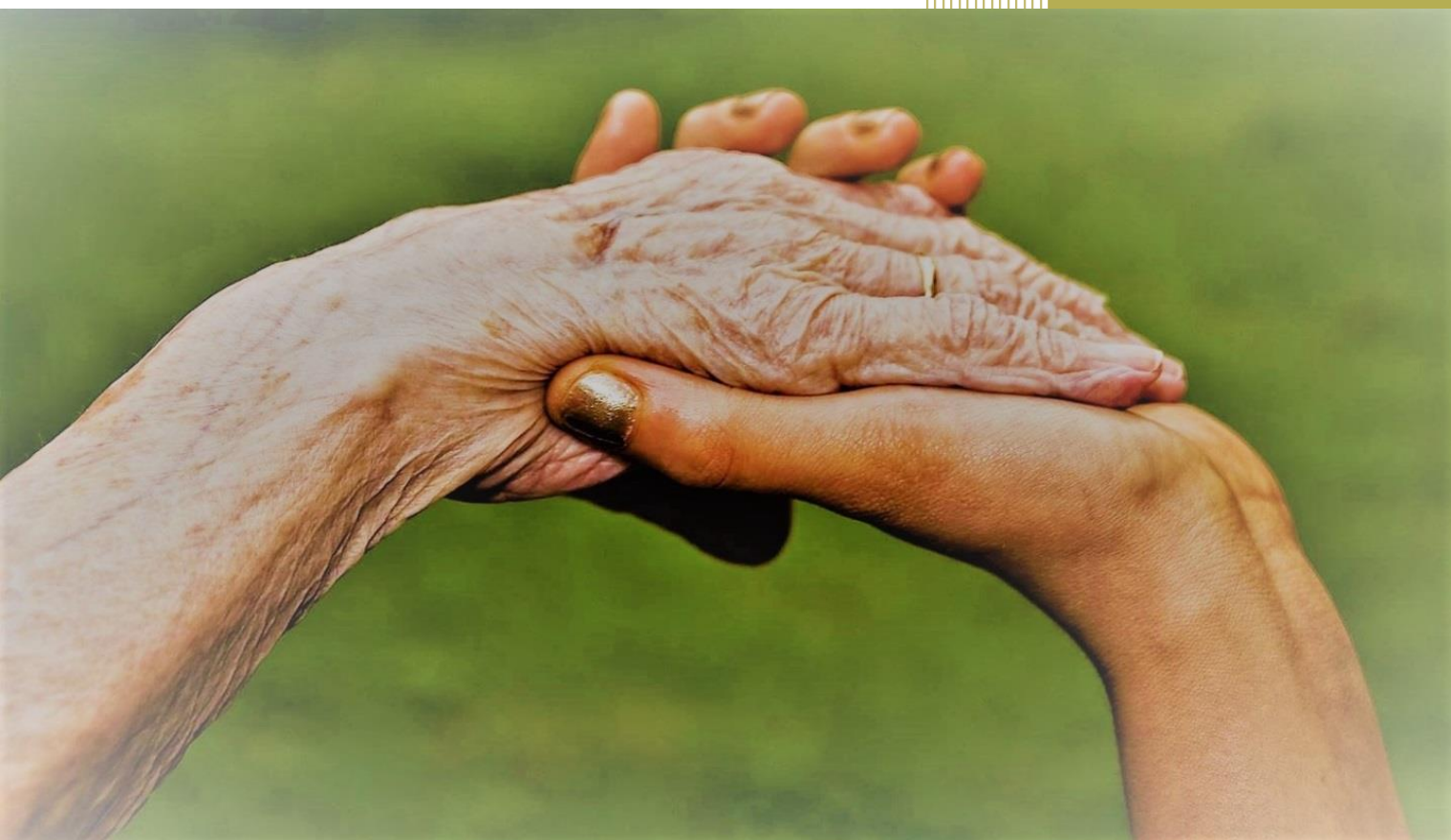

RANA KOMMUNE

Budsjett 2019 Økonomiplan 2019-2022

**Kommunestyrets
vedtak**

11. desember 2018

PS 121/18 Budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022

Saksprotokoll - Kommunestyret - 10.12.2018 - sak 121/18

Vedtak:

Rådmannens forslag vedtas med følgende endringer og tillegg:

Drift:

Stålhallen partnerskapsavtale 1.2 mill.

Inndekning: Redusert NDR

Styrking rus og psykiatri: 1.5 mill.

1 psykolog og 1 terapeut

Inndekning: Redusert NDR

Bevilgning BUA 0,1 mill

Sum redusert NDR 2.8 mill.

Fjernvarme Sagbakken og Moheia 1.1 mill.

Inndekning: Disposisjonsfond

Investering:

Oppgradering av skolegårder 2.2 mill.

Lyngheim, Skonseng og Storforshei

Inndekning: Disposisjonsfond

Mo Allaktivitetshus: Kjøkken 0.5 mill.

Inndekning: Disposisjonsfond

Økt satsing Velferdsteknologi 2.0 mill.

Inndekning: Disposisjonsfond

Det avsettes et beløp til innkjøp av trygghetsskapende sensorteknologi som kan koples opp mot de nye digitale trygghetsalarmene. Dette vil gi bedre trygghet for brukerne og sikre at de som ønsker det får bo lengst mulig hjemme.

Prosjekt:

Økt Barnehagedekning 3.0 mill.

Etablere en mat/kost ordning ved Rana ungdomsskole for skoleåret 2019/2020: 2.0 mill.

Inndekning: Disposisjonsfond 5.0 mill.

Inndekning:

Redusert NDR: 2.8 mill.

Disposisjonsfond 10.8 mill. hvorav:

- **Havbruksfondet** 4.5 mill.
- **Disposisjonsfondet** 6.3 mill.

PROSJEKT:**Etablere en mat/kost ordning ved Rana ungdomsskolen for skoleåret 2019/2020 med målsetning om å forbedre kostvaner hos elevene.**

Kommunens folkehelseprofil og vedtatt plan for folkehelsearbeid viser at kommunens innsats bør i større grad dreie seg om forebygging. Kosthold er en viktig del av folkehelsa og gode eller dårlige vaner skapes gjennom hele oppveksten. Undersøkelser viser at kun halvparten av ungdommene får i seg mat før de begynner på skolen. Dette bidrar igjen til dårligere læringsutbytte.

Vi ønsker med dette prosjektet å sikre at elevene etablerer gode vaner og at de kan både få inspirasjon og tips om en enklere måte å sikre riktig matinntak gjennom hele dagen. Prosjektet er derfor ikke begrenset til kun frokost, men kan sees på som en mulighet til å servere evt. mellommåltider eller lunsjer. Antall eller type måltid er ikke tallfestet, men min. 80% av innvilget beløp skal gå til innkjøp av råvarer. Her oppfordres Rana kommune til å ta i bruk samskappingsstrategier og finne muligheter til å organisere arbeidet på tvers av avdelinger og tjenesteområder. Det vises blant annet til eksempler fra Fagerborg skole i St. Hanshaugen bydel i Oslo.

Rana kommune bevilger 2 mill. kr. som et prøveprosjekt hvor min 80% av beløpet skal gå til innkjøp av råvarer enten som frokost, mellommåltid eller lunsj.

Prosjektet evalueres etter første skoleår og kommunestyret fremlegges en rapport hvor resultater med erfaringer og anbefalinger fremkommer.

Kostnad: 2.0 mill.

Inndekning: Disposisjonsfondet

Forsøksordning: Økt barnehagedekning

Kommunestyret har en målsetting om at alle som har behov for barnehageplass fra barnet fyller 10 måneder. (Jfr. vedtekter for kommunale barnehager i Rana)

Tallene for hovedopptaket 2019/2020 vil først være klar etter søknadsfristen, 1. april. Først da vil barnetallet og antall søkere være avklart. I tillegg kommer også eventuell tilflytting etter 1. april.

Kommunestyret ber om en egen sak til kommunestyremøte 14. mai om hvordan dette kan ivaretas, slik at dimensjoneringen kan tilpasses behovet.

Det avsettes 3 millioner fra disposisjonsfondet til formålet slik at planlegging og rekruttering kan settes i gang. Tilpasning gjøres i budsjettregulering i juni 2019.

Forsøksordningen gjøres i de kommunale barnehagene for å kunne optimalisere arealbruk og bemanning. Forsøksordningen gjelder for barnehageåret 2019-2020. Forsøksordningen evalueres våren 2020.

Kostnad i 2019: 3.0 mill.

Inndekning: Disposisjonsfondet

Sum inndekning prosjekt: 5.0 mill.

Vedtatte verbalforslag:

Plan for disponering av kommunens eide og leide arealer

Kommunestyret ber rådmannen om å utarbeide en plan for eiendom og arealdisponering av kommunens eide og leide bygningsmasse.

Planen skal ha som målsetning å optimalisere arealeffektiviteten, samt kartlegge muligheter for samlokalisering av tjenesteområder hvor det er mulig å oppnå synergier av både økonomisk og organisatorisk karakter.

Planen skal ha reelle og målbare beregninger for gevinstrealisering i tillegg skal arealeffektivitet beregnes mot anbefalte normer.

Prosjektet for samlokalisering av ulike funksjoner i en utbygd driftssentral på Mjølan gjenopptas og inngår i planen for eiendom og arealdisponering. Nye lokaler til brann og redning, byggdrift, prosjektavdelingen, Sivildforsvarets og Heimevernets behov skal også vurderes inn i samlokaliseringen.

Salg av brannstasjon og tomta vurderes som delfinansiering av investeringskostnaden for en samlokalisert driftssentral. Planen legges frem til behandling i kommunestyret før sommeren 2019.

Mobil og nettdækning:

Det utredes hvilke muligheter kommunens Decca-mast på Mofjellet kan gi for å tilby bedre nett- og mobildekning i kommunen, spesielt i Svartisen og dalførene rundt Røssvoll, både for fastboende og turister. Herunder hvilke investeringskostnader dette vil kreve, driftsutgifter og driftsinntekter fra tele- og nettoperatører som ønsker å inngå en avtale med kommunen for bruk av masta. Det må også avklares muligheter for tilskudd fra fylkeskommunen og staten.

Avhending av Alteren skole

Kommunestyret ber rådmannen om å gå i dialog med UL Daggry for å avklare mulighetene for overtakelse hele eller deler av bygningsmassen slik at det kan etableres et nærmiljøanlegg.

Fysioterapitilbud sykehjem

I dag viser kommunebarometret at vi ikke har et tilfredsstillende tilbud med fysioterapi til eldre i sykehjem. Til våren vil administrasjonen presentere den nye habilitering- og rehabiliteringsplanen for kommunestyret. Knyttet til denne ber kommunestyret at administrasjonen ser på muligheten for også å se om de private fysioterapeutene kan brukes inn i tilbudet til eldre som bor i sykehjem.

Styrke veiledning rundt ombyggningsmidler i Husbanken

Med enkle endringer i egen bolig, kan flere eldre bo lengre i sitt hjem. Kommunestyret ber administrasjonen styrke informasjonen og hjelp til eldre for å søke ombyggningsmidler for egen bolig via Husbanken.

Digitale hjelpemidler for samskaping

Kommunestyret ber administrasjonen vurdere digitale hjelpemidler for samskaping mellom kommunen, NAV og aktivitetsplikt, frivillige organisasjoner som Frivilligsentralen, Home start, Termik, Kvinnenettverk Noor, idrettslag, foreninger mm ved bruk av f. eks. appen

Nyby.no eller andre digitale hjelpemidler som kan lette samarbeidet og forenkle det frivillige arbeidet og koordineringen av de frivillige.

Kartlegging og oversikt over tilbud og dekning av idrettsanlegg

Rana kommune har de siste år hatt betydelig oppgradering av idrettsanlegg. For tiden er det hall åpen på Ytteren i regi av B&Y IL og kaldhall på Hauknes i regi av Åga IL.

Fylket åpner snart sin nye hall på Mjølan og kommunen gjenåpner Ranahallen. På de fleste skolene er det gymsaler eller gymhaller, i tillegg til utendørsanlegg på Ytteren, Selfors, Moheia, Gruben med flere. Det planlegges nå oppbygging av bl.a. Stålhallen, samt bygging av Gruben allaktivitetshus.

I lys av dette ber kommunestyret rådmannen om å fremme en sak hvor det fremkommer for alle tilgjengelige og planlagte idrettsanlegg i kommunen: antall brukere og belegg i timebruk for

hvert idrettsanlegg samt prognoser for de som er under realisering og planlegging. Oversikten skal settes i sammenheng med kommunens demografiske utvikling for målgruppen.

Kommunale avgifter:

Kommunestyret ber rådmannen legge til rette for at kommunale avgifter kan deles inn i månedlige betalinger.

Rekruttering av faggrupper:

Kommunestyret ber rådmannen om å vurdere rekruttering av nye faggrupper som et alternativ til ufaglærte assistenter i grunnskolen i Rana. Det vises til modeller fra Bodø og andre kommuner.

Black Box Nordland Teater:

Kommunestyret ser positivt på Nordland Teaters planer for øvings- og spillelokaler for ungdom. Kommunestyret ser videre positivt på samhandlingen som vil kunne finne sted mellom Kulturskolen og Nordland Teater vedrørende dramatilbud til barn og unge i Rana. Kommunestyret ber om at Rådmannen behandler søknaden fra Nordland Teater på den kommunale delen av finansiering og innarbeider denne i neste års budsjettbehandling

Mofjellheis

Administrasjonen bes utrede mulighetene for å etablere en ny Mofjellheis med nødvendige og naturlige fasiliteter på Mofjellet. Det søkes å etablere et nytt selskap som eier og driver heis og andre fasiliteter i forbindelse med heisen. Mofjellheisen vil være et viktig tilskudd til Rana mht å ha et lavterskeltilbud til dagturturister, og til Ranas innbyggere.

Kommunalt landbruksfond

Kommunestyret i Rana ber rådmannen legge fram en sak for kommunestyret om økning av gjeldende låneramme for det kommunale landbruksfond. Landbruksfondet tilføres midler fra næringsfondet.

Revidering av strategisk næringsplan

Kommunestyret ber rådmannen i forbindelse med revidering av strategisk næringsplan at det utvikles prosesser i Rana utviklingsselskap A/S (RU) som fremmer utvikling, bolyst og næringsutvikling i distriktene.

Parkeringsproblematikken strekningen E 12 Utsikten –Umbukta vinterstid

Kommunestyret ber rådmannen legge fram en sak med forslag til løsning på parkeringsproblematikken strekningen E 12 Utsikten –Umbukta vinterstid. Dette på bakgrunn av at det er store utfordringer med parkering i forbindelse at denne strekningen brukes mye i forbindelse med utfart spesielt i vinterhalvåret.

Lavterskeltilbud/vaktordning innen rus/psykiatritjenesten

Kommunestyret ber rådmannen utrede en etablering av et lavterskeltilbud/vaktordning innen rus/psykiatritjenesten på kveldstid/helger/helligdager.

Frivilligplan for Rana

Kommunestyret ber om at det lages en Frivilligplan for Rana. Utarbeidelse av planen ses i sammenheng med rullering av kommunens planstrategi

Grønn finansforvaltning

Kommunestyret ber Rådmannen utarbeide en sak om grønn finansforvaltning etter modell fra Eid kommune (K-sak 14/15) når finansreglementet skal oppdateres etter valget i 2019. Nødvendige utredninger/vurderinger gjøres i forbindelse med revidering av reglementet.

SFO

Det skal også utredes om SFO kan samarbeide med kultur-livet, Kulturskolen, idrettslag frivillige organisasjoner eller andre for å øke kvaliteten og redusere kostnader.

Velkomstpakke for studenter

Kommunestyret ber rådmannen utrede og legge frem en sak om velkomstpakke for studenter. Velkomstpakken bør inneholde informasjon om ulike tilbud i kommunen og det bør samarbeides med studentforeningen, idrettslagene, kulturlivet med flere. En slik pakke kan også inneholde gratis billett til kino, basseng, teaterforestillinger, fotballkamper og lignende

Boliger til personer med utviklingshemming.

I løpet av økonomiplanperioden utredes muligheter for flere boliger til personer med utviklingshemming.

Universell utforming

Arbeidet med å realisere universell utforming i Rana kommune må konkretiseres, gjennom kartlegging og tiltaksplan.

RÅDMANNENS FORSLAG TIL VEDTAK

1. Budsjett og økonomiplan vedtas med de mål og premisser for kommunens tjenesteproduksjon som fremgår av dokumentet.

2. Årsbudsjett 2019 for Rana kommune vedtas med en inntektsramme på 2 153 577 000 kr.

Rammen for tjenesteproduksjon settes til netto 1 535 287 000 kr med slik fordeling:

Støttetjeneste.....	110 133 000
Oppvekst og kultur	565 566 000
Helse og omsorg.....	563 926 000
NAV kommune	49 929 000
Tekniske tjenester	192 040 000
Kirkelig Fellelsråd	15 291 000
Fellesområde drift.....	38 402 000

3. Investeringsbudsjett for 2019 vedtas med en total investeringsramme på 543,7 mill. kr. Samlet låneopptak til finansiering av investeringer vedtas med inntil 196,8 mill. kr fordelt med 113,4 mill. kr i ordinære lån og 83,4 mill. kr til selvfinansierende prosjekt.
4. Rådmannen gis fullmakt til å avhende kommunal eiendom som ikke har kommunal anvendelse. Salgsgevinsten avsettes til ubundne kapitalfond.
5. Det tas opp 60 mill. kr i startlån i Husbanken.
6. Det kommunale skattøret settes til høyest tillatte sats.
7. Kommunale gebyrer og betalingssatser reguleres pr 1. januar 2019 i henhold til prisstigning i kommunal sektor anslått av Kommunal- og moderniseringsdepartementet til 2,8 prosent for 2019, dersom ikke annet er spesielt nevnt.
8. Avgiften for vann økes med 20 prosent, avgiften for avløp holdes uendret jf. vedlegg 4.1.
9. Feie- og tilsynsavgift økes med 7,5 prosent jf. vedlegg 4.2.
10. Gebyrendringer innenfor tekniske tjenester økes i henhold til forventet lønnsvekst på 3,25 prosent og øvrige endringer vedtas i henhold til vedlegg 4.4 – Gebyrregulativ Areal og miljø.
11. Gebyrer for husholdnings- og fritidsrenovasjon og kommunal septiktømming for 2019 fastsettes som vedtatt i representantskapsmøte til HAF IKS jf. vedlegg 4.5.
12. Eiendomsskatt vedtas i henhold til vedlegg 4.6. I medhold av lov om eiendomsskatt videreføres utskrivning av eiendomsskatt i 2019 i områder som helt eller delvis er utbygd på byvis eller der slik utbygging er i gang, samt på verker og bruk. Den generelle eiendomsskatten er 7 promille. Eiendomsskattesatsen på boliger og fritidseiendom settes til 2 promille. Bunnfradraget settes til 300 000 kr pr. boenhet på boligeiendommer.
13. Foreldrebetaling i barnehage settes til makspris fastsatt i Statsbudsjettet 2019 jf. forslag: 2 990 kr (2 910 kr) fra 1.1.2019 og 3 040 kr fra 1.8.2019.
14. Semesteravgiften for kulturskoleundervisning økes fra 1 640 kr til 1 840 kr.
15. Timesats korttidsparkering 09:00-16:00 mandag til fredag øker fra 22 kr pr. time til 24 kr pr. time. Dagsats langtidsparkering mandag til fredag 09:00-16:00 øker fra 22 kr pr. dag til 24 kr pr. dag.
16. Gebyr for bruk av kommunale skuterløyper holdes uendret, årlig sesongkort på 700 kr.
17. Frikjøpsbeløp parkering holdes uendret på 350 000 kr for parkeringsplass.
18. Husleiereguleringer: Gjennomgangsboliger som kommunen eier og leier inn for fremleie, samt helse-, sosial- og omsorgsboliger reguleres i henhold til Husleieloven dersom ikke annet er avtalt.

19. Satsen for korttidsopphold i institusjon endres til 165 kr (160 kr) pr. døgn. Satsen for dagopphold endres til 85 kr (80 kr).

20. Mat fra sentralkjøkkenet:

Pris på middag økes med lønns- og prisvekst. Prisene på frokost og aftens i bosenter holdes uendret.

Middag for hjemmeboende på hverdager 72 kr (70 kr) pr. dag. Middag inkludert dessert for hjemmeboende på søn- og helligdager 85 kr (82 kr) pr. dag.

Bosenter: To-retters middag for personer på 85 kr (82 kr) pr. dag. Frokost (42 kr) og aftens (42 kr) pr måltid.

21. Vask av ytre rom i bosenter økes til 283 kr (274 kr) pr. mnd.

22. Vask av privat tøy for beboere i bosenter, når kommunens vaskemaskiner og vaskemiddel brukes, øker til 196 kr (190 kr).

23. Betalingssatser for hjemmehjelp/praktisk bistand økes i henhold til tabell (2017 pris i parentes).

<i>Husstandens samlede nettoinntekt før særfradrag</i>	<i>Minstepris og pris pr. time</i>	<i>Makspris pr. mnd.</i>
Under 2G: (193 766 kr)	105 kr (103 kr)	210 kr (205 kr)
	Minstepris og pris pr. time for hjelp inntil 7 timer pr. mnd.	Pris for abonnement, hjelp fra 7 timer pr. mnd.
2G til 3G: (193 766 til 290 648 kr)	222 kr (215 kr)	1 554 kr (1 505 kr)
3G til 4G: (290 649 kr til 387 531 kr)	356 kr (345 kr)	2 493 kr (2 415 kr)
	Minstepris og pris pr. time for hjelp inntil 8 timer pr. mnd.	Pris for abonnement, hjelp fra 8 timer pr. mnd.
4G til 5G: (387 532 kr til 484 414 kr)	399 kr (386 kr)	3 192 kr (3 088 kr)
	Minstepris og pris pr. time for hjelp inntil 9 timer pr. mnd.	Pris for abonnement, hjelp fra 9 timer pr. mnd.
Over 5G: (484 415 kr)	405 kr (386 kr)	3 645 kr (3 474 kr)

G = Grunnbeløpet i folketrygden. Pr. 1.5.2018 er 1G 96 883 kr (reguleres årlig i mai måned). Betaling pr. time skal ikke overstige selvkost, som i 2018 er 405 kr pr. time.

24. Festeavgiften etter Gravferdslovens § 21 for 2019 vedtas slik:

Festeavgift 20 år 1. festeperiode	5 000 (4 800)
Festeavgift 20 år, 21-40 år	6 000 (5 800)
Festeavgift 20 år, 41-60 år	7 000 (6 800)

25. Rådmannen gis følgende fullmakter innenfor budsjettets rammer:

- Budsjettreguleringer som følger av sentrale og lokale lønnsoppgjør.
- Budsjettreguleringer innenfor sektorenes rammer.
- Gjennomføre låneopptak av nye lån og refinansiere tidligere låneopptak. Herunder aksept av lånebetingelser og underskrift av gjeldsbrev på vegne av kommunen.
- Beslutte oppstart av investeringer finansiert av ubundne kapitalfond, driftsmidler, næringsfond, lån og tomtefond.
- Fordeling av bevilgning til småinvesteringer innenfor rammen på 10,0 mill. kr.
- Regulering av teknisk art innenfor drift og finans.

INNHALDSFORTEGNELSE

RÅDMANNENS FORSLAG TIL VEDTAK	1
INNLEDNING OG SAMMENDRAG	4
ORGANISERING OG STYRING.....	8
Politisk struktur	8
Administrativ struktur.....	8
Plan og styringssystem	8
SAMFUNN.....	10
MEDARBEIDERE OG ORGANISASJON.....	18
TJENESTER.....	22
ØKONOMI.....	25
FORUTSETNINGER OG RAMMEBETINGELSER	27
Handlingsregel for bærekraft.....	27
Investeringsnivå og risiko	27
Realkapital og vedlikeholdsetterslep.....	27
Usikre finansinntekter	27
Statsbudsjett 2019.....	28
Eiendomsskatt.....	30
Øvrige inntekter	31
Gebyrer	31
BUDSJETT OG ØKONOMIPLAN	34
Omstillingsbehov	34
Investeringer	37
Finans	42
Tjenesteproduksjon.....	47
UTFORDRINGER PÅ LANG SIKT.....	73
Befolkningsprognose.....	75
Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv	76
VEDLEGG	78
Vedlegg 1. Budsjettskjema 1A	78
Vedlegg 2. Budsjettskjema 2A	78
Vedlegg 3. Hovedoversikt investering	79
Vedlegg 4. Gebyrregulativ.....	80
Vedlegg 5. Utgiftsutjevning 2019	90
Vedlegg 6. Befolkning.....	91
Vedlegg 7. Eiendomsskatt og skattebelastning (satser 2015)	92
Figur- og tabelloversikt	93

INNLEDNING OG SAMMENDRAG

«FRA ORD TIL HANDLING»

Rådmannens forslag til budsjett og økonomi-plan legger grunnlaget for å levere gode velferdstjenester til innbyggerne på kort og lang sikt.

For å sikre fremtidig utvikling av Rana samfunnet, må kommunen innrette seg langsiktig med nødvendig handlingsrom. Kommuneplanen gir retning for veivalg.

Rana kommune har en robust økonomi og har de siste årene levert gode resultater. Kommunen har kontroll på de store utfordringer som kommer fremover, men utfordres av usikre inntektsrammer og et høyt investeringsnivå.

Offentlig sektor, som innbyggerne først og fremst møter gjennom tjenestene kommunen leverer, vil få endrede rammebetingelser i årene fremover. Vi må derfor tenke langsiktig – og handle nå.

Folkevalgte og ansatte i Rana kommune jobber hver dag for å levere gode velferdstjenester til innbyggerne og for å tilrettelegge for utvikling av lokalsamfunnet på best mulig måte.

I budsjett og økonomiplanperioden 2019-2022 skal vi sikre at Rana kommune fortsatt skal være en effektiv organisasjon med et godt handlingsrom og et godt tjenestetilbud.

God økonomi, men lavere vekst

Rana kommune har god økonomi, og har de siste årene levert gode resultater. Store investeringer de siste årene har imidlertid ført til økt lånegjeld. I tillegg har kombinasjonen av lav befolkningsvekst og endring i demografi stilt krav til omprioritering innenfor tjenestene. Sammen med uro i finansmarkedet, økte pensjonsutgifter og økte demografiskostnader utfordrer dette kommunens økonomi. For å være i forkant av mulige endrede økonomiske rammebetingelser og for å imøtekomme fremtidige investeringsbehov, legger budsjett- og økonomiplanen opp til en effektivisering av tjenestene på 60 mill. kr i økonomiplanperioden.

Ambisjonen for Rana kommune er likevel fortsatt å levere et kommunalt velferds- og tjenestetilbud som holder høy kvalitet og tilfredsstillende

innbyggernes behov innenfor de gitte økonomiske rammene. Samtidig skal det økonomiske fundamentet være bærekraftig over tid.

Bærekraftig budsjett

Budsjettet for 2019 har en samlet inntektsramme på 2,154 mrd. kr, og inneholder omstillingstiltak tilsvarende 20 mill. kr i 2019, som øker til 60 mill. kr i 2022. Samtidig ligger det inne forslag om å styrke bærekraftelementene, utvikle tjenestene og dekke nye behov og utfordringer. Netto driftsresultat (NDR) er rundt måltallet 3 prosent i hele økonomiplanperioden, og gir det nødvendige økonomiske handlingsrom for videre utvikling av kommunen.

Rana kommune er inne i et langsiktig omstillingsløp som videreføres utover i planperioden. Ved utgangen av økonomiplanperioden, vil driften fra 2012-2022 ha omstilt for 283 mill. kr (13 prosent).

Demografi og omprioritering i drift er de største omstillingsdriverne sammen med økte kapital-kostnader. Statlige overføringer dekker ikke i tilstrekkelig grad økte driftskostnader eller kostnader til investeringer og opprettholdelse av realkapital.

I tillegg til drift, handler kommuneøkonomi også om å ha midler til nye formål og nyskaping. Kommunen skal yte gode og forsvarlige tjenester og det skal tilrettelegges for vekst og utvikling i Rana samfunnet.

Hovedelementene i omstillingstiltakene handler i stor grad om å gjøre strukturelle endringer i tjenestene. Innenfor de store tjenesteområdene skal driften optimaliseres, for å oppnå økt kvalitet og reduserte kostnader.

Nye konsepter for tjenestene er under utvikling, blant annet gjennom bruk av velferdsteknologi og digitalisering. Bedre arealutnytting, ny administrativ organisasjonsstruktur og effektivisering er andre grep som gjennomføres.

Bærekraftelementene og langsiktigheten i det økonomiske opplegget styrkes med økt bevilgning til vei- og bygningsvedlikehold. Samtidig utfordres bærekraften av det høye investeringsnivået som igjen setter økende krav til driftsmarginer fra tjenestene.

Endringer i eiendomsskatten iverksettes fra 2019. Verdsettingsreglene på verker og bruk endres med gradvis innføring over fem år. Her er virkningen for

Rana kommune usikre. Endringer her kan få følge-virkninger også for skattleggingen på kraft.

Vann- og avløpsgebyr, renovasjonsgebyr, feie- og tilsynsavgift, samt gebyrer innenfor plan, oppmåling og byggesak øker. Dette betyr økt belastning på kommunens innbyggere og næring. Ved neste rullering av økonomiplanen, tas det sikte på å utarbeide en langsiktig plan for gebyrområdet i kommunen.

Et scenario med generell statlig innstramming i kombinasjon med store reduksjoner i lokal-inntektene, samtidig som en skal håndtere økte tjenester til eldre, kan bli en realitet. Kommunen har kontroll over det den selv kan styre, men liten påvirkningskraft på endringer påført utenfra.

Selv om kommunen har god økonomi, er dette ikke tidspunktet for å øke utgiftsnivået. Det må tenkes langsiktig.

Vekstkraft og attraktivitet – investering i fremtiden

Det økonomiske opplegget tilrettelegger for en aktiv utøvelse av kommunens rolle som tjenesteleverandør og samfunnsutvikler. Dette er avgjørende for å opprettholde et godt lokalsamfunn og sikre fremtidig vekstkraft i regionen. I år har vi en rykende fersk kommuneplan 2017 - 2027 som skal omsettes fra *ord til handling*. Planen gir retning for hva som skal prioriteres for å oppnå ønsket utvikling. I budsjett- og økonomiplanen vises det hva som er mulig å realisere av aktivitet innenfor tilgjengelig økonomisk ramme.

Kommunen ønsker å tilrettelegge for sterkere involvering fra innbyggere, næringsliv, frivillige lag og foreninger. Engasjement gjennom deltakelse og medvirkning skaper mangfold. Dette kan bidra til en positiv utvikling av lokalsamfunnet og gjøre en merkbart forskjell i innbyggernes liv.

Tidlig innsats og mer forebygging

Tidlig innsats og mer forebygging er prioriterte innsatsområder i økonomiplanperioden.

Barnehage og skole er viktige arenaer for tidlig innsats og læring. Barnehagene skal fremme språklige og sosiale ferdigheter og gi barna et godt grunnlag for skolegang og deltakelse i samfunnet. I Rana skolene satses det på kvalitet i undervisning og det er igangsatt et digitalt løft.

Vi fortsetter arbeidet med å utvikle helse- og omsorgstjenestene i Rana kommune i retning av mer forebygging og tidlig innsats, med en mer aktiv bruker- og pårønderrolle. Det er et viktig mål at innbyggerne skal ha innflytelse over egen

livssituasjon og at flest mulig skal få mulighet til å bo lengst mulig i eget hjem. Utvikling og innføring av velferdsteknologi og konsepter for nye boformer skal bidra til dette.

Et bredt og inkluderende aktivitetstilbud

Arbeidet med å videreutvikle kulturtilbudet og tilrettelegge for nye inkluderende møteplasser fortsetter. Kommunen viderefører arbeidet med å tilrettelegge anlegg for idrett og områder for friluftaktivitet. Det satses på gang- og sykkelveier og grønne soner.

Vi skal sikre likeverdige fritidstilbud for ungdom, utvikle bibliotekstjenestene og kulturskolen, og tilrettelegge for hverdagsaktivitet, integrering og frisklivsarbeid.

Innspill fra Rana ungdomsråd:

«Ungdom har like forskjellige interesser som voksne. Derfor må det finnes fritidsaktiviteter som passer ulike interesser. Det finnes mange gode fritidstilbud i dag, med unntak av uorganiserte møteplasser for kultur og idrett. Den største utfordringen er at alt for få kjenner til mulighetene innenfor de ulike aktivitetene som lag, foreninger og kommunen tilbyr. Derfor ønsker vi å få gjort det lettere for ungdom å finne frem til sine fritidsaktiviteter.»

Ungdomsrådet foreslår at Rana Kommune setter av midler og ressurser til å lage en løsning, som kan synliggjøre og informere om tilbud som finnes for ungdom i dag, for eksempel en nettside.

Bygg for gode tjenester

Gode kommunale bygg er en forutsetning for gode tjenester. Strategisk og langsiktig eiendomsutvikling skal sikre at Rana har fremtidsrettede formålsbygg og kommunale boliger. Vår bygningsmasse skal ha god kvalitet, tydelig miljøfokus, variasjon og tilstrekkelig kapasitet. Det er igangsatt et omfattende investeringsløp i skolesektoren, som skal sikre en bærekraftig skolestruktur der kvalitet i undervisningen har hovedfokus.

I perioden 2019 til 2022 foreslår Rådmannen investeringer på til sammen 1,4 mrd. kr. Dette er et høyt investeringsnivå. Videreføring av nye «*Rana skolen*» er det store satsingsprosjektet på investeringssiden.

Investeringsplanen har flere mindre prosjekter innenfor miljøtiltak og trafikklogistikk. Målene er å redusere svevestøv, forbedre parkeringsmulighetene, lede trafikken mot ringveisystemet, øke trafiksikkerheten og tilrettelegge for kollektivbruk.

Rådmannen følger opp vedtaket i skolestruktur-saken med ramme for investeringer. Dette er en ekspansiv ramme som settes for å klare løftet som kreves for å få skolestruktursaken i havn. Reserve på ubundne investeringsfond tappes, med unntak av midlene som er øremerket kulturhus. Dette løftet innebærer at gjeldsgraden øker til 93 prosent i 2022, 18 prosent over måltallet i bærekraftmodellen. Investeringsveien etter 2022 blir redusert.

Driftsresultat styrkes i opplegget for å ivareta driftsmessig og samfunnsmessig handlingsrom i perioden.

Ut over økonomiplanperioden vil det kreves store investeringer innenfor pleie og omsorg. Selv om det allerede nå er et økende antall eldre, har veksten ennå ikke satt inn for alvor. Dette gir kommunen nødvendig handlingsrom for endring. Strategien fra forrige økonomiplan videreføres ved å tilrettelegge for langsiktig bærekraft. Økonomisk sett innebærer dette å skape et driftsresultat som kan bære et høyt investeringsnivå og omstille til kostnads- og ressurseffektive driftsformer. Det gjør det mulig å fortsatt levere kvalitativt gode tjenester når andelen omsorgstrengende innbyggere øker.

Kommunestyret bestemmer rammene

Rådmannen gir gjennom forslag til budsjett- og økonomiplan for 2019-2022 sine anbefalinger om driftsrammer og tjenesteutvikling. Ved behandlingen av rådmannens forslag den 12. desember, er det kommunestyrets prioriteringer og vedtak som fastsetter kommunens mål og rammer for perioden.

Om dokumentet og prosessen

Rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan for 2019-2022 bygger på følgende forutsetninger:

- Vedtatt økonomiplan for 2018-2021.
- Vedtak i Kommunestyret i løpet av året.
- Kommuneproposisjon og forslag til statsbudsjett 2019.
- Kommunestyrets bestillinger - herunder perspektivanalyse.
- Kommuneplanen

Det har vært bred involvering i årets budsjett-prosess. I politiske møter er det redegjort for økonomiske forutsetninger og det er gjennomført felles budsjettsamling med politikere, administrasjon og tillitsvalgte høsten 2018.

Det er utarbeidet fire grunnlagsdokumenter som følger prosessen; Kommunaløkonomisk analyse, KOSTRA- analyse, kommunebarometer og perspektivmelding. Disse dokumentene står på egne ben og bare utdrag av analysene gjengis i dette dokumentet.

Fakta om budsjett og økonomiplan

Økonomiske tall i mill. kroner	2019	2022
➤ Brutto driftsinntekter	2 154	2 165
➤ Omstillingsbehov	-20	-60
➤ Omstillingsbehov i prosent av tjenesteproduksjon	-1,4 %	-4,3 %
➤ Omstillingsbehov omgjort i årsverk	-24 1)	-71
➤ Driftsrammer tjenesteproduksjon	1 535	1 526
➤ Lønnsutgifter	1 135	1 123
➤ Antall årsverk 31.8.2018	1 823	
➤ Brutto driftsresultat (BDR)	-81,7	-96,2
➤ Netto driftsresultat (NDR)	-67,5	-59,8
➤ Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	3,1 %	2,8 %
➤ Disposisjonsfond (akkumulert)	139,9	96,5
➤ Investeringer (akkumulerte tall)	543,7	1403,1
➤ Gjeldsgrad	80,9	92,9
➤ Renter og avdrag i prosent av brutto driftsinntekter	5,5 %	6,5 %
➤ Fondsutvikling	589,1	517,3
➤ Lønns- og prisstigning 2018-2019	2,8 %	

1) Reduserte årsverk illustrerer omstillingsoppgaven omdefinert i årsverk.

Lovgrunnlag

Økonomiplan

Rådmannen velger innledningsvis å understreke økonomiplanens juridiske status med hensyn til balansering og behandling. Dette fremkommer av KommuneLOVEN § 44:

1. Kommunestyret og fylkestinget skal en gang i året vedta en rullerende økonomiplan.
2. Økonomiplanen skal omfatte minst de fire neste budsjettår.
3. Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens eller fylkeskommunens virksomhet og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i planperioden. Planen skal være satt opp på en oversiktlig måte.
4. I økonomiplanen skal det for hvert enkelt år økonomiplanen omfatter, anvises dekning for de utgifter og oppgaver som er ført opp, jf. § 46 nr. 6.
5. Planer som omfatter avgrensede deler av kommunens eller fylkeskommunens virksomhet, skal integreres i økonomiplanleggingen og bruken av midler innarbeides i planen
6. Kommunestyret og fylkestinget vedtar selv økonomiplanen og endringer i denne. Vedtaket treffes på grunnlag av innstilling fra formannskapet eller fylkesutvalget. Ved parlamentarisk styreform skal rådet avgi innstilling som nevnt
7. Innstillingen til økonomiplan, med de forslag til vedtak som foreligger, skal legges ut til alminnelig ettersyn minst 14 dager før den behandles i kommunestyret eller fylkestinget. Dette gjelder likevel ikke ved innstilling som gjelder endringer i økonomiplanen

8. Økonomiplanen og endringer i denne oversendes departementet til orientering.

Budsjett

Årsbudsjettet er et bevilgningsvedtak, og dermed en bindende plan for kommunens midler og anvendelsen av disse i budsjettåret. Kommunen kan ikke foreta utbetalinger eller pådra seg utgifter i året ut over de bevilgninger som er fastsatt i årsbudsjettet for budsjettåret, med unntak av eventuelle rettslige forpliktelser. Kommunestyrets bevilgninger i budsjettet er bindende for underordnede organer. Budsjettet skal være realistisk og fastsettes på grunnlag av de inntekter og utgifter som kommunen kan forvente i det aktuelle budsjettåret.

Ny kommunelov

Ny kommunelov trer i kraft fra 1.1.2020.

Kommunestyret får ny plikt til å vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi. Det lovfestes krav om å utarbeide et økonomireglement.

Økonomiplanens formål lovfestes:

"Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp».

Økonomiplanen skal vise oppfølgingen av kommuneplanens samfunnsdel.

Det innføres begrensninger på formål det kan lånes til og garanteres for og ny regel om minimumsavgift. Det stilles sterkere krav til risikovurdering ved garantier.

ORGANISERING OG STYRING

Politisk struktur

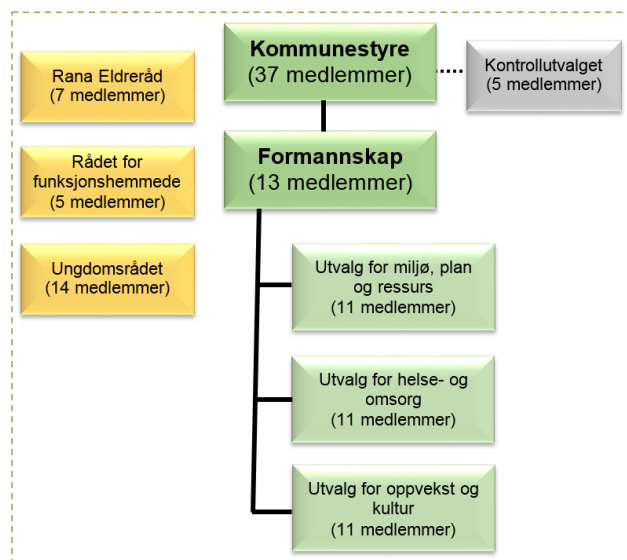
Rana kommune er politisk organisert etter formannskapsmodellen. Kommunestyret har 37 medlemmer og er øverste politiske organ.

Formannskapet er driftsstyre og behandler saker delegert fra kommunestyret og gir innstilling til budsjett og økonomiplan og andre kommunale planer.

Rana kommune har tre hovedutvalg:

- Utvalg for helse og omsorg
- Utvalg for miljø, plan og ressurs
- Utvalg for oppvekst og kultur

Figur 1. Politisk struktur

- I 2019 er det kommunevalg.

Administrativ struktur

Rana kommune er administrativt organisert i en tradisjonell linjeorganisasjon. Rådmannen er kommunens øverste administrative leder, og ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak.

Rådmannens ansvar og myndighet fremgår av delegeringsreglementet vedtatt av kommunestyret.

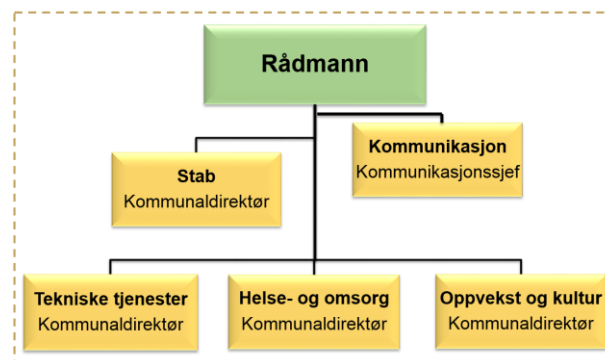
Administrative organisasjonsprosesser

Kommuneorganisasjonen må løpende tilpasses utfordringsbildet og omgivelsene. Målet er å sikre en fremtidsrettet og bærekraftig organisering der brukerfokus og helhetstenking vektlegges.

I økonomiplanperioden skal det jobbes videre med gjennomgående og sektorvise organisasjonsprosjekt.

- I 2019 gjennomføres flere organisasjonsprosjekt som skal bidra til at det jobbes smartere i Rana kommune.

Figur 2. Overordnet administrativ struktur (nivå 1)

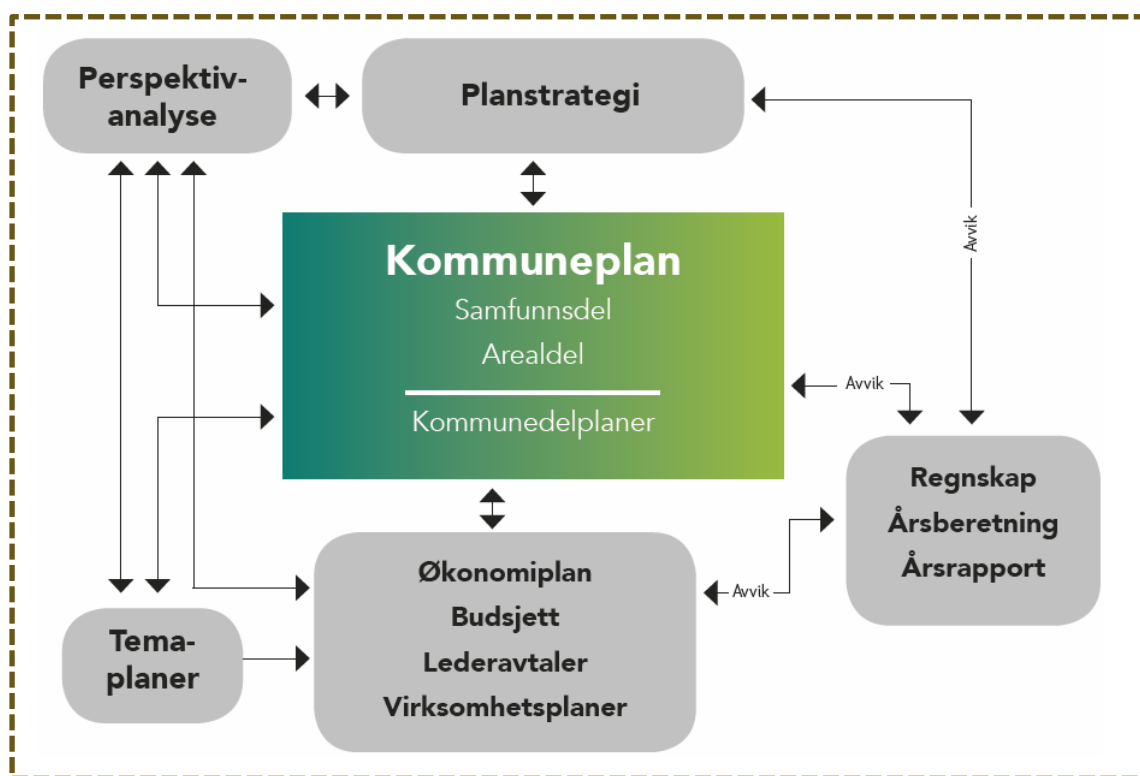
Plan og styringssystem

Plan- og styringssystemet skal ivareta de folkevalgte ansvar for strategisk styring og prioriteringer, og rådmannens ansvar for å iverksette politiske vedtak og styringssignaler. Arbeidet med utrulling av kommunens helhetlige plan og styringssystem (K.sak 8/18) er en prioritert oppgave i økonomiplanperioden.

Plansystemet består av kommunens overordnede vedtatte planer som skal sikre gjennomføring av politiske mål og prioriteringer. Kommunal planstrategi for 2016-2019 (K.sak 77/16/ K.sak 8/18) fastsetter de viktigste planoppgavene i perioden. Ny planstrategi vedtas av kommunestyret senest ett år etter konstituering (2020).

Styringssystemet (virksomhetsstyringen) er rådmannens verktøy for å iverksette og følge opp vedtak, mål og prioriteringer. Virksomhetsstyringen skal sikre at kommunen løser oppgavene og når målene på en effektiv måte innenfor gjeldende lover, regler og økonomiske rammer.

Figur 3. Illustrasjon over plan- og styringssystemet

Plan og styringssystemet bidrar til å sikre internkontroll etter kommuneloven. Oppfølging og lukking av påpekte avvik i forvaltning og tilsynsrapporter legges til grunn for systematisk forbedringsarbeid.

- **I 2019 tas nytt digitalt internkontrollsystem i bruk i hele organisasjonen.**

- **«Fra ord til handling». Budsjett – og økonomiplan 2019-2022 viser koblingen mellom kommuneplan og økonomiplan.**

Styringsmodeller

Kommunen skal oppfattes som en profesjonell part og eier og agere deretter. Rådmannen vil jobbe aktivt i planperioden med å profesjonalisere og videreutvikle kommunens ulike styringsmodeller, herunder eierskapsmelding.

Kommunen benytter ulike styringsmodeller for å iverksette politiske vedtak og prioriteringer og for å skape best mulig resultat og kvalitet i tjenestene.

- Linjestyring – styring av basisorganisasjonen.
- Prosjektstyring – styring av midlertidig organisasjon som et prosjekt eller program.
- Kontraktstyring – Styring av tjenester som ikke produseres i egen regi.
- Eierstyring – styring av selskaper som kommunen eier helt eller delvis.

Resultat – styringsindikatorer

For å se om utviklingen går i ønsket retning, skal kommunen sette mål og følge med på indikatorer. Indikatorene er «temperaturmålere» som fanger opp og gir grunnlag for å vurdere utviklingstrekk i Rana samfunnet og innenfor kommunens fokusområder - samfunn, tjenester, økonomi, medarbeidere og organisasjon.

Vurdering av om utviklingen går i ønsket retning følges opp i årsberetning og økonomiplan, og legges til grunn for justeringer.

- **Fra 2019 rapporteres det systematisk på utvalgte styringsindikatorer.**

SAMFUNN

En aktiv utøvelse av kommunens rolle som tjenesteleverandør og samfunnsutvikler er avgjørende for at vi skal opprettholde et godt lokalsamfunn og sikre fremtidig vekstkraft i regionen.

Kommuneplanen

Kommuneplan 2017-2027 er kommunens overordnede styringsverktøy som setter retning for utvikling og prioritering i kommende ti årsperiode.

Visjon og satsingsområder

Norges grønne industrihovedstad - framtida er fornybar.

Visjonen legger føringer for et bredt samarbeid om videre utvikling av Rana samfunnet.

Fire satsingsområder er prioritert som viktig i planperioden:

- Vekstkraft og attraktivitet
- Grønn omstilling
- Livskvalitet og mestring
- Fremtidsretta infrastruktur

Figur 4. Satsningsområder og strategier

KOMMUNEPLAN 2017-2027

Samfunnsdel med arealstrategier

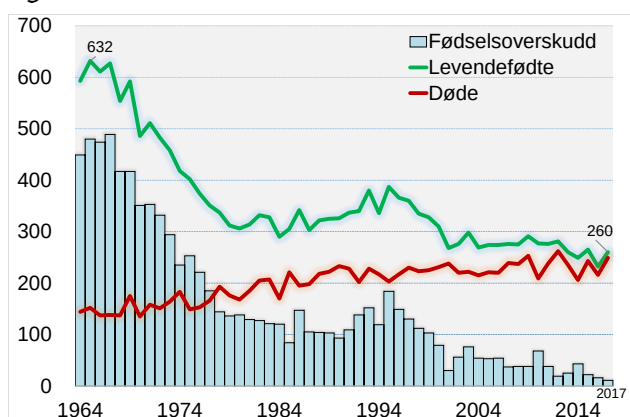

Befolkning

Rana kommune har over 50 år endret seg fra å ha en svært ung befolkning og et høyt fødselsoverskudd, til i dag å ha en høyere andel eldre enn snittet i landet og et lavt fødselsoverskudd.

Ved kommunesammenslåingen i 1964 hadde Rana 22 492 innbyggere. Folkemengden økte raskt og i løpet av 1976 hadde kommunen 26 276 innbyggere, som er det høyeste innbyggertallet som er registrert. På 12 år økte antall innbyggere med 3 784 personer, en årlig gjennomsnittlig vekst på 1,4 prosent. I perioden bidro spesielt det høye fødselsoverskuddet på nærmere 500 personer pr. år på det høyeste til flere innbyggere i kommunen.

Figur 5. Fødselsoverskudd 1964-2017

Fødselsoverskuddet har vært synkende som følge av færre fødte og flere døde og var i 2017 på 11 personer. Hvis dette bildet skal endres, må flere unge i etableringsfasen og barnefamilier bosette seg i kommunen.

På 1980 tallet fikk kommunen en svak befolkningsnedgang, men har fra 1990 frem til i dag hatt en svak befolkningsøkning, spesielt de siste ti årene.

Tabell 1. Aldersfordelt befolkningsutvikling

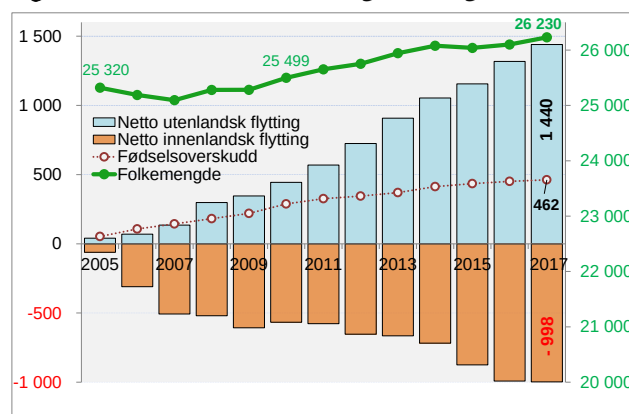
Alder	1980	1990	2000	2017	Endring
0-5 år	2 014	1 911	2 103	1 607	-407
6-15 år	4 634	2 987	3 382	3 095	-1 539
16-66 år	17 110	16 708	16 345	17 126	16
67-79 år	1 679	2 410	2 434	3 096	1 417
80-89 år	339	563	905	1 056	717
90 +	50	62	109	250	200
Sum	25 826	24 641	25 278	26 230	404

Sammensetningen av befolkningen har endret seg vesentlig i perioden. Antall eldre har økt betydelig samtidig som antall personer under 16 år har blitt

reduert nesten tilsvarende. Antall yrkesaktive er i 2017 omtrent på samme nivå som i 1980.

Samlet har folkemengden økt med 910 personer i perioden 2005-2017, en økning på 3,6 prosent eller gjennomsnittlig ca. 0,3 prosent pr. år. I 2017 fikk Rana en befolkningsvekst på 129 personer, en vekst på 0,5 prosent.

Figur 6. Akkumulert befolkningsendring 2005-2017

Økningen i denne perioden har i hovedsak kommet som følge av netto tilflytting fra utlandet (1 440 personer). Fødselsoverskuddet har vært positivt, men avtagende. Samlet har fødselsoverskuddet gitt en vekst på 462 personer, mens netto innenlandsk flytting har vært negativ med 998 personer.

Vekstkraft og attraktivitet

Vekstkraft og attraktivitet skal bidra til å løfte kommunen og regionen. Et variert næringsliv, livskraftige bygde- og lokalsamfunn og gode utdanningsmuligheter gir fortrinn og bidrar til vekst og utvikling. Gjennom samarbeid med andre skal det sikres et variert tilbud av boliger, god kvalitet på kommunale tjenester og et mangfold av fritids- og kulturtilbud for alle aldersgrupper. For å oppnå dette må vi ha evne til å samarbeide og tenke nytt når oppgaver skal løses.

I perioden prioriteres tilrettelegging for vekst i offentlig og privat virksomhet med Campus, ren luft og rent vann, attraktive kulturtilbud og møteplasser. Det skal også fokuseres på å styrke identitet gjennom satsing på fortrinn og særpreg.

Strategisk næringsplan (SNP)

Visjonen for Rana kommune er vekst, og strategisk næringsplan 2014 -2030 beskriver hva som skal prioriteres for å oppnå dette.

Handlingsdelen til næringsplanen skal revideres i 2019. Rana Utviklingsselskap (RU) er kommunens næringsetat og har gjennom enerettsavtalen følgende tre funksjoner innenfor næringsområdet:

- Løpende tiltaksarbeid
- Planlegging og strategiarbeid
- Strategiske satsninger i Strategisk Næringsplan

Lokalisering av sykehus og flyplass er strategisk viktig og har høyest prioritet. Budsjettert tilskudd til RU er videreført på samme nivå som i 2018 og setter ramme for aktivitetsnivået. Avtalen med RU er under evaluering.

■ I 2019 skal handlingsdelen til strategisk næringsplan revideres.

Samskaping – et fellesprosjekt

Samskaping er et verktøy for å fremme utvikling av gode lokalsamfunn. Kommuneplanen forutsetter at kommunen, innbyggere, frivillige og næringsliv skal bidra til å utvikle samfunnet gjennom mobilisering av ressurser. Engasjement gjennom deltakelse og medvirkning skaper mangfold og kan gjøre en forskjell i våre innbyggers liv.

I planperioden skal det jobbes aktivt med å stimulere til økt deltakelse, medvirkning og tilrettelegging for samskaping i praksis.

■ I 2019 skal det utvikles metode og verktøy for deltakelse og samskaping.

Tilskudd

Tilskudd er et verktøy for å tilrettelegge for vekst-kraft og attraktivitet. Rana kommune yter tilskudd til en rekke formål. Tilskuddsporteføljen er økende og finansiering dekkes gjennom en omfordeling av midler fra kommunens basistjenester. Innretning og premisser for tilskudd og intensjonsavtaler må tydeliggjøres. Tiltak som har karakter av

samskaping og som støtter opp under satsing-sområdene i kommuneplanen skal prioriteres i planperioden.

Tabellen under viser tilskudd i 2019 regulert for lønns- og prisvekst.

Tabell 2. Tilskudd 2019

2019			
Rana Utviklingsselskap	5 730	Polarsirkelen Friluftsråd	506
Nordland teater	4 843	Karrieresenteret	242
Idrett og friluftslivsformål	4 025	Årjelhsaemien teater	226
Helgeland reiseliv	2 434	BUA	200
Helgeland museum	2 233	Langsetvågen	200
Vitensenter	1 750	FFO Rana	108
Frivillighetssentralen	1 712	Rana studentråd	76
Øvrige kulturformål	1 701	De norske lenker	69
Driv karriere	1 061	LHL Rana	54
Termik	594	Midtskandia	45
Kunnskapsparken	541	Radio Rana	31
SUM			28 381

Flerbrukshaller Ytteren og Gruben er ikke med i oversikten.

Grønn omstilling

Rana er vertskommune for en industri som har tatt mål av seg å bli en grønn industri i verdensklasse. Dette påvirker kommunens strategier og satsings-områder. Kommunen skal i samarbeid med innbyggere, industri og næringsliv bli en blå-grønn by med fokus på fornybare bærekraftige løsninger.

Å bli en smart grønn by skal oppnås gjennom grønn omstilling i kommunen. Bilbruk skal reduseres med bedre kollektivløsninger og gang og sykkelforbindelser. Grønt planfokus skal ligge til grunn for byutvikling. Klimaendringer med konsekvenser i form av økende ekstremvær utfordrer infrastruktur og stiller sterkere krav til kommunal beredskap.

■ I 2019 avsettes det drift og investeringsmidler.

Samfunnsikkerhet og beredskap

Rana kommune skal videreføre sitt systematiske arbeid innenfor samfunnsikkerhet og beredskap. Helhetlig ROS analyse (risiko og sårbarhetsanalyse) ble revidert i 2018. Med bakgrunn i analysen skal det utarbeides ny krise- og beredskapsplan.

■ Nytt krise – og beredskapsplanverk ferdigstilles i 2019.

■ Beredskapsdag med eksterne aktører videreføres i 2019.

Klima- og energiplan

Kommuner spiller en viktig rolle i arbeidet for å nå nasjonale mål om reduksjon i klimagassutslipp. Rana kommunes Klima- og energiplan for perioden 2015-2019 er et verktøy for å identifisere klima-tiltak og nå klima- og energimålet som er satt.

Livskvalitet og mestring

Tilrettelegging for livskvalitet og mestring i befolkningen er en grunnleggende investering for et bærekraftig samfunn. Alle barn skal sikres en best mulig start på livet, og kommunen vil derfor i planperioden prioritere god kvalitet i skolen. Livskvalitet og mestring handler om tilhørighet og mulighet til å få bruke sine ressurser. Fokus skal derfor rettes mot tidlig innsats og forebygging, reduksjon av sosial ulikhet, god integrering og helsefremmede kommunale tjenester.

Tidlig innsats og forebygging

Satsing på tidlig innsats og forebygging følges opp både innenfor oppvekst og kultur og helse og omsorg i økonomiplanperioden. Det vises til sektorenes budsjettkommentarer.

- **Tidlig innsats og forebygging er viktig i et bærekraftsperspektiv, både sosialt og økonomisk og skal derfor prioriteres.**

Folkehelse

Kommunens systematiske arbeid med folkehelsearbeid videreføres i økonomiplanperioden. Vedtatt plan for folkehelsearbeid er styrende for arbeidet. Valg av satsingsområder, strategier og tiltak knyttet til folkehelsearbeidet er basert på kunnskap om befolkningens helsetilstand, påvirkningsfaktorer og de folkehelseutfordringer kommunen står overfor.

Boligpolitikk og boligsosiale utfordringer

Boligpolitisk plan for perioden 2018-2021 setter et særlig fokus på kommunens boligsosiale tiltak. Kommunens arbeid på dette feltet settes i

sammenheng med den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid - «Bolig for velferd». Satsingene skal følges opp gjennom effektiv og helhetlig boligforvaltning, utvikling og salg av kommunal eiendom, tilvisningsavtaler, videreutvikling av kommunens låne- og støtteordninger. Kommunen skal ha tett samarbeid opp mot Husbanken og andre samarbeidspartnere som kan bidra til ønsket utvikling.

I planen er det skissert et behov for nye boenheter som utløser investeringsbehov på inntil 160 mill. kr og årlige driftskonsekvenser på rundt 43 mill. kr basert på dagens driftskonsept. Kommunen står overfor en betydelig utfordring med å imøtekomme driftskonsekvensene. I realiteten innebærer dette en omprioritering i driften som er nærmest umulig å håndtere for øvrige tjenester. Samtidig må kommunen forholde seg til de behov som er reist og finne gode og bærekraftige løsninger.

Kostnadene med tiltakene må reduseres gjennom å etablere mindre kostnadskrevende driftsløsninger. Tjenestene skal jobbe videre med å finne gjennomførbare driftskonsept til neste rullering av budsjett og økonomiplan.

- **I 2019 skal det planlegges nye bærekraftige og realiserbare driftskonsept som kan imøtekomme behovet i bolig-sosial handlingsplan. Det er avsatt 7,5 mill. kr i 2021 økende til 15,0 mill. kr i 2022.**
- **Innlån til startlån økes med 10 mill. kr i 2019, fra 50 mill. kr til 60 mill. kr.**
- **Barnetrygd er tatt ut av beregningsgrunnlaget for økonomisk sosialhjelp.**

Integrering og mangfold

Arbeid med inkludering og mangfold er et langsiktig arbeid som dreier seg om å legge til rette for en samfunnsutvikling der alle opplever å delta i felleskapet, og har like muligheter, rettigheter og plikter. Det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide en tverrsektoriell plan for integrering og mangfold, som skal legge til rette for tiltak.

Fra høsten 2018 samordnes relevante tjenester inn i en ny avdeling - kunnskap og integrering. Dette vil sikre synergieffekter og bidra til ønsket utvikling.

- **Plan for integrering og mangfold ferdigstilles i 2019.**

Fremtidsrettet infrastruktur

En fremtidsrettet infrastruktur er avgjørende for regionens konkurranseevne. Kommunen vil bidra til grønne og effektive transportløsninger som styrker regionen som knutepunkt (flyplass, havn, jernbane, veinett). Rana som fortsatt tyngdepunkt for sykehusdrift, er en viktig del av denne infrastrukturen. Verdibevarende vedlikehold av kommunens bygg,

vei og anlegg er også en prioritert strategi. Digitalisering, velferdsteknologi og innovasjon er også grunnsteiner i en fremtidsretta infrastruktur.

- **Satsing på realkapital videreføres i perioden**

Kommuneplanens handlingsdel

Handlingsdelen viser hvordan kommuneplanen skal følges opp i økonomiplanperioden. I kolonnen for økonomi vises det hvordan tiltaket er finansiert. Drift (D), investering (I), omstilling (O) eller en kombinasjon av disse.

VEKSTKRAFT OG ATTRAKTIVITET			
<i>Slik vil vi ha det (Satsingsområde)</i>	<i>Slik gjør vi det i 2019 -2022 (Strategi)</i>	<i>År</i>	<i>Øk.</i>
Vekst i offentlig og privat virksomhet samt Campus.	Støtte nyskaping- flyplass (se pkt. senere).	2019- 2022	I
	Støtte nyskaping –sykehus (se pkt. senere)	2019 -2022	
	Støtte nyskaping: Campus (mulighets-studie og arealbehov).	2019- 2022	D
	Studentboliger (reguleringsplan og tomt).	2019-2022	D
	Strategisk bruk av RU - styring av prosjekt via strategisk næringsplan (SNP).	2019 -2022	D
	Utøve aktiv eierstyring i selskaper der kommunen har eierinteresser.	2019-2022.	D
	Dypvannskai.	2019-2022	
Industriby med ren luft og rent vann	Utvikling av gode barnehager, skoler og øvrig kommunalt tjenestetilbud (detaljer kommenteres i budsjett- og økonomiplanen sektorvis).	2019-2022	D/I
Attraktive kulturtilbud og møteplasser for alle.	Utvikle kommunen - luftkvalitet (måleprogram, tiltaksplan og feiebil).	2019 -2022	D
	Utvikle kommunen - vannkvalitet (måleprogram, prosjekt og VA-plan).	2019-2022	D/I
	Forbedre uteområder skoler.	2019- 2022	D
	Videreføre byutvikling – Havmannakse (Jernbanepark).	2019 -2022	D/I
	Vitensenter –driftstilskudd.	2019-2022	D
	Utvikling av kulturkvartalet.	2019 -2022	
	Videreføre prosjektet "aktivitetstilbud i Mo aktivitetshus «for målgruppen eldre.	2019-2022	D
Styrket identitet gjennom satsing på fortrinn og særpreg.	Videreføre biblioteket som sosial møteplass for kunnskap og forståelse.	2019-2022	D
	Kulturmidler skal sikre mangfold og kvalitet i lag og organisasjonsarbeid.	2019-2022	D
	Videreføre byutvikling –Sjøfronten (Havmannplass).	2019 -2022	D
	Prioritere tilskuddsmidler til aktiviteter og arrangement som bidrar til å bygge opp om og styrke kommunens identitet.	2019-2022	D
	Bygge identitet gjennom kultur.	2019-2022	D
GRØNN OMSTILLING	Målretta rekruttering og omdømmebygging internt og i samarbeid med andre.	2019-2022	D
Samarbeid med næringsliv om utvikling i grønn retning	Utvikle kommunen - Luftkvalitet (måleprogram, tiltaksplan og feiebil).	2019-2022	D
	Miljøfyrtårn –bedriftssertifisering.	2019-2022	D
Bærekraftig utnyttning av fornybare ressurser.	Sikre infrastruktur: Fjernvarme og ENØK (nye retningslinjer).	2019-2022	D/I
	Undervisningsopplegg i barnehager og skoler kildesortering/søppel som ressurs.	2019-2022	D

GRØNN OMSTILLING			
<i>Slik vil vi ha det (Satsingsområde)</i>	<i>Slik gjør vi det i 2019 -2022 (Strategi)</i>	År	Øk.
Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk.	Utvikle kommunen: Grønt planfokus –bygg og anlegg, bolig/næringsfelt.	2019-2022	D/I
	Utvikle kommunen: Gang/sykkelveger og kollektivløsninger (kommune, stat, fylke).	2019-2022	D/I
	Fortløpende vurdering av EL-biler som tjenestebiler i kommunen.	2019-2022	D
	Iverksetting av ny skolestruktur: Redusert antall kvadratmeter. Renovering/nybygg med mere bærekraftige materialer og lavere livssyklus-kostnader.	2019-2022	D/I
	Etablering vitensenter med fokus på lokale naturressurser og bærekraftige løsninger.	2019-2022	D
Byutvikling med vekt på grønstruktur og urbanisering.	Videreføre byutvikling: Havmannakse (Jernbanepark).	2019-2022	D/I
	Videreføre byutvikling: Moheiakvartal (skole, Talvikpark og Nordlandstorg).	2019-2022	D/I
	Videreføre byutvikling: Moheia FP (Ranahall).	2019-2022	D/I
	Videreføre byutvikling: Friluftsområde (Klokkerhage og Haukesodde).	2019-2022	D
LIVSKVALITET OG MESTRING			
Fokus på tidlig innsats og forebygging	Implementere tilbudet «rask psykisk helsehjelp» (søkt tilskudd psykolog).	2019-2022	D
	Tidlig innsats og forebygging –fokusområde innenfor alle tjenesteområder i sektor for oppvekst og kultur.	2019-2022	D
	Prosjekt helsesøstertjenesten - fokus på barnets første leveår.	2019-2022	D
	Tilbud til familier med overvekt - helsesøstertjenesten.	2019-2022	D
	Aktivitetstilbud i Mo aktivitetshus for målgruppen eldre.	2019-2022	D
	Innsatsteam for hverdagsrehabilitering og personer med demenssykdom.	2019-2022	D
	Pårørendeskoler –demenssykdom.	2019-2022	D
	Folkehelsekoordinator 50 prosent stilling.	2019- 2022	D
	Fosterhjem på Helgeland- prosjekt.	2019	D
Reduksjon av sosiale ulikheter.	Barnetrygd utenfor sosialstønad.	2019-2022	D
	BUA-utstyrssentral.	2019-2020	D
	Opplevelseskort rettet mot barn og unge.	2019-2022	D
	Fokus på boligsosial handlingsplan og programavtale med Husbanken (2016-2020).	2019-2022	D/I
	Måltrettet og koordinert bruk av virkemiddelapparat i boligsosialt arbeid.	2019.2022	D
	Tilvisningsavtaler som virkemiddel.	2019-2022	D
	Prosjektet Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier. NAV (HOLF prosjekt.)	2019	D
LIVSKVALITET OG MESTRING			
God integrering, økt deltakelse og egeninnsats.	Strategisk plan for inkludering og mangfold	2019-2022	D
	Kommunen som praksisarena.	2019-2022	D
	Fact team – fleksibelt aktivt oppsøkende behandlingsteam for personer med lang-varige og sammensatte tjenestebehov innenfor rus - /psykisk helse (sykehus og kommune).	2019-2022	D
	IPS –individuell jobbstøtte. Prosjekt for å hjelpe personer med psykiske lidelser-/og eller rus problemer ut i ordinært lønnet arbeid. (NAV, kommune, sykehus).	2019-2022	D
	FOYER boliger.	2019-2022	
	Tilbakemeldingsverktøyet FIT (feedback informerte tjenester) brukermidvirkning- og tilbakemeldingsverktøy helse –og sosiale tjenester.	2019-2022	D
	Plan for habilitering og rehabilitering. Vedtas ultimo 2019.	2019-2022	
Helsefremmende kommunale tjenester.	Hverdagsrehabilitering/hverdagsmestring	2019-2022	D
	Styrke folkehelse: Idrettsanlegg (haller og baner).	2019-2022	D/I
	Styrke folkehelse Tur/skiløyper	2019-2022	D
	Styrke folkehelse: Gang/sykkelveger	2019-2022	D/I

FREMIDSRETTET INFRASTRUKTUR			
Satsingsområde (vi skal)	Strategi (Handling/hvordan)	År	Øk.
Regionalt logistikk knute-punkt med stor flyplass.	Støtte nyskaping: Flyplass (regulering, grunnerverv og investering).	2019-2022	D/I
	Dypvannskai	2019-2022	
	Kommunalt program – veinett.	2019-2022	D/I
Fortsatt tyngdepunkt for sykehusdrift i regionen.	Støtte nyskaping: Sykehus (utredning, regulering og sykehjem).	2019-2022	D/I
Verdibevarende vedlikehold av bygg, veier og anlegg.	Sikre infrastruktur: Vedlikeholdsetterslep (hovedplan vei og bygganalyse)	2019-2022	D/I
Digitalisering, velferds-teknologi og innovasjon.	Realisere sektorvise IKT-strategier -prosjekter innenfor rammen av digitaliseringsstrategien.	2019-2022	D/I
	Styrking av IKT – infrastruktur.	2019-2022	D/I
	Styrke kompetanse på innovasjon i offentlig sektor.	2019-2022	D
	Ta i bruk digitale trygghetsalarmer med sensorteknologi og andre velferds-teknologiske løsninger.	2019-2022	D/I
	Digi- løft i skolen med 1:1 iPad til elever, lærere og assistenter.	2019-2022	D/I
	Digitalisere alle administrative arbeids- prosesser som er mulig.	2019-2022	D/I
	Tilrettelegge for samskaping.	2019-2022	

Styringsindikatorer

Styringsindikatorer skal vise om utviklingen går i riktig retning. Oppfølging skjer gjennom faste rapporteringspunkt - årsberetning og økonomiplan.

Datagrunnlaget som presenteres er kvalitetssikret, og det antas at resultatene gjenspeiler tilstand og utviklingstrekk. Det presiseres at statistikk og tallgrunnlag alltid må leses kritisk. Rana kommune henter i hovedsak nøkkeldata og styringsinformasjon fra offentlige datakilder som KOSTRA, kommunebarometeret, SSB etc.

Forklaringer til indikatorbeskrivelser:

Vurdering av resultatoppnåelse skjer i lys av utvikling i forhold til definerte målsettinger i økonomiplan, samt utvikling sett i lys av og samfunns mål i kommuneplanens samfunnsdel og tilhørende planverk.

Utvikling i indikatorer markeres med fargekoder:

	Grønn	Mål oppnådd
	Gul	Delvis måloppnåelse
	Rød	Mål ikke oppnådd
	Ingen farge	Ikke tilgjengelige data for å vurdere utviklingsmål/ikke relevant å sette mål

Tabell 3. Utvalgte styringsparametere samfunn

SAMFUNN	VEKSTKRAFT OG ATTRAKTIVITET			
	Indikator	Dagens nivå	Mål 2022	Status
	Antall innbyggere	26 230	27 000	●
	Andel av befolkningen alderen 0-17 år	20,3 %	21,0 %	●
	Aldersbæreevne	3,89	3,65 %	●
	Arbeidsledighet	1,7 %	1,7 %	●
	Andel sysselsatte 20-66 år	76,0 %	78,0 %	●
	Andel innvandrerbefolkning	7,8 %	10,0 %	●
	Kommunebarometer	292	150	●
	GRØNN OMSTILLING			
	Indikator	Dagens nivå	Mål 2022	Status
	Luftkvalitet. Overskridelse grenseverdi pr/år (PM10)	12	7	●
	Vannkvalitet - tjærestoff i blåskjell, grad av forurensing	God	God	●
	Miljøsertifiserte virksomheter.	29	50	●
	Energiforbruk kommunale bygg?	193	185	●
	Kildesortering - andel av totalmengde kildesortet.	85		
	Trafikk (passasjertall kollektivtransport, biltrafikkmåling).			
	Utslippsfri transport, antall syklende			
	LIVSKVALITET OG MESTRING			
	Indikator	Dagens nivå	Mål 2022	Status
	Tillit i lokalsamfunnet (Ungdata 2019)			
	Vgs. eller høyere utdanning, 30 -39 år (KHS)	78,0 %	80,0 %	●
	Antall som bor trangt, 0-17 år (KHS)	14,5 %	13,50 %	●
	Andel uføretrygdde 18 - 67 år (SSB)	13,3 %	12,0 %	●
	Overgang fra introduksjonsprogram til arbeid-/utdanning	60,7 %	70,0 %	●
	Grunnskolepoeng	40,8	41,3	●
	Elevscore mobbing 7. og 10. trinn (skala 1-5)	4,6 / 4,7	4,9 / 4,9	●
	Elevscore trivsel 7. og 10. trinn (skala 1-5)	4,3 / 4,0	4,1 / 4,1	●
	Frafall i vdg.skole, 3 års gjennomsnitt (KHS)	29,0 %	23,0 %	●
	Deltakelse frivillighet. (ungdata)	63,4 %	65,0 %	●
	Ensomhet , Ungdata (KHS)	25,6 %	22,0 %	●
	Psyriske problemer. Fornøyd med helse ,ungdata (KHS)	65,7 %	70,00 %	●
	FREMTIDSRETTET INFRASTRUKTUR			
	Indikator	Dagens nivå	Mål 2022	Status
	Andel digitale tjenester med digitalt førstevalg (utvikle metode 2019)		80,0 %	
	Brukertilfredshet med digitale tjenester/digital dialog (metode 2019)		90,0 %	
	Verdibevarende vedlikehold komunale bygg			

MEDARBEIDERE OG ORGANISASJON

Rana kommune – en attraktiv arbeidsgiver i en innovativ, dynamisk lærende organisasjon.

I årene fremover vil Rana kommune som arbeidsgiver og tjenesteleverandør utfordres som følge av endret befolkningssammensetning og økt konkurranse om arbeidskraft. For å møte utfordringsbildet må kommunen rekruttere og beholde kompetent arbeidskraft og utvikle heltidskultur. Redusere sykefravær, sikre god ledelse, fornye tjenester og endre arbeidsformer. En god arbeidsgiverpolitikk skal bidra til rett utvikling.

Status

De ansatte er organisasjonens viktigste ressurs og en forutsetning for god tjenestekvalitet. På overordnet nivå kan Rana kommune vise til gode resultater. Kommunens ansatte leverer gode tjenester og bidrar til at det er godt å leve og bo i Rana.

Pr. 31.8.2018 var det 2 177 fast ansatte i kommunen fordelt på 1 822,7 årsverk. Ved utgangen av 2017 gikk 41,5 prosent av de ansatte deltidsstilling. 49,5 prosent av kvinnene jobber deltid. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse øker gradvis og er nå på 81,9 prosent. Ansatte står lengre i jobb – avgangsalderen er økt fra 60,9 år i 2009 til 63,5 år i 2017.

Tabell 4. Årsverk pr. sektor

Sektor	31.12.2017	31.08.2018
Støttetjeneste	70,1	72,3
Oppvekst og kultur	743,9	721,0
Helse og omsorg	794,1	791,0
NAV kommune	21,8	23,0
Tekniske tjenester	212,9	215,4
Sum årsverk	1 842,9	1 822,7

Rana kommune har over tid hatt høyt sykefravær, men vi ser nå at systematisk arbeid gir resultater. Pr. 31.8.2018 er det registrert et sykefravær på 7,6 prosent. Årets måltall er 7,0 prosent.

Rana kommune har rekrutteringsutfordringer, spesielt innenfor helse - og omsorgssektoren.

Satsingsområder organisasjon-medarbeidere

I vedtatt arbeidsgiverstrategi for perioden 2018-2024 (k sak 54/18) er det fastsatt fire

satsingsområder med strategier som skal prioriteres i planperioden.

- Godt lederskap
- Myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse.
- Mangfold og inkludering.
- Innovasjon og utvikling.

Godt lederskap

God ledelse på alle nivåer med evne til å mobilisere kompetente medarbeidere til effektiv tjenesteproduksjon i god dialog med brukerne er en kritisk suksessfaktor.

I 2019 skal det jobbes videre med å tydeliggjøre og profesjonalisere ledelse i organisasjonen. Satsing på lederutvikling og systematisk opplæring av ledere videreføres med spesielt fokus på utøvelse av arbeidsgiverrollen. Det skal inngås lederavtale med resultatkrav for alle ledere. For å vurdere resultat og måloppnåelse skal det gjennomføres medarbeiderundersøkelser i 2019.

- I 2019 skal lederrollen tydeliggjøres ytterligere i organisasjonen.
- Det skal gjennomføres medarbeiderundersøkelser i 2019.

Myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse

Rana kommune skal oppleves og profileres som en attraktiv arbeidsgiver for nåværende og fremtidige arbeidstakere.

Arbeidet med å tiltrekke, rekruttere og beholde ansatte er en høyt prioritert oppgave for ledere på alle nivå. I 2019 skal det jobbes videre med å profesjonalisere og spisse kommunens arbeid med kompetanse – og rekruttering.

Målrettet omdømmebygging er nødvendig og her har kommunens ansatte en sentral rolle som «ambassadør» for egen arbeidsplass. I planperioden skal dette ha økt fokus.

Kommunens lønnspolitikk skal understøtte mulighetene for å rekruttere og beholde rett kompetanse, samtidig som det er et virkemiddel for å fremme resultatoppnåelse. I 2019 skal lønnspolitikk og system for lønnsfastsettelse revideres.

Rana kommune ønsker å gi mulighet for videreutvikling av egne medarbeidere for å beholde kompetanse som er viktig for tjenesteytingen. Alle tjenesteområder skal ha lokale kompetanseplaner som støtter opp om ønsket utvikling.

Kommunen er en viktig praksisarena og døråpner til yrkeslivet. Rana kommune skal fortsatt tilrettelegge for aktivitet som kan bidra til fremtidig rekruttering i egen organisasjon og i samfunnet forøvrig.

- **Satsing på lærlinger videreføres i 2019 med fire nye plasser.**
- **Kompetanse og rekrutteringsstrategi sluttbehandles i 2019.**
- **Lønnspolitisk plan revideres i 2019.**

Mangfold og inkludering

Rana kommunes arbeidsgiverpolitikk legger vekt på inkludering og mangfold. Ulikhet er en styrke og bidrar til utvikling og fornyelse. Rana kommunes arbeidsgiverpolitikk er individorientert og innrettet mot utfordringer i alle livsfaser. Dette innebærer satsing på redusert sykefravær, fokus på heltidskultur og inkludering av de som står utenfor arbeidslivet.

Heltidskultur

Rana kommune har som resten av kommune Norge utfordringer knyttet til deltid spesielt innenfor helse- og omsorgssektoren. Kommunen skal levere tjenester av god kvalitet med best mulig kontinuitet. Det er derfor nødvendig at flest mulig går i hele stillinger i turnusarbeid. For å få dette til, må det etableres en heltidskultur med fleksibel bruk av alternative arbeidstidsordninger.

Etter politisk bestilling legges det nå frem sak for partssammensatt utvalg (PSU) om heltid- og rekrutteringsproblematikk innenfor helse- og omsorgssektoren. Saken legger grunnlag for kommunens strategi og satsinger for å sikre heltidskultur og rekruttering i sektoren.

Sykefravær

Rana kommune har over tid hatt høyt sykefravær men vi ser nå en nedgang i fraværstallene. Rana kommune har satt et ambisiøst mål for sykefraværet som skal være på 7 prosent eller lavere innen utgangen av 2018. Dette målet når vi nok ikke i år, men måltallet videreføres for 2019.

Rådmannen har i K.sak 36/18 redegjort for hvordan organisasjonen jobber med å øke nærværet. Det systematiske arbeidet som er startet opp videreføres med full styrke etter samme metode/strategi i planperioden.

Nasjonale anslag viser at det i fremtiden vil være behov for økte tjenester innenfor de store tjenesteområdene helse og omsorg og oppvekst. Derfor blir sykefraværsutviklingen innenfor disse to områdene helt avgjørende for utviklingen totalt i Rana kommune. Det settes inn et ekstra trykk gjennom KS prosjektet NED med sykefraværet som starter opp i november 2018. 31 enheter med høyt sykefravær innenfor disse to sektorene deltar i prosjektet som vil gå utover i 2019.

- **I 2019 jobbes det videre med nærvær etter etablert metode - strategi.**
- **I 2019 gjennomføres KS prosjektet NED med sykefraværet i utvalgte enheter i helse- og omsorg og oppvekst.**

Innovasjon og utvikling

For å opprettholde god kvalitet på tjenestene og kommunens rolle som samfunnsutvikler, kreves evne til omstilling, endring og fornyelse. Rana kommune skal ha en organisasjonskultur som understøtter dette. Gjennom å utvikle kultur for erfaringslæring og styrke evnen til å omsette kunnskap til ny praksis, skal Rana kommune videreutvikles som en innovativ og lærende organisasjon.

I hele kommuneorganisasjonen skal det fokuseres på:

- Effektive arbeidsprosesser.
- Kunnskapsbasert praksis og forbedringsarbeid.
- Hensiktsmessig organisering.
- Kultur for læring og utvikling.

Gjennom å forenkle og utvikle organisasjonen skal det oppnås bedre ressursutnyttelse, mer tid til kjerneoppgaver og større trivsel og arbeidsglede hos ansatte. Det skal jobbes smartere og det skal tenkes nytt.

Handlingsplan og styringskort - arbeidsgiverstrategi

Vedtatt arbeidsgiverstrategi konkretiseres i egen handlingsplan som følges opp i linjeorganisasjonen som del av ordinær virksomhetsstyring. Rapportering på resultatoppnåelse inngår som del av årsberetningen.

Tabell 5. Handlingsplan –arbeidsgiverstrategi

GODT LEDERSKAP			
Slik vil vi ha det (Satsingsområde)	Dette gjør vi i 2019 -2022	År	Øk.
Ledere skal gjennom sitt lederskap bidra til at kommunen når sine mål.	Tydeliggjøre myndighet og roller - oppdatere delegasjon.	2019	D
	Lederavtaler med resultatkrav (nivå 1, 2 og 3)	2019-2022	D
	Videreføre felles lederutvikling og fagdager for ledere for å sikre økt samhandling og enhetlig ledelse.	2019 -2022	D
	Opplæring i lov og avtaleverk - arbeidsgiversstyringsrett.	2019-2022	D
	Ta i bruk medarbeiderundersøkelse - KS 10 faktor	2019	D
	Tilrettelegge for ledernetverk på tvers av sektorer/ tjenesteområder.	2019-2022	D
MYNDIGGJORTE MEDARBEIDERE MED RETT KOMPETANSE			
Utvikle og rekruttere medarbeidere med rett kompetanse	Kompetanse-/rekrutteringsplaner på alle nivå.	2019	D
	Oppdatere lønnspolitikk - system for lønnsfastsettelse.	2019	D
	Profesjonalisere og effektivisere rekrutteringsprosessen.	2019	D
	Videreføre deltakelse på rekrutteringsarenaer.	2019-2022	D
	Videreføre økning av antall lærlinger.	2019-2021	D
	Bruke egne ansatte i markedsføring av kommunen som arbeidsplass.	2019-2022	D
MANGFOLD OG INTEGRERING			
Benytte kompetanse og ressurser uavhengig av kjønn, alder, funksjonsevne, etnisitet og livssyn.	Videreføre det systematiske nærværarbeidet.	2019-2022	D
	Utvikle strategi for å rekruttere medarbeidere med innvandrerbakgrunn.	2019 -2022	D
	Aktiv bruk av virkemidlene som ligger i vedtatt livsfasepolitikk.	2019-2022	D
	Utprøving av turnus-/arbeidstidsordninger for å redusere uønsket deltid.	2019-2022	D
	Deltakelse i KS prosjektet NED med sykefraværet.	2019	D
INNOVASJON OG NYTENKING			
En nytenkende, innovativ og endringsdyktig organisasjon med gjennomføringskraft.	Innføre felles metodikk for gevinstrealisering. Styrke prosjekt og prosesskompetanse.	2019-2022	D
	Ta i bruk felles elektronisk kvalitet- og avvikssystem (IK) - verktøy for forbedringsarbeide.	2019	D
	Følge opp planlagte tiltak i digitaliseringsstrategien.	2019-2022	
	Etablere intern delingsportal " Samle-Dele-Spre".	2019 -2022	D
	Utarbeide innovasjonsstrategi.	2019	D

Styringskort medarbeidere og organisasjon

Tabell 6. Utvalgte styringsparametere medarbeidere og organisasjon

MEDARBEIDERE	Arbeidsgiverstrategi 2018-2024			
	Indikator	Dagens nivå	Mål 2019	Status
	Sykefravær	9,1 %	7,0 %	
	Andel enheter- oppnådd differensiert mål for sykefravær		80,0 %	
	Red. ant. helge-/rekrutteringsstillinger (< 30 % st.) med 50 %.	156	78	
	Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	81,9 %	82,5 %	
	Avgangsalder ansatte	63,5	64,0	
	Antall lærlinger og praksisplasser	246	252	
	Lederavtaler	99,0 %	100 %	
	Medarbeidersamtaler		100 %	
	Tiltro til egen organisasjon (medarbeiderundersøkelse)		4,2	
	Mestring og motivasjon (medarbeiderscore)		4,2	
	Turnover (andel ansatte som har sluttet).	12,5 %	12,0 %	

TJENESTER

Rana kommune skal levere gode og effektive tjenester med riktig kvalitet til brukere og innbyggere. Tjenestene skal være bærekraftige og gi innbyggerne mulighet for økt selvhjelpenhet, mestring og læring.

For å møte fremtidens behov, må tjenestene utvikles og fornyes. Sammen med innbyggere, frivillighet og næringsliv skal det arbeides målrettet for økt medborgerskap og samskaping.

Status tjenester

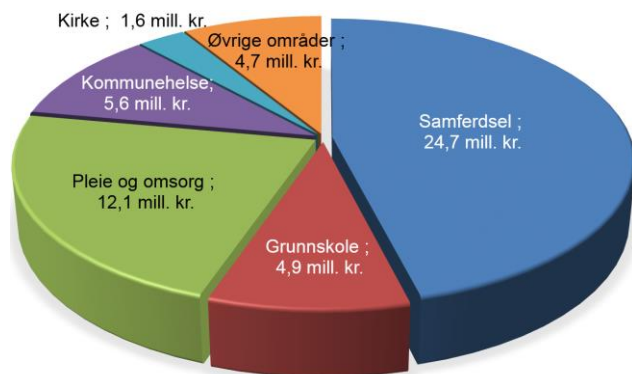
KOSTRA og kommunebarometeret benyttes som styringsinformasjon. Det gjennomføres brukerundersøkelser innenfor flere tjenesteområder.

KOSTRA

KOSTRA tallene viser hvor stor ressursbruken i Rana er sammenlignet med andre kommuner på de ulike sektorene.

Dersom Rana kommune hadde tilsvarende netto driftsutgifter pr. innbygger som kommunegruppe 13 (KG 13) på disse områdene, ville ressursbruken i Rana vært **30,1 mill. kr** lavere (38,2 mill. kr i 2016). Dette er en betydelig reduksjon fra 2015, da tilsvarende differanse var 96,1 mill. kr.

Figur 7. Sektorer med høyere ressursbruk 2017

Figuren over viser områder der Rana hadde høyere ressursbruk enn snittet i KG 13 i 2017 sett i forhold til målgruppene.

Som figuren over viser, var ressursbruken i 2017 totalt 53,6 mill. kr høyere på samferdsel, pleie- og omsorg, kommunehelse, grunnskole, kirke og øvrige områder i forhold til de aktuelle målgruppene.

Rana hadde lavere ressursbruk på barnehage, sosialtjeneste (flyktning), administrasjon og styring, barnevern og kultur, totalt 23,5 mill. kr.

Dersom Rana hadde hatt samme arbeidsgiveravgift som de øvrige kommunene i KG 13 på 14,1 prosent, ville ressursbruken i Rana vært 131,1 mill. kr høyere enn snittet i 2017.

Kommunebarometeret

Rana havner på en 292.plass i Kommunebarometeret 2017 fra Kommunal Rapport, ned 28 plasser fra 2017. Da er plasseringen korrigert med hensyn til økonomiske rammebetingelser.

Tabell 7. Kommunebarometeret 2016-2018

	2016	2017	2018	Endring fra i fjor
Totalplassering	215	264	292	28
Grunnskole	371	337	321	-16
Pleie og omsorg	240	347	402	55
Barnevern	120	172	213	41
Barnehage	66	76	147	71
Helse	310	321	280	-41
Sosialtjeneste	289	289	253	-36
Kultur	107	125	104	-21
Økonomi	73	59	80	21
Kostnadsnivå	150	62	65	3
Miljø og ressurser	45	32	47	15
Saksbehandling	90	139	135	-4
Vann, avløp og renovasjon	127	233	329	96

Nøkkeltallene er samlet sett litt svakere enn normalen i Kommune-Norge. Rana er inne på Topp 100-lista innen økonomi, enhetskostnader og miljø og ressurser. Kommunen har svakest plasseringer innen pleie og omsorg (402.plass), vann, avløp og renovasjon (329.plass) og grunnskole (321.plass).

Sammenheng mellom KOSTRA og Kommunebarometeret

KOSTRA - tallene viser liten sammenheng mellom ressursbruk på tjenesteområdene sett opp mot resultatene i Kommunebarometeret. På noen områder ga økt ressursbruk dårligere plasseringer i i Kommunebarometeret, mens lavere ressursbruk ga bedre plasseringer.

Rana har høyere ressursbruk til pleie- og omsorg, kommunehelse og grunnskole, men får dårlige plasseringer i Kommunebarometeret.

Rana får gode plasseringer i Kommunebarometeret på kultur og barnehage, henholdsvis 104 og 147. Dette er områder som Rana har lavere ressursbruk på enn sammenlignbare kommuner i KG 13.

Ressursbruken i Rana til grunnskole og kultur har blitt redusert de siste årene, mens plasseringene i Kommunebarometeret samtidig har blitt bedre.

Sammenligning av ressursbruk i KOSTRA og resultater i Kommunebarometeret viser tydelig at høy eller lav ressursbruk på et område nødvendigvis ikke slår direkte inn på kvaliteten.

Satsingsområder tjenester

Utfordringsbildet for de kommunale tjenestene er mangfoldig og dels varierende fra tjenesteområde til tjenesteområde.

Felles utfordringer oppsummeres slik:

- Dokumentere og synliggjøre resultat og kvalitet av tjenesteleveranser.
- Sikre god brukermedvirkning og løpende utvikling i tjenesteytingen.
- Digital tilgjengelighet, innovasjon og anvendelse av ny teknologi.

For å sikre rett utvikling skal det fokuseres på:

- God kvalitet på tjenestene.
- God brukermedvirkning.
- Tilgjengelige tjenester.

God kvalitet

Brukerundersøkelser skal gjennomføres jevnlig for å oppnå kunnskapsbasert styring og utvikling innenfor tjenestene. Det er et krav at undersøkelser som gjennomføres skal sammenlikne status og utvikling opp mot andre kommuner. I 2019 skal det vurderes hvilke verktøy som skal brukes fremover.

God brukermedvirkning

Det skal legges til rette for god brukerdiallog og brukermedvirkning. Dette skal følges opp i daglig drift i tjenestene. I tråd med forutsetningene i kommuneplanen skal samskaping tas i bruk som metodisk grep for å sikre innovasjon og nyskaping i de kommunale tjenestene.

Tilgjengelig tjenester

Rana kommune legger stor vekt på at innbyggerne og næringsliv kan komme i kontakt med kommunen på en enkel måte å få raske svar på henvendelser. Bruk av sikker digital post skal videreutvikles for å redusere svartid ved henvendelser og saksbehandlingstid. Det skal satses videre på klart språk for å forenkle kommunikasjon og dialog med innbyggerne.

Kommunens nettsider er hovedkanalen for informasjon om kommunens tjenestetilbud, samfunnsutvikling og politiske saker. Rana kommune skal videreutvikle sine digitale kanaler og sikre gode digitale tjenester gjennom nett og sosiale media.

Digitaliseringsstrategi

Bruk av teknologi er en nøkkel for å oppnå effektivisering i kommunal tjenesteyting. Rana kommune har vedtatt digitaliseringsstrategi for perioden 2017-2032.

Operasjonalisering av strategien er i gang. Innsatsområdene spiller digitaliseringsbehovene i de ulike sektorene, med vektlegging på *brukerrettede tjenester* og *digital arbeidsflyt*. IKT-avdelingens prioriterte områder er *infrastruktur* og *sikkerhet*. Det er avsatt midler i budsjett og økonomiplanen til oppfølging av vedtatt strategi.

Anskaffelsesstrategi

Innkjøp er en strategisk viktig funksjon for kommunen. Vedtatt politikk og strategi for anskaffelser 2017-2020 skal sikre at kommunen opptre som en profesjonell innkjøper. Ved anskaffelser skal det legges vekt på kommunens omdømme, samfunnsansvar og tilrettelegging for innovasjon. I 2019 videreføres arbeidet med å rulle ut kommunestyrets vedtatte innkjøpspolitikk.

I 2019 prioriteres:

- Videre satsing på digitalisering.
- Etablere og iverksette gjennomgående strategi for brukerundersøkelser - brukermedvirkning.
- Implementere kommunikasjonsstrategi som støtter opp om prioriterte satsinger.
- Videreføring av klart språk

Styringsindikatorer tjenester

Målområdene er gjennomgående for tjenesteyting i organisasjonen og gir føring for målstyringen for alle tjenesteområder. I tillegg til de generelle målene som settes på overordnet nivå, skal sektorene definere spesifikke mål som sikrer riktig kvalitet og utvikling av de enkelte tjenestene. Tjenesteområdenes spesifikke resultatmål fremkommer under sektorkommentarene.

Tabell 8. Utvalgte styringsparametere tjenester

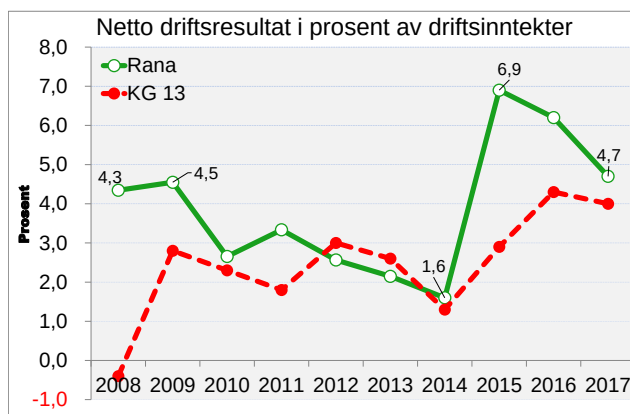
TJENESTER	Tjenester			
	Indikator	Dagens nivå	Mål 2019	Status
	Andel innbyggere med digital postkasse	38 ,0 %	50,0 %	
	Opplevd god brukermedvirkning (utvikle metode i 2019)		4,5	
	Opplevd god service og tilgjengelighet (utvikle metode 2019)		4,5	

ØKONOMI

En sunn kommuneøkonomi karakteriseres av evnen til å håndtere uforutsette hendelser og ha handlingsrom til å kunne foreta egne valg på kort og lang sikt. For å ha kontroll på utgiftsveksten, må kommunal drift styres i samsvar med de budsjettbetingelser som kommunestyret setter i årsbudsjett og økonomiplan. Det langsiktige bildet er at kommunen løpende tilpasser utgiftene til inntektsgrunnlaget.

Økonomisk styring

Figur 8. Handlefrihet

Netto driftsresultat (NDR) er definert som kommunens økonomiske handlefrihet og er det overskuddet som er disponibelt til investeringer og avsetninger. Over fremgår kommunens handlefrihet eller netto driftsresultat i kroner og prosent av sum driftsinntekter i Rana sammenlignet med gjennomsnittet i KG 13.

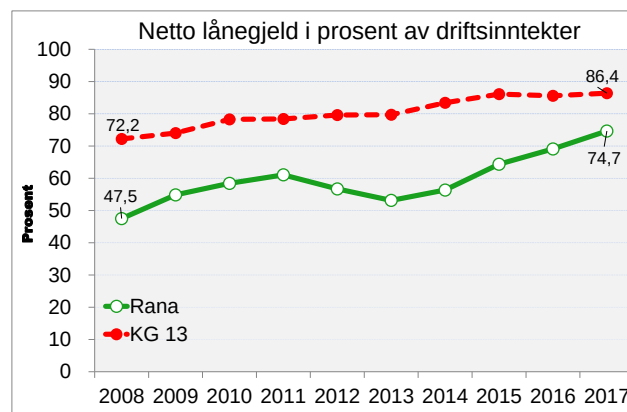
For perioden under ett ligger Rana kommune over gjennomsnittet i KG 13 (snitt 3,9 prosent for Rana og 2,5 prosent for KG 13). De siste årene er NDR for Rana kommune høyere enn sammenligningskommunene, Rana kommune med et snitt på 4,9 prosent og KG 13 på 3,1 prosent. Men innbetalinger for oppgjøret etter Terra påvirker NDR for Rana kommune. Holdes disse utenom fremstår et snitt på NDR for Rana kommune 10 siste år på 3,0 prosent og 4 siste år på 3,3 prosent.

Rana kommune har investert betydelig de siste tre årene. Samlet i siste 10 års periode er det blitt investert for 2 039,6 mill. kr eller gjennomsnittlig 204,0 mill. kr hvert år.

Grafen under illustrerer lånegjeldsutviklingen i Rana i prosent av driftsinntekter sammenlignet med gjennomsnittet i kommunegruppe 13.

Indikatoren viser netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter. Netto lånegjeld utgjorde 74,7 prosent av brutto driftsinntekter i 2017. Netto lånegjeld øker i Rana som følge av økt investeringsvolum, mens lånegjelda i sammenligningskommunene holder seg stabilt. Jf. her kommunens bærekraftmodell som har et tak for netto lånegjeld på 75 prosent av brutto driftsinntekter.

Figur 9. Gjeldsgrad

Netto lånegjeld var i 2017 60 200 kr pr. innbygger mot 54 459 kr i 2016. I 2008 var netto lånegjeld 25 219 kr pr. innbygger. Til sammenligningen var netto lånegjeld pr. innbygger i KG 13 i 2017 67 820 kr.

Kommunal økonomisk bærekraft regnskap 2017

Modellen for økonomisk bærekraft setter krav til langsiktighet i den økonomiske styringen av kommunen.

Tabell 9. Handlingsregel for bærekraft

	Mål bærekraft	Regnskap 2017
Netto driftsresultat	2,0 %	4,7 %
Disposisjonsfond	8,0 %	15,3 %
Netto lånegjeld	75,0 %	74,7 %

Regnskapet 2017 viser balanse i forhold til handlingsregelen. 31.12.2017 har Rana kommune et disposisjonsfond på 323,1 mill. kr, tilsvarende 15,3 prosent av driftsinntektene. Disposisjonsfondet har økt med 81,7 mill. kr i 2017 som tilskrives budsjetterte avsetninger, herunder overskudd fra 2016.

Gjeldsgraden beregnes i kommende økonomiplanperiode til å komme over 90 prosent. Investeringsvolumet koster. Det gir driftsmessige utfordringer fremover med å dekke nedbetalinger og renter og betyr økt risiko for kommuneøkonomi og tjenesteleveranse.

Disposisjonsfondet forventes å bli redusert i årene fremover for å dekke forpliktelsen knyttet til realisering av Polarsirkelen Lufthavn.

Status regnskap 2. tertial 2018

Regnskapsrapport pr. 2. tertial 2018 viser samlet kontroll på økonomien, men driftsmarginene viser negativ trend. Det er høyere utgiftsvekst enn inntektsvekst. Denne utviklingen må snus for å håndtere reduserte driftsrammer fremover.

Tjenesteområdene er driftsmessig i balanse med unntak av Helse og omsorg som har store driftsutfordringer. Finans bidrar positivt med merinntekter på skatt.

Økonomisk utfordring

Tabellen under viser omstillingsoppgaven for perioden 2011-2022 på 283 mill. kr.

Rana kommune står overfor en løpende oppgave med å tilpasse driftsnivået til reduserte driftsrammer og endringer i befolkningssammensetningen. Dette arbeidet startet med tyngde i etterkant av Terrasaken.

I 2017 var omstillingsmålet 207,7 mill. kr og resulterte i en måloppnåelse på 215,4 mill. kr, dvs. 7,7 mill. kr bedre enn målkravet. Ut fra denne oversikten, kan det konkluderes med at de økonomiske omstillingsmålene er oppfylt. Tjenesteproduksjonen har evnet å tilpasse seg reduserte driftsrammer, men regnskapet pr. august 2018 viser reduserte driftsmarginer og problemer med å nå omstillingsmålet i deler av driftsområdet, spesielt i helse og omsorg.

Tabell 10. Måloppnåelse

Måloppnåelse	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Omstillingsmål akkumulert	-12	-22	-48	-89	-118	-163	-208	-223	-243	-258	-283	-283
Avvik omstillingsmål (res. drift)	-9	-11	12	15	10	-26	-8					
Akkumulert måloppnåelse	-21	-34	-36	-74	-108	-189	-215					

Tabell 11. Utvalgte styringsparametere økonomi

ØKONOMI	Økonomi			
	Indikator	2017	Mål 2019	Status
	Netto driftsresultat	4,7 %	3,0 %	●
	Gjeldsgrad	74,7 %	75,0 %	●
	Disposisjonsfond	15,3 %	8,0 %	●
	Egenkapital fra drifta	32,4 %	17,0 %	●
	Overskudd i tjenesteproduksjon	2,2 %	1,0 %	●

FORUTSETNINGER OG RAMMEBETINGELSER

I dette kapittelet omhandles forutsetninger og rammebetingelser som har betydning for det økonomiske opplegget i økonomiplanperioden.

Handlingsregel for bærekraft

Modellen for økonomisk bærekraft setter krav til langsiktighet i den økonomiske styringen av kommunen. Modellen er et viktig hjelpemiddel for å kommunisere om og gi beslutningsgrunnlag for utvikling i kommuneøkonomien. Handlefrihet og robusthet og ivaretagelse av generasjonsprinsippet er bærende elementer i modellen. Kommuneøkonomien skal kunne håndtere uforutsette hendelser uten at det får konsekvenser for tjenestetilbudet.

Investeringsnivå og risiko

Investeringsoversikten frem til 2030 viser et mulig investeringsbehov i Rana kommune i et langsiktig perspektiv. Investeringsløftet på skole og utsatt investeringsbehov på øvrige kommunale områder som står for tur når dette løftet er unnagjort, skaper et høyt trykk på investeringsområdet. Kulturhus som et etterlengtet tilbud, øker trykket ytterligere.

Investeringer binder utgifter i 40 års tid, og det er viktig å gjøre riktige investeringsvalg når kommunens tjenester skal betale regningen i år fremover. Det må investeres smart.

Etterlevelse av bærekraftprinsippet er en garanti for at tjenestene belastes etter evne på lang sikt.

Investeringsbehovene frem til 2030 stresser og overskrider grenseverdiene i bærekraftelementene og setter tjenestene i en utsatt posisjon.

Kombinasjonen av reduserte reserver (disposisjonsfond og ubundne investeringsfond), og krav til stadig økende driftsoverskudd for å dekke stigende lånegjeld, er ikke gunstig og ikke å anbefale. I tillegg går kommunen inn i et tiår med større usikkerhet for kommuneøkonomien enn det har vært på lenge, jf. redusert oljeøkonomi og flere eldre.

Realkapital og vedlikeholdsetterslepet

Det er viktig å bevare kommunens realkapital i et langsiktig perspektiv. Vedlikehold, asfaltering, salg av bygg, forvaltning og internhusleie er stikkord i

denne sammenheng. Tilstanden på bygg og anlegg kan ikke alene håndteres med økninger i driftsbudsjettene. Vedlikeholdsetterslepet er såpass stort og kommet så langt, at mye må løses med investeringer.

Kommunen skal forvalte sine bygg og tomteareal på en kostnadseffektiv måte for å løse framtidige drifts- og samfunnsutviklingsoppgaver. Bygninger som er utrangert og ikke lenger i bruk, skal ikke belaste kommunens driftsbudsjett utover en overgangsperiode i hvilemodus.

Rana kommune har over tid nedprioritert vedlikehold og bevaring av realkapital (bygg og vei). Det betyr at realkapital forbrukes og forringes.

Vedlikeholdsetterslepet på vei, bygg og anlegg – inklusiv oppgradering til dagens standard er betydelig.

Investeringene i skolebygg bidrar til en betydelig reduksjon i etterslepet på bygg. Når skoleinvesteringene er fullført, gjenstår et etterslep på ca. 1,3 mrd. kr.

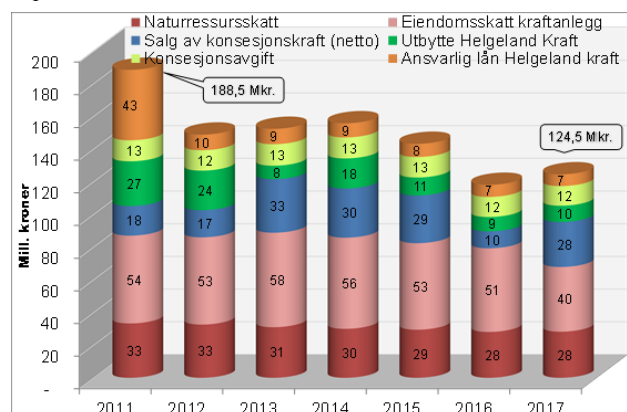
Vedlikeholdsetterslepet på vei er i Hovedplan vei (K.sak 21/18) beregnet til 167,7 mill. kr fordelt på 116,3 mill. kr driftsmidler og 51,4 mill. kr investeringsmidler.

■ **Bevilgningen til vedlikehold av realkapital på 7,5 mill. kr i 2018 økes til 15 mill. kr i økonomiplanperioden.**

Usikre finansinntekter

Rana kommune har kunnet tillate seg et høyere driftsnivå enn sammenlignbare kommuner. Dette er i stor grad knyttet til inntekter fra kraft.

Figur 10. Usikre finansinntekter

Disse inntektene er eiendomsskatt, salg av konsesjonskraft, naturressursskatt, konsesjonsavgift samt renter og utbytte fra eierskap. Prisjustert til 2017 kroner har inntektene sunket med 64 mill. kr sidene 2011, selv etter frigivelse av fastpriskontraktene på konsesjonskraft fra og med 2013. Det er vesentlig press både fra kraftbransjen og sentrale myndigheter på det fremtidige inntektsnivået og kommunens mulighet til å disponere disse inntektene selv

Kommunens økonomiske opplegg bør i størst mulig grad baseres på at tjenesteleveransen finansieres av løpende overføringer fra staten og egne driftsinntekter, mens de variable finansinntekter i hovedsak bør gå til utgifter som vedrører kommunens samfunnsutviklerrolle.

Statsbudsjett 2019

Det legges opp til en realvekst i frie inntekter til kommunesektoren på 2,6 mrd. kr (3,6 mrd. kr i 2018). Samlet lønns- og prisvekst fra 2018 til 2019 anslås til 2,8 prosent, mens årslønnsveksten forventes å bli på 3,25 prosent fra 2018-2019.

Realveksten på 2,6 mrd. kr er knyttet til:

- ✓ Merkostnader demografi 1,0 mrd. kr
- ✓ Merkostnader pensjon 0,7 mrd. kr
- ✓ Opptrappingsplan rusfeltet 0,2 mrd. kr
- ✓ Tidlig innsats skole 0,2 mrd. kr
- ✓ Habilitering og rehabilitering 0,1 mrd. kr

Det gis også en økning under særskilt fordeling til helsestasjon og skolehelsetjeneste. Fra 1.9.2019 foreslås det å innføre gratis kjernetid i barnehage også for to åringer for familier med lav inntekt.

Foreldrebetalingen i barnehagen foreslås økt i to omganger ut over lønns- og prisvekst. 100 kr fra 1.1.2019 og 50 kr fra 1.8.2019.

Det foreslås innført kommunal betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter i psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling av rusavhengige.

Tilskuddsordningen til dagaktivitetstilskudd for hjemmeboende personer med demens videreføres, og det foreslås 50 mill. kr til ca. 450 dagaktivitetsplasser i 2019.

Fra 1.1.2020 fremmes et lovkrav med plikt om psykologkompetanse i kommunene.

Ressurskrevende tjenester

Innslagspunktet i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester øker for andre år på rad med 50 000 kr ut over lønnsveksten. For Rana kommune utgjør endringen en økt egenfinansiering av ordningen på 1,9 mill. kr.

Frie inntekter

Tabell 12. Frie inntekter 2018-2022

Frie inntekter	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Endring fra 2018	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Innbyggertilskudd	621 266	649 494	28 228	653 300	654 300	653 300
Utgiftsutjevning	-23 941	-19 307	4 634	-23 000	-22 000	-20 000
Korr. statlige skoler	3 098	4 396	1 298	4 400	4 400	4 400
Inntektsgarantiordning	-1 872	-1 399	473	-2 000	-2 000	-2 000
Særskilt fordeling	4 011	4 588	577	4 000	4 000	4 000
Nord-Norge-tilskudd	44 633	46 112	1 479	46 000	46 000	46 000
Skjønnstilskudd	0	0	0	0	0	0
Sum rammetilskudd	647 195	683 884	36 689	682 700	684 700	685 700
Skatt på inntekt og formue	661 505	685 316	23 811	687 000	690 000	693 000
Inntektsutjevning	78 000	75 000	-3 000	75 000	75 000	75 000
Frie inntekter	1 386 700	1 444 200	57 500	1 444 700	1 449 700	1 453 700

De frie inntektene består av skatteinntekter og rammetilskudd og utgjør om lag 73 prosent av kommunesektorens samlede inntekter. Dette er inntekter som kommunene kan disponere fritt uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler.

Det overordnede formålet med inntektssystemet er å jevne ut de økonomiske forutsetningene for at kommunene skal kunne gi et mest mulig likeverdig tjenestetilbud over hele landet.

Øvrige inntektene består av øremerkede tilskudd, gebyrer, brukerbetalinger, eiendomsskatt, moms-kompensasjon og utbytte mv. Disse inntektene er ikke med i denne oversikten.

Samlet øker de frie inntektene fra 2018 til 2019 med 57,5 mill. kr (34,7 mill. kr 2017-2018). Økningen skal dekke lønns- og prisvekst på 2,8 prosent, økte kostnader til demografi, pensjon og nye satsninger.

Skatt og inntektsutjevning

Skatteinntektene lokalt anslås til 26 058 kr pr. innbygger, mens nasjonalt anslag er på 30 599 kr pr. innbygger. Ranas andel utgjør dermed 85,2 prosent av landsgjennomsnittet. Differansen mellom skatt pr innbygger nasjonalt og kommune, kompenseres delvis gjennom inntektsutjevningen som anslås til 75,0 mill. kr, en reduksjon på 3,0 mill. kr fra budsjett 2018.

Samlet anslås skatt og inntektsutjevning til 28 919 kr pr. innbygger og utgjør 94,5 prosent av nasjonalt skattenivå pr innbygger.

Rammetilskudd 2019

Innbyggertilskudd

Innbyggertilskudd er et likt beløp pr innbygger, deretter skjer en omfordeling mellom kommunene i form av utgiftsutjevning, inntektsgarantiordningen (INGAR), og saker med særskilt fordeling. Innbyggertilskuddet øker med 28,2 mill. kr.

Utgiftsutjevning

Gjennom utgiftsutjevningen omfordeles innbyggertilskuddet mellom kommunene. Midler omfordeles fra kommuner med lavt beregnet utgiftsbehov til kommuner med høyt beregnet utgiftsbehov og skal gi kompensasjon for forskjeller i utgiftsbehov som kommunene ikke kan påvirke selv. Målet er å overføre midler fra lettdrevne kommuner til tyngre drevne kommuner.

Utgiftsutjevningen gir et samlet trekk på 19,3 mill. kr., som er 4,6 mill. kr lavere enn i 2018. Dette skyldes i hovedsak at Rana har fått en høyere andel eldre og blir definert av staten som en mer tungdrevet kommune, men likevel samlet sett en mer lettdrevet kommune enn snittet i landet.

Vedlegg 5 viser nærmere detaljer rundt utgiftsutjevningen og hvilke komponenter som endres fra 2018 til 2019.

Korreksjonsordning for elever i statlige og private skoler

Trekkordningen for statlige og private skoler medfører at kommuner med elever i statlige og private skoler trekkes 95 600 kr pr. elev for de

elevene kommunene ikke yter grunnskoletjenester til. Summen av trekk fra kommuner med elever i statlige og private skoler fordeles ut igjen til alle landets kommuner etter kommunenes andel av beregnet utgiftsbehov.

64 (69 året før) av Rana kommunes 6-15 åringer fikk ved registreringstidspunktet vanlig undervisning ved private skoler i kommunen og fører til et trekk i rammeoverføringen på 6,1 mill. kr. Samlet tilbakeføring til Rana utgjør 10,5 mill. kr, slik at samlet kompensasjon knyttet til denne ordningen utgjør 4,4 mill. kr. Dette er en økning på 1,3 mill. kr og skyldes i hovedsak en reduksjon i antall elever i private skoler, prisjustering og kommunens andel sett i forhold til landsgjennomsnittet.

Inntektsgarantiordningen

Inntektsgarantiordningen (INGAR) skal skjerme kommunene mot brå nedgang i rammetilskuddet som følge av befolkningsnedgang og systemendringer i inntektssystemet fra et år til det neste.

Endringer ordningen omfatter er strukturelle endringer i inntektssystemet, innlemming av øremerkede tilskudd, endringer i befolkningstall og kriteriedata, og endringer i regionalpolitiske tilskudd. Ordningen er utformet slik at ingen kommune skal ha en vekst i rammetilskuddet fra et år til det neste som er lavere enn 400 kroner under veksten på landsbasis, målt i kroner pr. innbygger.

Veksten i rammetilskuddet fra 2018 til 2019 er på landsbasis 1 115 kr pr. innbygger (704 kr fra 2017-2018). Dette innebærer at kommuner som har en vekst i rammetilskuddet som er lavere enn 715 kr pr. innbygger, vil bli kompensert opp til denne vekstgrensen.

Rana kommunes vekst i rammetilskuddet fra 2018 til 2019 er 1 381 kr pr. innbygger (406 kr fra 2017-2018) og kommunen får dermed ingen kompensasjon gjennom inntektsgarantiordningen.

Alle kommuner er med på å finansiere ordningen og blir trukket med et likt beløp per innbygger i innbyggertilskuddet. For 2018 er trekket på -53 kr pr. innbygger, som gir et trekk på 1,4 mill. kr.

Særskilt fordeling

Under særskilt fordeling får Rana 4,2 mill. kr knyttet til helsestasjon og skolehelsetjeneste, samt 414 000 kr knyttet til frivillighetssentraler.

Nord-Norge tilskudd

Nord-Norge tilskuddet for Nordland er satt til 1 758 kr pr innbygger (1 710 kr i 2018), og gir en samlet en overføring til Rana på 46,1 mill. kr.

Ordinært skjønnstilskudd

I 2019 får Rana ingen ordinære skjønnsmidler.

Eiendomsskatt

Det ble budsjettet med 88,3 mill. kr i 2018, mens forventet eiendomsskatt vil bli på 89,6 mill. kr. Kommunens eiendomsskatt forventes samlet å bli 83,3 mill. kr i 2019.

Tabell 13. Utvikling eiendomsskatteinntekter

R-2015	R-2016	R-2017	R-2018	B-2018	B-2019
104,4	96,7	93,2	89,6	88,3	83,3

Eiendomsskatten fra kraftverk var 33,4 mill. kr i 2018. Grunnlaget for eiendomsskatten for kraftverkene fastsettes av Skatteetaten. Det foreligger ikke oppdaterte tall, men endringen i grunnrenteskattesatsen tilsier lavere eiendomsskatt fra kraftverk.

I Statsbudsjettet for 2018 ble det vedtatt en ny økning av grunnrenteskattesatsen med 1,4 prosent til 35,7 prosent. Dette vil redusere kommunenes eiendomsskatt fra kraftverk i 2019, siden grunnrenteskatten reduserer eiendomsskattegrunnlaget.

I Statsbudsjettet for 2019 foreslår regjeringen å ytterligere øke grunnrenteskattesatsen med 1,3 prosentpoeng, til 37,0 prosent. Det vil bety en ytterligere reduksjon av eiendomsskatten fra kraftverk fra 2020.

Stortinget vedtok ved behandlingen av Statsbudsjettet for 2018 å fjerne verker og bruk som kategori for eiendomsskatt og at det for nærings-eiendommer presiseres at produksjonsutstyr og installasjoner ikke skal beskattes fra 2019. Alle andre typer anlegg som i 2018 er verker og bruk, vil etter vedtaket være alminnelig næringseiendom fra 2019. De skal verdsettes etter sin leieverdi, som annen næringseiendom. Substansverdi kan benyttes, dersom det ikke er mulig å fastsette en markedsmessig leieverdi. Differansen mellom taksten på tidligere verker og bruk i 2018 og 2019 skal beskattes, men nedtrappes over 7 år.

Rana kommune vil i løpet av november ha gjennomført takseringen av tidligere verker og bruk. Takstene fastsettes i sakkyndig nemnd eiendomsskatt i februar 2019. Eiendomsskatten anslås bli redusert med 4,6 mill.kr i perioden fra 2018 til 2024 eller med 0,8 mill.kr årlig fra 2019.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet kartlegger de kommunevise utslagene og fordeler kompensasjonen på kommunene. Regjeringen kommer tilbake med en omtale av dette i revidert nasjonalbudsjett 2019.

I Statsbudsjettet for 2019 foreslås det en bevilgning på 71 mill. kr til å kompensere kommuner som får lavere inntekter som følge av lovendringene.

Nettanleggene til kraftanlegg må på bakgrunn av Høyesterettsdom fra 2017 takseres på nytt. Taksten på nettanlegg i Rana kommune vil av den grunn bli forsinket med ett år til 2020.

Regjeringen foreslår i Statsbudsjettet for 2019 at maksimal skattesats for bolig- og fritidsbolig reduseres fra syv til fem promille fra 2020. I Rana kommune er satsen for 2019 foreslått til 2 promille.

Regjeringen foreslår videre at bruk av formuesgrunnlag for 2018 gjøres obligatorisk ved verdsettelse av boligeiendom for eiendomsskatteformål fra 2020. Regjeringen foreslår at det innføres en obligatorisk reduksjonsfaktor i eiendomsskattetakstene på minst 30 prosent for all bolig- og fritidseiendom fra 2020. Kommunene står fritt til å velge en høyere reduksjonsfaktor enn dette.

I Rana er det bare utskrevet eiendomsskatt i byområder med et bunnfradrag på 300 000 kr. For fritidsbolig er formuesgrunnlagene foreløpig lite egnet til verdsettelse, fordi de i liten grad reflekterer den underliggende markedsverdien. Fritidsboliger skal derfor inntil videre takseres som i dag. Det foreslås i Statsbudsjettet for 2019 en overgangsregel der kommuner med lokal takst fra 2013 eller senere kan benytte denne til og med skatteåret 2023. Rana kommune foretok omtaksering i 2010 med virkning fra 2011 og vil derfor ikke komme under denne overgangsregelen.

Øvrige inntekter

Budsjettoplegget forutsetter en oppjustering av betalingssatser i tråd med prisstigningen, for å unngå at budsjettets inntektsside sakker akterut i forhold til utgiftene. Prisstigningen i kommunal sektor er i statsbudsjettet anslått til 2,8 prosent i 2019.

Det budsjetteres med 69,9 mill. kr i brukerbetaling i 2019, en økning på 1,3 mill. kr fra budsjett 2018 (1,9 prosent).

Andre salgs- og leieinntekter øker fra 234,2 mill. kr i 2018 til 256,0 mill. kr i 2019, en økning på 21,8 mill. kr (9,3 prosent).

Gebyrer

Kommunale gebyrer øker mer enn ordinær lønns- og prisvekst i 2019. Foreslått økning av gebyrene knyttet til vann og avløp, feiing og renovasjon fører til en gebyrøkning for en gjennomsnittsbolig på ca.

900 kr inkl. mva. inkludert lønns- og prisvekst. Ved neste rullering av økonomiplan, tas det sikte på å utarbeide en langsiktig plan for gebyrområdet i kommunen.

Renovasjon

Rana kommune er med i en interkommunal ordning som ikke er en del av kommunens budsjett. Kommunestyret skal i henhold til avfallsforskriften § 15-3 fastsette avfallsgebyret og i forslag til vedtak er det lagt inn gebyr for 2019 basert på vedtak i representantskapsmøte i HAF IKS 26.10.2018.

Etter konkursen i RenoNorden AS har kostnaden på innhenting av husholdningsavfall økt med ca. 11 mill. kr pr år. Gebyralternativet som legges frem betyr en økning i husholdningsrenovasjonsgebyr på 8 prosent i 2019. Siden effekten av konkursen ikke er tatt fullt ut i gebyr pr. 2018, vil gebyret derfor ha en større økning ut over forventet kostnadsvekst de nærmeste årene. I 2021 vil hele effekten være med i gebyret, slik at i påfølgende år vil gebyrendringene kun være påvirket av kostnadsendringer.

Avfallsgebyret i Rana har økt vesentlig mer de siste årene enn i landet og sammenlignbare kommuner og langt ut over ordinær kostnadsvekst. Dette er en bekymringsfull utvikling.

Som det fremgår av tabell og graf under, lå Rana kommunes avfallsgebyr på nivå med landsgjennomsnittet og 215 kr over kommunegruppe 13 i 2003.

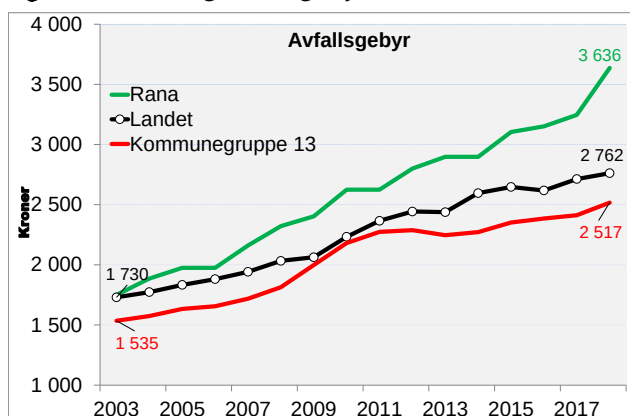
Avfallsgebyret for 2018 i Rana kommune er 44 prosent høyere enn snittet i kommunegruppe 13 og 32 prosent høyere enn landsgjennomsnittet. Avfallsgebyret for 2018 er på 3 636 kr + mva.

Årsgebyr avfall	2003	2006	2018	Endring i kroner	Endring i prosent
Rana	1 750	1 975	3 636	1 886	108 %
Landet	1 730	1 881	2 762	1 032	60 %
KG 13	1 535	1 656	2 517	982	64 %

Ca. 30 av 428 kommuner (2017) har høyere avfallsgebyr (2018) enn Rana, mens 398 kommuner har tilsvarende eller lavere avfallsgebyr. Av kommunene med høyere eller tilsvarende gebyr, er kommunene som inngår i HAF IKS og i hovedsak andre små kommuner, der Finnmarkskommuner er sterkt representert.

Figur 11. Utvikling avfallsgebyr

Vann- og avløp

Innenfor selvkostområdene fastsettes gebyrene ut fra forventet utgiftsnivå. Kommunen gjennomfører store investeringer, som ny vannledning til Åga og Hauknes, samt rehabiliteringsprosjekter på ledningsnett. Det må også bygges nytt avløpsrenseanlegg til erstatning for Moskjæran og reservevannforsyningen til Mo vannverk må forsterkes. Dette fører til økte kapitalkostnader som igjen må dekkes av økte gebyrinntekter.

Gebyrøkningene kan ikke dempes ved bruk av tidligere avsatte midler fra selvkostfond, da disse er brukt opp. Gebyrene på selvkostområde vann foreslås økt med 20 prosent i 2018, deretter ca. 10 prosent i 2020 og 2021 basert på oppdatert prognose for drift og investering. På avløpsområdet

foreslås ingen økning i 2019, deretter en årlig økning på 5 prosent.

Det er i tillegg et mål om at kommunen i løpet av kommende periode skal bygge opp noe kapital på fond. Dette gjør det enklere å legge inn et jevnere gebyrnivå og unngå høye endringer enkeltår.

Det vises forøvrig til forslag til budsjettvedtak og vedlagt forslag til gebyrregulativ for 2019.

Feie- og tilsynsgebyr

Tjenesten har over flere år hatt lavere kostnader enn forventet, grunnet ubesatte stillinger og langtidsfravær. Samtidig har det vært et mål å redusere størrelsen på selvkostfondet. Gebyrøkningen har derfor vært lav og på 3,6 prosent i perioden 2011-2018). I samme periode har gebyrøkningen i sammenlignbare kommuner (KG 13) vært på 15 prosent.

For å unngå at utgiftene i Rana blir vesentlig høyere enn inntektene, må gebyret for 2019 økes med 7,5 prosent. Selv med denne gebyrøkningen, budsjetteres det med bruk av selvkostfond for å dekke samtlige utgifter på området.

Byggesak, plan og oppmåling

Gebyrinntektene på selvkostområdene plan, oppmåling og byggesak dekker fortsatt ikke kommunens utgifter på det enkelte området. Konsekvensen av dette er en større økning av gebyrene enn bare indeksregulering. Det vises til vedlegg 4.4 for nærmere detaljer.

Demografiske rammer

Tabell 14. Demografiske rammer

	1.7.2017	1.1.2018	1.7.2018	Endring	Ramme overføring	SUM endring
Innbyggere	26 185	26 230	26 285	100		6 261 000
0-1 åringer	502	496	508	6	-15 000	-90 000
2-5 åringer	1 088	1 111	1 087	-1	131 000	-131 000
6-15 åringer	3 080	3 095	3 097	17	86 000	1 462 000
16-22 åringer	2 497	2 442	2 407	-90	-14 000	1 260 000
23-66 åringer	14 631	14 684	14 720	89	-19 000	-1 691 000
67-79 åringer	3 086	3 096	3 133	47	-1 000	-47 000
80-89 åringer	1 056	1 056	1 066	10	90 000	900 000
90 år og over	245	250	267	22	209 000	4 598 000
Psykisk utviklingshemmede over 16 år	110		111	1	677 000	677 000

Rammeoverføringen fra staten baseres på sammensetningen av befolkningen 1.juli året før. Tabellen over viser endring i overføring fra staten basert på inntektssystemet knyttet til endring i befolkningssammensetningen fra 2017 til 2018.

Samlet øker folkemengden fra 1.7.2017 til 1.7.2018 med 100 personer, og gir samlet sett en økt rammeoverføring på 6,3 mill. kr fra staten.

Hovedårsaken skyldes at Rana har fått flere personer i alderen 90 år og over som alene har gitt en økt rammeoverføring på 4,6 mill. kr.

Tabellen over viser hvordan de ulike aldersgruppene er priset i inntektssystemet inkludert generelt innbyggertilskudd. Den viser for eksempel at dersom kommunen hadde fått en ny innbygger i alderen 2-5 år, hadde dette ført til en økt overføring fra staten på 131 000 kr.

Endringer i befolkningssammensetningen gir endret etterspørsel etter kommunale tjenester og endret overføring fra staten. Inntektssystemet er lagt opp slik at staten overfører mest midler til kommunen for innbyggere som krever ulike tilbud fra kommunen i form av barnehageplasser, grunn-skoleopplæring og pleie- og omsorgstjenester.

Aldersgruppen 0-1 år gir et trekk i rammeoverføringen på 15 000 kr pr barn. Som følge av at antall 0-1 åringer har økt med 6 personer, får kommunen et økt trekk på 90 000 kr.

Aldersgruppen 2-5 år reduseres med 1 person og gir en redusert rammeoverføring på 131 000. kr.

Aldersgruppen 6-15 år har økt med 17 personer og gir en økt rammeoverføring på 1,5 mill. kr.

Antall personer i alderen 16-22 år er redusert med 90 personer, mens aldersgruppen 23-66 år har økt med 89 personer. Samlet gir dette en redusert overføring på 0,4 mill. kr.

Disse aldersgruppene gir et trekk i rammeoverføringen, siden aldersgruppene ikke utgjør store kostnader for kommunen, men er enten under videregående opplæring finansiert av fylkeskommunen eller i arbeid og skal generere skatteinntekter til kommunen.

Aldersgruppen 67-79 har økt med 47 personer, men gir en redusert overføring på 47 000 kr.

Andel av befolkningen over 80 år gir høyere utgifter til pleie og omsorg. Antall personer i alderen 80-89 år har økt med 10 personer og gir en økt rammeoverføring på 0,9 mill. kr. Antall personer over 90 år har økt med 22 personer og gir en økt rammeoverføring på 4,6 mill. kr.

Antall psykisk utviklingshemmede har økt med 1 person og gir en økt rammeoverføring på 0,7 mill. kr.

Endringer i befolkningssammensetningen følges opp i økonomiplanperioden ved justering av virksomhetenes budsjettrammer.

BUDSJETT OG ØKONOMIPLAN

Handlingsregel bærekraft

I økonomiplanperioden kommer kommunen i følgende situasjon:

Tabell 15. Bærekraftindikatorer

	Mål	2017	2022	Avvik mål 2022
Netto driftsresultat	2,0 %	4,7 %	2,8 %	0,8 %
Disposisjonsfond	8,0 %	15,3 %	4,5 %	-3,5 %
Netto lånegjeld	75,0 %	74,7 %	92,9 %	-17,9 %

Det oppnås ikke balanse i forhold til handlingsregelen om økonomisk bærekraft. Disposisjonsfondet har et avvik i 2022 på 3,5 prosent tilsvarende 76,7 mill. kr etter flyplassdisponering og tilførsel fra drifta på 61,4 mill. kr. Store investeringer fører til en betydelig økning i lån. Avviket på netto lånegjeld i 2022 på 17,9 prosent tilsvarer et avvik på 400 mill. kr.

Rana kommune må bruke mer tid for å komme i balanse i forhold til handlingsregelen for bærekraft, og netto driftsresultat settes til rundt 3 prosent i perioden.

Omstillingsbehov

Hovedtall 2019-2022 – økonomiske drivere

Tabellen viser endringer i forhold til basisbudsjettet i 2018. Omstillingsbehov oppstår når veksten i utgiftsbehovet er større enn inntektsveksten.

Tabell 16. Økonomiske drivere 2019-2022

Tall i 1000 kroner	2019	2020	2021	2022
Frie inntekter	-57 500	-58 000	-63 000	-67 000
Lønns- og prisvekst	45 000	45 000	45 000	45 000
Pensjon	-600	300	4 800	-3 700
Nye/økte oppgaver	6 690	6 690	6 690	6 690
Demografi	12 350	9 050	13 450	15 350
Sum statsbudsjettet	5 940	3 040	6 940	-3 660
Kapitalkostnader	-620	4 280	11 520	15 810
Konsesjonskraft	-14 000	-5 000	-5 000	-5 000
Eiendomsskatt	5 000	5 500	6 000	7 000
Netto driftsresultat (NDR)	7 380	3 130	3 240	2 100
Sum finans	-2 240	7 910	15 760	19 910
Konsekvensjusteringer	9 700	11 500	11 800	11 800
Økonomiplan/nye tiltak	6 600	12 550	25 500	31 950
Sum drift	16 300	24 050	37 300	43 750
Sum omstillingsbehov	20 000	35 000	60 000	60 000

De statlige overføringene og egne inntekter dekker ikke økt utgiftsbehov knyttet til demografi, nye brukere, statlige og kommunale satsinger, kapital-kostnader og styrking av kommunens handlingsrom.

Resultatet blir en omfordeling av kommunal drift hvor driften selv langt på vei finansierer det økte utgiftsbehovet. I tillegg må drifta finansiere de økte kapitalkostnadene. Dette uttrykkes i krav til økt brutto driftsresultat som i perioden øker fra 3,8 prosent av driftsinntektene til 4,4 prosent.

Kapitalkostnader og økte driftstiltak er de store driverne bak omstillingsbehovet i planperioden.

Samlet for perioden skisseres et økt omstillingsbehov på 60 mill. kr, tilsvarende 4,3 prosent av netto budsjett til tjenestene.

Hovedtall årsbudsjett og økonomiplan

Budsjettet for 2019 er balansert med totale driftsinntekter på 2 153,6 mill. kr. Driftsrammen for tjenesteproduksjon er på 1 535,3 mill. kr. Netto driftsresultat (NDR) er i forslaget på 3,1 prosent som er i forhold til målsetningen.

Driftsinntektene øker med 70,5 mill. kr i 2019, en økning på 3,4 prosent. Økningen er knyttet til de fleste inntekstpostene i budsjettet, med unntak av eiendomsskatt som reduseres med 5,0 mill. kr og overføringer med krav til motytelser som reduseres med 12,8 mill. kr. I hovedsak skyldes dette redusert sykelønnsrefusjon. Skatt og rammetilskudd øker med 57,5 mill. kr.

Andre salgs- og leieinntekter øker med 21,8 mill. kr. Ca. 7,8 mill. kr er knyttet til økte gebyrinntekter, mens økt inntekt på salg av konsesjonskraft utgjør 14,0 mill. kr.

Andre statlige overføringer øker med 7,7 mill. kr og er i hovedsak knyttet til integreringstilskudd.

Brukerbetalingene øker samlet med 1,3 mill. kr.

Driftsutgiftene øker med 61,2 mill. kr i 2019. Til sammenligning utgjør lønns- og prisstigningen 45,0 mill. kr. Lønnsutgiftene øker med 26,7 mill. kr, mens kjøp av varer og tjenester øker med 19,7 mill. kr. Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal tjenesteproduksjon øker med 5,5 mill. kr.

Overføringer økes med 7,0 mill. kr og er knyttet til økte tilskudd på ca. 2,8 mill. kr og økt utbetaling av

sosialhjelp på 3,0 mill. kr som følge av at barne-trygd holdes utenfor beregning av økonomisk sosialhjelp. Øvrig økning innenfor posten er knyttet til økt merverdiavgift.

Avskrivningene økes med 2,2 mill. kr.

Samlet gir dette et økt brutto driftsresultat på 9,3 mill. kr, fra 3,5 prosent til 3,8 prosent.

Finansinntektene reduseres med 2,0 mill. kr i 2019 som følge av at kommunes likviditet forventes redusert, i hovedsak som følge av fondsbruk.

Finansutgiftene øker med 2,5 mill. kr på grunn av høyere renteutgifter.

Samlet gir dette et økt netto driftsresultat med 7,0 mill. kr i 2019, en økning fra 2,9 prosent i 2018 til 3,1 prosent i 2019.

Bruk av avsetninger reduseres og er knyttet til redusert bruk av disposisjonsfond (kjøp av brannlift

2018). I tillegg er det lagt inn 1,2 mill. kr i økt bruk av disposisjonsfond 2019 knyttet til sikringstiltak Yttrabekken og tilskudd Langsetvågen.

Sum avsetninger øker med 2,7 mill. kr. 3,4 mill. kr er knyttet til økt overføring til investeringsregnskapet. Avsetningen til disposisjonsfond øker med 20,2 mill. kr, mens avsetninger til bundne fond reduseres med 2,8 mill. kr.

Økonomiplanperioden 2019-2021

Endringer i perioden er knyttet til endringer på finans og drift i form av økte salgs- og leieinntekter, frie inntekter, pensjonskostnader, samt økte rente- og avdragsutgifter og lavere renteinntekter. Driftsfølgevirkninger av investeringer og demografiske forhold ligger inne i opplegget. For ytterligere detaljer vises det til tabellene «endring rammer finans» og «endring driftsrammer».

Tabell 17. Hovedoversikt drift

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Driftsinntekter						
Brukerbetalinger	-67 615	-68 607	-69 878	-69 594	-69 452	-69 814
Andre salgs- og leieinntekter	-229 772	-234 199	-255 970	-252 584	-257 189	-259 332
Overføringer med krav til motytelse	-252 874	-230 710	-217 922	-217 873	-217 941	-218 313
Rammetilskudd	-709 321	-725 000	-759 000	-757 700	-759 700	-760 700
Andre statlige overføringer	-81 131	-64 108	-71 847	-71 847	-71 847	-71 847
Andre overføringer	-937	0	0	0	0	0
Skatt på inntekt og formue	-638 515	-633 700	-657 200	-659 000	-662 000	-665 000
Eiendomsskatt	-94 857	-88 260	-83 260	-82 760	-82 260	-81 260
Andre direkte og indirekte skatter	-40 251	-38 500	-38 500	-38 500	-38 500	-38 500
SUM DRIFTSINNTEKTER (B)	-2 115 273	-2 083 084	-2 153 577	-2 149 858	-2 158 889	-2 164 766
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	1 087 572	1 107 931	1 134 657	1 123 587	1 116 634	1 122 921
Sosiale utgifter	216 894	224 723	224 776	222 387	224 982	217 835
Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	327 834	303 577	323 259	326 306	328 844	331 549
Kjøp av varer og tjenester som erstatter komm tprod	166 824	150 839	156 369	154 469	154 569	154 819
Overføringer	144 998	156 631	163 624	165 980	166 273	166 401
Avskrivninger	71 949	67 081	69 307	71 064	73 286	75 155
Fordeelte utgifter	-282	-90	-90	-90	-90	-90
SUM DRIFTSUTGIFTER (C)	2 015 789	2 010 692	2 071 902	2 063 703	2 064 498	2 068 590
BRUTTO DRIFTSRESULTAT (D = B-C)	-99 484	-72 392	-81 675	-86 155	-94 391	-96 176
Finansinntekter						
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	-36 318	-36 470	-34 470	-32 470	-30 470	-30 470
Mottatte avdrag på utlån						
SUM EKSTERNE FINANSINNTEKTER (E)	-38 541	-38 670	-36 670	-34 670	-32 670	-32 670
Finansutgifter						
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	52 965	56 906	59 426	63 971	68 487	73 869
Avdrag på lån	56 001	58 228	58 228	61 278	65 898	67 848
Utlån	1 945	2 495	2 523	2 523	2 523	2 523
SUM EKSTERNE FINANSUTGIFTER (F)	110 911	117 629	120 177	127 772	136 908	144 240
RESULTAT EKSTERNE FINANSIERINGSTRANSAKSJONER	72 370	78 959	83 507	93 102	104 238	111 570
Motpost avskrivninger	-71 947	-67 081	-69 307	-71 064	-73 286	-75 155
NETTO DRIFTSRESULTAT (I)	-99 061	-60 514	-67 475	-64 117	-63 439	-59 761
Interne finanstransaksjoner						
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-74 912	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-14 267	-7 025	-2 825	-1 825	-1 625	-1 625
Bruk av bundne fond	-22 757	-10 839	-10 798	-11 651	-12 066	-12 810
SUM BRUK AV AVSETNINGER (J)	-111 936	-17 864	-13 623	-13 476	-13 691	-14 435
Overført til investeringsregnskapet	77 139	46 271	49 631	49 631	49 631	49 631
Avsetninger til disposisjonsfond	77 658	12 933	15 111	10 860	10 973	9 830
Avsetninger til bundne fond	30 846	19 174	16 356	17 102	16 526	14 735
SUM AVSETNINGER (K)	185 643	78 378	81 098	77 593	77 130	74 196
REGNSKAPSMESSIG MER- MINDREFORBRUK (L = I+J-K)	-25 354	0	0	0	0	0

Investeringer

Brutto investeringsutgifter i planperioden utgjør 1,4 mrd. kr. Dette inkluderer 200 mill. kr av vedtatt bidrag fra kommunen til ny flyplass, forutsatt utbetalt i årene 2019-2020. Netto investeringsutgifter etter inntektsført momskompensasjon, tilskudd og øvrige inntekter beløper seg til 1,2 mrd. kr.

I første kolonne i investeringstabellene (tabell 19 og 20), vises antatt totalkostnad for prosjektene. Tallene er kvalitetssikret i varierende grad og usikkerheten er høy inntil det foreligger konkrete anbud. I andre kolonne vises vedtatt budsjett for 2018. I de påfølgende kolonnene vises forslaget til budsjett for 2019 og økonomiplan 2020-2022.

På grunn av tidsforskyvninger på prosjektene i forhold til budsjett 2018 og tidligere, stemmer ikke totalkostnaden for prosjektene med summering av beløpene i årene 2019-2022. Der summen av kolonnene 2018-2022 er høyere enn totalkostnaden for prosjektet, betyr det avvik mellom bevilgningen i 2018, og det som faktisk vil bli forbrukt, eller overførte bevilgninger fra tidligere år. For større prosjekter som er planlagt startet i slutten av perioden, vil en del av planlagt forbruk

havne utenfor planperioden. I henhold til regelverket skal det budsjetteres med påregnelige utgifter i budsjettåret.

Forslaget til økonomiplan forutsetter bruk av kommunens fondsmidler med 308,0 mill. kr, overføring fra drift med 198,5 mill. kr og opptak av lån med 661,3 mill. kr. Av dette utgjør lån til selvfinansierende prosjekter 296,8 mill. kr. Dette fordeler seg med 281,6 mill. kr til vann og avløp og 15,2 mill. kr til øvrige selvfinansierende prosjekter.

Låneopptak som belaster driftsbudsjettet fullt ut med renter og avdrag i perioden utgjør 364,5 mill. kr. Andelen egenfinansiering via overføring av driftsmidler og bruk av fond utgjør 46 prosent av netto investeringsutgifter.

Det forutsettes at kommunens bidrag til ny flyplass finansieres fullt ut ved bruk av disposisjonsfond. I tillegg planlegges det å bruke 108 mill. kr av ubundne investeringsfond. Bruken knytter seg til infrastrukturprosjekter (boligfelt) og 50 mill. kr til investeringer i skolebygg.

De finansielle konsekvensene av investeringene og utvikling i kommunens fondsmidler er omhandlet i avsnittet om finans.

Tabell 18. Finansiering av investeringer

Finansiering	Totalt 2019-2022	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Økplan 2020	Økplan 2021	Økplan 2022
Salg AM, tilskudd	-106 600	-50 200	-88 300	-9 500	-4 400	-4 400
Brutto investeringsutgifter	1 403 110	388 600	543 710	497 980	223 550	137 870
MVA kompensasjon	-144 030	-40 750	-47 930	-57 100	-27 750	-11 250
Netto investeringer	1 152 480	297 650	407 480	431 380	191 400	122 220
Bruk av tomtefond	-50 125	-9 500	-1 000	-47 125	-1 000	-1 000
Bruk av ubundne kapitalfond/disp.fond	-257 900	-66 500	-169 400	-73 500	-3 500	-11 500
Avsetning til ubundne kapitalfond	15 400	9 400	9 400	2 000	2 000	2 000
Selvfinansierende VA- lån	-281 625	-81 000	-69 000	-87 625	-65 000	-60 000
Selvfinansierende øvrig	-15 200		-14 400	0	0	-800
Ordinære lån	-364 506	-100 419	-113 449	-175 499	-74 269	-1 289
Overført fra drift	-198 524	-49 631	-49 631	-49 631	-49 631	-49 631
Netto finansiering	-1 152 480	-297 650	-407 480	-431 380	-191 400	-122 220

Tabell 19. Selvfinansierende investeringer og investeringer finansiert av fond/egenkapital

Prosjekter	Totalt kalkyle	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Økplan 2020	Økplan 2021	Økplan 2022
Flyplass	300 000	63 000	130 000	70 000		
Trafikksikkerhetstiltak	Årlig ramme	3 750	3 750	3 750	3 750	3 750
Ekstern infrastruktur boligfelt	15 000	9 000				
Intern infrastruktur boligfelt	7 000	5 000				
Boligfelt Brennåsen - gang og sykkelvei	41 250			41 250		
Boligfelt Brennåsen - tomtekjøp	13 125			13 125		
Kjøp av tomtgrunn	Årlig ramme	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Småinvesteringer - under 1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Kjøp av aksjer i ACDC	2 000	1 000				
Egenkapitalinnskudd ny pensjonsordning	Årlig ramme	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Investeringsprosjekter finansiert av fond/egenkapital		93 750	145 750	140 125	15 750	15 750
Hovedplan vannforsyning		45 000	34 000	46 000	30 000	30 000
Hovedplan avløp		36 000	35 000	34 000	35 000	30 000
Boligfelt Brennåsen - vann og avløp	7 625			7 625		
Selvfinansierende investeringsprosjekter - VA		81 000	69 000	87 625	65 000	60 000
Selfors omsorgsboliger	148 000	48 000				
Bofelleskap/omsorgsboliger						1 000
Selfors gamle sykehjem - dialyseavd. Avt. med sykeh.	18 000		18 000			
Selvfinansierende investeringsprosjekter - øvrige		48 000	18 000	-	-	1 000

Tabell 21. Investeringer finansiert av lån

Prosjekter	Totalt kalkyle	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Økplan 2020	Økplan 2021	Økplan 2022
Skolebygg oppgradering/investeringer						
Selfors barneskole - skolekj/gymsal	41 000		1 000	40 000		
Båsmo b/u-skole -renovering/oppgr.	170 000		5 000	57 000	78 000	30 000
Ny Gruben barneskole	200 000		34 500	110 000	52 500	
Ytteren skole - sanering/tomt	3 000	3 000				
Lyngheim skole - skolekjøkken	1 000	1 000				
Rana ungdomsskole - Moheia	125 000	42 500	82 500			
Selford ungdomsskole - sanering tomt	6 000		6 000			
Rana ungdomsskole - Mo u	30 000		25 000	5 000		
Nytt sykehjen	240 000					1 000
Ranahallen - tak/enøk/garderobes	62 000	40 000				
Ranahall - gulvdekke	24 100	9 500	14 600			
Nordlandsparken	14 000	5 000	9 000			
Trekantparkering - søndre felt	3 000	3 000				
Parkeringsplasser Meierikvartalet	6 000					6 000
Busstopp	4 000	2 000	2 000			
Toranesgt. - gang- og sykkelvei	12 000	2 000	10 000			
Gruben sentrum - E12 (Storsandalsveien)	17 000		17 000			
Kommunale veier	Årlig ramme	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Feiebil	5 000	5 000				
Brannlift/stigebil	6 500	6 500				
Brannstasjonen - ventilasjon	6 000		6 000			
Ytrabekken - sikringstiltak	1 000	1 000				
Havmannaksen og jernbaneparken	40 000			20 000		
Miljøgate Lars M.gate og Nordl.veien til Skansen	4 000			4 000		
Nytt kunstgress Sagbakken	3 500		3 500			
Utrykningsbil brann og redning	800		800			
Kulturhus	250 000					10 000
Serverrom 2	7 200	3 200	4 000			
Kabling rådhuset	1 700	1 700				
Investering i driftsmidler og inventar >1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Rana Kirkelig Fellesråd - investeringsbehov	37 910	15 450	4 260	25 230	3 300	5 120
Seremonirom - investeringstilskudd	16 000	16 000				
Krematorium - Investeringstilskudd	16 800		16 800			
Forskuttering dypvannskai	60 000		60 000			
Investeringsprosjekter lånefinansiert - brutto før fratrekk av mva		165 850	310 960	270 230	142 800	61 120

Mindre investeringer

Det budsjetteres med en årlig ramme på 5 + 5 mill. kr til finansiering av mindre investeringer. 5 mill. kr til investeringer under 1 mill. kr, finansiert av driftsmidler, jf. tidligere vedtak. 5 mill. kr bevilges til mindre investeringer over 1 mill. kr, som kan lånefinansieres. Fordelingen av bevilgningen prioriteres av rådmannen.

Skoleinvesteringer

Investeringsplanen er oppdatert i henhold til tidligere vedtak og anslag på behov for

oppgraderinger det ikke var tatt høyde for tidligere. Ombygging av Moheia inkl. uteområder er økt i henhold til tidligere vedtak til 125 mill. kr. Moheia klargjøres for skoledrift fra skolestart i august 2019 og fullføres i 2020. Bygging av ny barneskole på Gruben med økt kostnadsramme til 200 mill. kr skal etter planen stå ferdig til skolestart i 2021.

Anslaget for bygging av ny/oppgradering av barneskolen på Båsmo er økt til 170 mill. kr, og planlegges gjennomført til årsskiftet 2021/2022. Det er avdekket behov for oppgradering av Mo ungdomsskole der kostnaden er anslått til 30 mill. kr. Oppgraderingen gjennomføres i 2019 og 2020.

I tillegg er det foreslått tatt inn 6 mill. kr for sanering av Selfors ungdomsskole i 2019.

Investeringene i skolebygg i planperioden utgjør 526,5 mill. kr inkl. ny barneskole på Gruben og anslag på kostnaden for nybygg/ oppgradering av Båsmo barneskole.

Investeringer pleie og omsorg

I perspektivanalysen fram til 2030 er det som følge av utviklingen i befolkningssammensetningen anslått behov for nye sykehjemsplasser i 2025. I tillegg er det behov for tilbud innenfor bofelleskap/omsorgsboliger. I investeringsplanen er det tatt inn 2 mill. kr til oppstart av planlegging/prosjektering i forhold til økte behov i 2022.

Det arbeides med en avtale med helseforetaket om utbygging og leie av en del av gamle Selfors sykehjem til dialyseavdeling. Ombyggingen har en kostnad på 18 mill. kr, og er planlagt gjennomført i 2019. Avtalen forutsetter at helseforetaket løser ut kommunen i tilfelle fraflytting eller annet i forbindelse med vedtak om endret sykehusstruktur på Helgeland.

Utbygging av ny legevakt ved Selfors gamle sykehjem er framskyndet og blir ferdigstilt i januar 2019.

Investeringer i infrastruktur

Polarsirkelen Lufthavn

Fremdriftsplanen for utbyggingen av ny flyplass er foreløpig ikke endret. Her ligger det 63 mill. kr i budsjettet for 2018, mens 200 mill. kr er budsjettet utbetalt i 2019 og 2020. Mesteparten av bevilgningen i år må overføres til 2019, noe rådmannen kommer tilbake til ved behandlingen av budsjettet i desember. Noe vil bli brukt til medfinansiering av plan- og prosjekteringsutgifter, jf. avtale med Polarsirkelen Lufthavnutvikling AS (PLU). Tilsammen vil det ved utgangen av 2018 være brukt ca. 22 mill. kr til prosjekteringen av ny flyplass.

Prosjektet vannforsyning til Steinbekkhaugen er gjennomført i 2016 og 2017 med en kostnad på tilsammen 16,3 mill. kr. Prosjektet er en del av kommunens vedtatte bidrag til flyplassen. Merknads- og garantiarbeider gjenstår.

Resterende beløp av vedtatt kommunal medfinansiering er på omlag 263 mill. kr. Tallene er tatt inn i investeringsbudsjettet for å synliggjøre bruk av kommunens fondsmidler i perioden. Det er fortsatt uklart på hvilken måte kommunen skal bidra til finansieringsløsningen for ny flyplass. Det er derfor ikke tatt inn tall for tilsvarende bruk av disposisjonsfond til formålet i driftsbudsjettet.

Trafikksikkerhetstiltak

Årlig ramme for trafikksikkerhetstiltak er videreført i planperioden. Nordland fylkeskommune (NFK) finansierer 80 prosent av prosjektkostnaden til trafikksikkerhetsprosjekter eks. mva. For å kunne søke tilskudd til prosjekter innenfor maksimal ramme, er det avsatt 3,75 mill. kr. Av dette finansieres 0,6 mill. kr av kommunen via overføring av driftsmidler.

Boligfeltutvikling

Investeringsplanen tar høyde for at kommunen skal tilby byggeklare boligtomter i utbyggingsområder. Kommunen kan være utbygger av kommunalteknisk infrastruktur for deler av vedtatt reguleringsplan.

Nytt boligfelt i Brennåsen: Utvikling av et nytt boligfelt i Brennåsen er tatt inn i programmet med 62 mill. kr i 2020. Boligfeltet blir prosjektert ferdig i 2018. Kostnaden omfatter utbygging av bilvei, gang- og sykkelvei og vann- og avløp fram til planlagt boligfelt. Totalkostnaden inkl. utbygging av boligfeltet er beregnet til 165 mill. kr, noe en vil komme tilbake til ved revisjon av økonomiplanen eller i en egen sak. Utbyggingen finansieres av tomtefond, som vil fylles opp med inntekter fra salg av boligtomtene i det nye boligfeltet.

Kjøp av tomtegrunn: Årlig ramme til grunnerverv videreføres med et beløp på 1 mill. kr pr år i planperioden. Kjøp av tomtegrunn finansieres over tomtefondet.

Miljøtiltak og trafikklogistikk

Forslaget til investeringsprogram viderefører flere mindre prosjekter innenfor miljøtiltak og trafikklogistikk. Målene er å redusere svevestøv, forbedre parkeringsmulighetene, lede trafikken mot ringveisystemet, øke trafikksikkerheten og tilrettelegge for kollektivbruk. Prosjektene beskrives under:

Nordlandsparken: 5+9 mill. kr i 2018 og 2019. Stenging av Nordlandsveien, grøntareal i kvartal 48 og rundt Moheia. Målet er bedre grønn integrering mot Talvikparken. Trafikkanalyse er gjennomført, planprogram behandlet og reguleringsplan er under utarbeidelse. Veier til boliger og næringsvirksomhet vil bli ivaretatt. Søknad om stedsutviklingsmidler fra fylket vil bli sendt når prosjektering er gjennomført.

Meierikvartalet: Avtale er inngått med utbygger om kjøp av offentlige kortidsparkeringsplasser i Meierikvartalet for 6 mill. kr. Usikkerhet medfører at utbyggingen av området er skjøvet ut til 2022.

Busstopp: Ny kollektivplan i regi av NFK er iverksatt. Det er stort behov for å oppgradere

busstopp og busskur langs det kommunale veinettet for å gjøre det mer attraktivt å bruke bussen. Bevilgningen på 4 mill. kr fordelt på 2018 og 2019 foreslås opprettholdt i 2019.

Toranesgata gang- og sykkelvei: Gang- og sykkelvei i Toranesgata mellom Nordlandsveien og Mo ungdomsskole, er et avbøtende trafikksikkerhetstiltak. Prosjektering er påbegynt med bevilgning på 2 mill. kr i 2018. Kostnaden foreslås økt med 2,6 mill. kr til 12 mill. kr, med en bevilgning på 10 mill. kr for gjennomføring av prosjektet i 2019.

Gruben sentrum – E12 (Storsandalveien): Ny reguleringsplan er utarbeidet både for skole, allaktivitetshus og leilighetsprosjekt. Storsandalveien vil gi bedre løsninger for skoledrift på Gruben med mindre gjennomgående trafikk og forbedre trafikkavviklingen i lyskrysset på E6 ved Revelen. Prosjektet foreslås framskyndet til 2019, med økt kostnad med 2 mill. kr til 17 mill. kr.

Havmannaksen og jernbaneparken: I gjeldende økonomiplan var utviklingen av Havmannaksen og Jernbaneparken omtalt men ikke tatt inn i investeringsprogrammet. Ved revisjonen av planen er prosjektet foreslått tatt inn i 2020 med 20 mill. kr, som er kommunens andel til gjennomføring av prosjektet. Total kostnad er beregnet til 40 mill. kr og det forutsettes tilskudd fra private i som dekker 50 prosent av kostnadene.

Miljøgate Lars Meyers gate og Nordlandsveien: Et nytt prosjekt for etablering av miljøgate i Lars Meyers gate og Nordlandsveien er tatt inn i investeringsprogrammet i 2020 med en kostnad på 4 mill. kr.

Nytt kunstgress på Sagbakken: Legging av nytt kunstgress er tatt inn med 3,5 mill. kr i 2019. Prosjektet vil få tilskudd via spillemidler som utgjør ca. 40 prosent av kostnaden.

Nytt utrykningskjøretøy brann

Anskaffelse av nytt utrykningskjøretøy foreslås bevilget med 0,8 mill. kr i 2019.

Kommunale veier

Årlig ramme på 4 mill. kr foreslås videreført til vei (nyanlegg og utstyrsfornying). Kommunen må sikre framkommelighet og sikkerhet. For 2019 er planen å forsterke to bruer samt kjøpe ny hjulgraver.

Totalt økes investeringene i infrastruktur fra 276,4 mill. kr med 92,9 mill. kr til 368,5 mill. kr i planperioden.

Investeringer i øvrige kommunale bygg

Modernisering av Ranahallen har en beregnet totalkostnad på 76,6 mill. kr. Av dette utgjør spillemidler ca. 30 mill. kr (40 prosent). Første del som omfatter tak, enøk og garderober blir ferdig i 2018 innenfor kostnadsrammen på 62 mill. kr. I 2019 tas gulv/dekke som i investeringsprogrammet er kostnadsberegnet til 14,6 mill. kr.

Bygging av kulturhus/-kvarter med en anslått kostnad på 250 mill. kr er forskjøvet ett år ut i planperioden. 10 mill. kr foreslås tatt inn i planen i 2022.

Skifte av ventilasjonsanlegget i brannstasjonen foreslås framskyndet og gjennomført i 2019 etter pålegg fra arbeidstilsynet. Kostnaden er økt fra 5 til 6 mill. kr.

Samlokalisering av tekniske tjenester på Mjølan er skjøvet ut av planperioden.

Etablering av et serverrom 2 i det nye sykehjemmet på Selfors var planlagt ferdig i år. Prosjektet er forsinket og viser seg å bli 4 mill. kr dyrere og vil koste 7,2 mill. kr hvis dette skal etableres etter opprinnelig plan. Årsaken er bygningsmessige forhold som det ikke var tatt høyde for. Økningen på 4 mill. kr er tatt inn i 2019 i planen, men alternative løsninger sees på.

Investeringer vann og avløp

Planene for utbedring av vann- og avløpssystemet i kommunen er fulgt opp med årlige bevilgninger i planperioden. Samlet bevilgning i planperioden er 274 mill. kr.

I 2019 er det planlagt rehabilitering av hovedledninger vann og avløp i Møllerveien, Sankthansveien, Lilleåsen, Slettbakken og Tjærahågen. Høydebassenget på Skillevollen skal enten rehabiliteres eller skiftes ut med nytt basseng. Det må på plass ny reservevannløsning for hovedvannledningen via Akersvatnet, når det stenges grunnet vedlikehold hos Statkraft. Det startes prosjektering av nye løsninger av renseanlegg på Moskjæran/ Mjølanodden i tråd med «Hovedplan avløp og vannmiljø 2017-2030». Ny vannforsyning Langneset – Åga videreføres. Det vises også til eget kapittel «Vann- og avløp» for nærmere detaljer.

Investeringstilskudd Rana kirkelige fellesråd

Det generelle investeringstilskuddet til fellesrådet er økt med 8,8 mill. kr i planperioden. Økningen skyldes blant annet renovering av Mo og Gruben

kirke med 3 mill. kr, enøktiltak i Ytteren kirke med 3,7 mill. kr og investering i ny gravemaskin til 1 mill. kr.

Bygging av seremonirom og krematorium ligger inne som planlagt i henhold til gjeldende økonomiplan. Det foretas ny gjennomgang av prosjektene etter at det er avdekket behov for større plass til krematoriet. Rådmannen vil komme tilbake til kommunestyret med en egen sak når gjennomgangen er ferdig.

Øvrige prosjekter

I planleggingen av ny dypvannskai i samarbeide med Mo Industripark er det søkt om forskuttering av midler for realisering av prosjektet. Ny dypvannskai og miljømudring er tatt inn i gjeldende Nasjonal transportplan (NTP) for perioden 2018 - 2029. Det forutsettes at kommunen kan forskuttede ca. 50 prosent av beløpet i NTP på 120 mill. kr. Beløpet tas med i investeringsprogrammet selv om det ikke blir kommunens egen investering for oversiktens skyld. Samtidig føres beløpet på 60 mill. kr opp som fordring og det påvirker dermed ikke finansieringen av investeringsprogrammet.

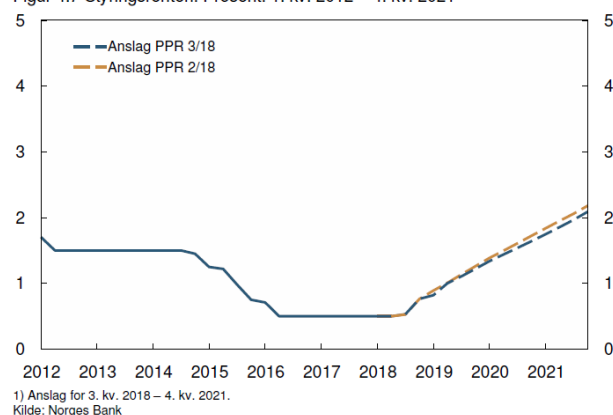
Finans

Renteutvikling

De korte rentene (3 mnd. NIBOR) har hittil i 2018 steget fra under 1 prosent ved inngangen av året til ca. 1,09 prosent i snitt i september 2018.

Figur 12. Styringsrente 2012-2018 prognose 2022

Figur 4.7 Styringsrenten. Prosent. 1. kv. 2012 – 4. kv. 2021¹⁾

Markedets forventninger er at 3 mnd. NIBOR øker til ca. 2,3 prosent ved utgangen av 2022. Dette er det samme nivået som ligger i gjeldende

økonomiplan. Norges Bank hevet styringsrenten fra 0,5 til 0,75 prosent i september. Rentebanen til sentralbanken indikerer nå en renteheving i mars 2019. Den indikerer deretter heving i september eller desember 2019, nesten to rentehevinger i 2020, og sannsynligvis en heving i 2021. Da er styringsrenten kommet opp til 2 prosent. Innlånsrenten for nye lån til kommunene vil ligge på ca. 1,8 prosent ved utgangen av 2018. I gjennomsnitt vil innlånsrenten ligge på omlag 2,9 prosent i 2022.

Lånegjeld og gjeldsgrad

Kommunens låneportefølje vil ved utgangen av 2018 ligge på ca. 2,3 mrd. kr inkl. innlån til utlån (startlån). Det eksakte beløpet er avhengig av utbetaling av avdrag til Husbanken inkl. ekstraordinære avdrag finansiert av avsatte innbetalinger fra utlån. Låneopptaket i 2018 øker netto lånegjeld til nærmere 77 prosent av driftsinntektene.

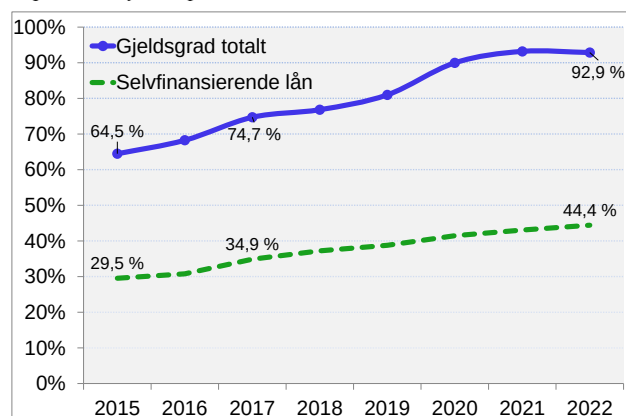
Forslaget til investeringsprogram forutsetter et totalt låneopptak på 661,3 mill. kr. 364,5 mill. kr av dette er låneopptak som belaster driftsbudsjettet direkte. Planlagt låneopptak øker gjeldsgraden til ca. 93 prosent ved utgangen av 2022. Dette er nesten 18 prosentpoeng over målet på 75 prosent og utgjør ca. 400 mill. kr.

Avdragstiden på nye lån er beregnet i samsvar med økonomisk levetid (avskrivningstid) i henhold til regelverket.

Gjeldsgrad etter formål

Lånegjelden er fordelt på ulike formål. Lån til selvfinansierende formål betjenes via gebyrinntekter fra innbyggerne eller husleieinntekter fra beboere i omsorgsboliger. Lån til andre prosjekter må finansieres av kommunens frie inntekter.

Figur 13. Gjeldsgrad

Figur 14. Fordeling av netto lånegjeld etter formål, akkumulerte tall

Fordeling netto lånegjeld etter formål	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Endring 2018-2022
Vann og avløp	341 829	399 479	470 162	535 062	585 662	653 187	695 787	731 887	196 825
Øvrige selvfinansierende lån	233 418	267 877	283 212	275 912	283 212	275 912	268 812	262 712	-13 200
Lån som belaster budsjettet	796 967	884 665	735 651	889 823	969 515	1 108 946	1 142 317	1 142 317	252 494
Ordinære lån	1 372 213	1 552 020	1 489 024	1 700 796	1 838 388	2 038 044	2 106 915	2 106 915	406 119
Andel lån som belaster budsjettet	58,1 %	57,0 %	49,4 %	52,3 %	52,7 %	54,4 %	54,2 %	54,2 %	

Fordelingen av lånegjelden fra 2015 til 2022 i henhold til rådmannens forslag fremgår av tabellen ovenfor.

Tabellen viser at andelen av lånegjelden som finansieres av frie inntekter holder seg omlag konstant i perioden. Disse lånene bidrar med nesten 9 prosentpoeng av økningen i gjeldsgraden i perioden.

Tabell 22. Endring rammer finans

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	411 325	237 905	250 618	252 367	264 880	262 337
Sum inntekter	-1 748 907	-1 668 225	-1 785 905	-1 777 104	-1 782 267	-1 788 074
Rammeendring			-104 967	-94 417	-87 067	-95 417
Netto driftsramme	-1 337 582	-1 430 320	-1 535 287	-1 524 737	-1 517 387	-1 525 737
Nye tiltak/endringer						
Frie inntekter			-57 500	-58 000	-63 000	-67 000
Intern overføring - Integreringstilskudd			-45 834	-45 834	-45 834	-45 834
Salg av konsesjonskraft			-14 000	-5 000	-5 000	-5 000
Premieavvik			-6 000	-11 000	-11 000	-11 000
Kapitalkostnader (renter og avdrag)			-2 500	2 100	9 500	15 600
Kapitalkostnader selvkostområder			-2 346	-4 045	-6 208	-8 015
Prisjustering inntekter og utgifter			75	75	75	75
Reduserte renteinntekter			2 000	4 000	6 000	6 000
Overføring til investeringsregnskapet			3 360	3 360	3 360	3 360
Eiendomsskatt			5 000	5 500	6 000	7 000
Amortisering premieavvik			5 400	11 300	15 800	7 300
Endring NDR			7 378	3 127	3 240	2 097
Sum rammeendring			-104 967	-94 417	-87 067	-95 417

Endringer i tall (tiltaks og rammeendring) viser endringer i forhold til budsjett 2018 og akkumulerte tall videre.

Renteinntekter

Planlagte investeringer i perioden med fondsbruk presser likviditeten og renteinntektene i perioden. Rådmannen viser til behovet for tilstrekkelig handlingsrom (NDR), slik at tjenesteproduksjonen ikke blir berørt av endringer på finansområdet.

Avkastning på aksjer og andeler

Kommunen har mottatt 11,5 mill. kr i utbytte fra Helgeland Kraft i 2018. I forslaget til budsjett og økonomiplan er nivået på fremtidig utbytte videreført med 10 mill. kr pr. år.

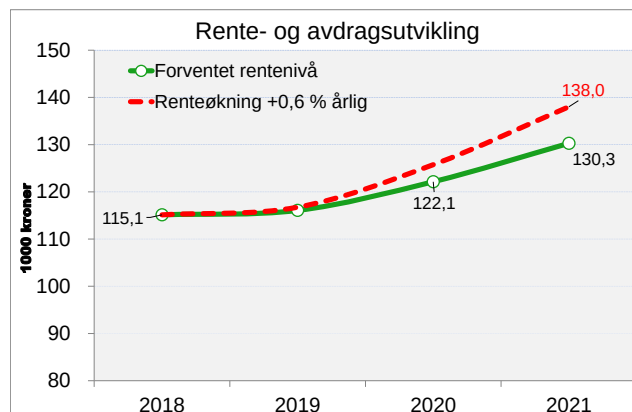
Rente- og avdragsbelastning

Investeringsplanen i forslaget vil gi en økning i brutto rente- og avdragsbelastning på ca. 31 mill. kr fram til 2022. Av dette er det ca. 18 mill. kr som må finansieres av frie inntekter.

I planleggingen har det vært sett på hva en renteøkning utover det markedet forventer, vil bety for rentebelastningen. I simuleringen forutsettes at renten øker med 0,6 prosent mer enn markedet forventer hvert år i perioden. Kortrenten vil da ligge på et nivå nært 4,5 prosent ved utgangen av 2022, mens kommunal innlånsrente alt annet likt vil være omlag 5 prosent. Dette gir en økning i rentebelastningen i driften fram til 2022 på over 8 mill. kr, utover det som ligger i forslaget til

økonomiplan. I simuleringen er det ikke sett på effekten av en renteøkning i hele låneporteføljen. I en slik simulering måtte det tas hensyn til fastrente og effekten på inntektsiden, innskudd og utlån.

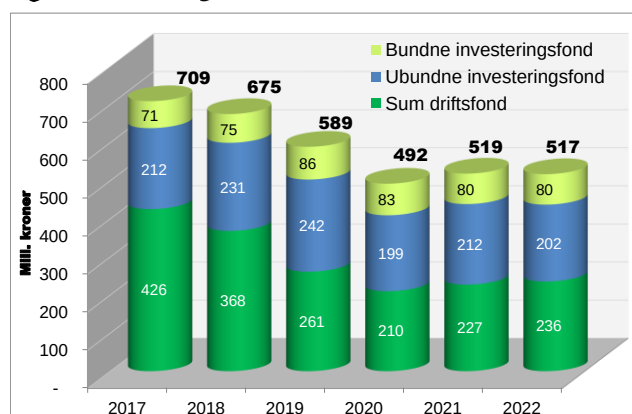
Figur 15. Graf rente- og avdragsbelastning

Likviditet- og fond

I forslaget til budsjett og økonomiplan er det lagt opp til bruk av fond med 308 mill. kr knyttet til investeringsprogrammet. Bruken knytter seg i det vesentlige til kommunens bidrag til ny flyplass. Bruken til ny flyplass utgjør 263 mill. kr, og er forutsatt finansiert ved bruk av disposisjonsfond, da dette sannsynligvis ikke vil være kommunens egne investeringer. Dette utelukker bruk av investeringsmidler ifølge gjeldende regelverk. 63 mill. kr ligger i budsjett for 2018. Dette betyr at kommunen etter planen skal bruke mer enn 250 mill. kr av disposisjonsfondet. I tillegg skal det brukes over 100 mill. kr av ubundne investeringsfond.

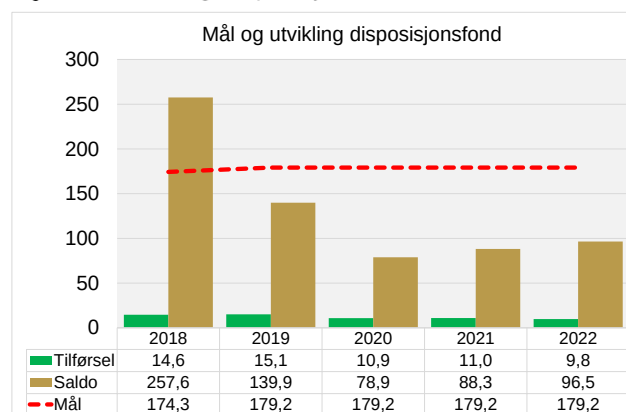
Figur 16. Utvikling fondsmidler

Den planlagte fondsbruken presser kommunens likviditet og fondsbeholdning vesentlig. Planlagt bruk reduserer disposisjonsfondet til under 100 mill. kr i 2022. Måltallet for bærekraft (KØB) tilsier

at disposisjonsfondet skal utgjøre 8 prosent av brutto driftsinntekter, eller nærmere 180 mill. kr, basert på inntektsforutsetningene i perioden. Det er i opplegget forutsatt en avsetning på 47 mill. kr i perioden 2019 til 2022, eller over 11 mill. kr årlig i gjennomsnitt. Kommunen må i perioden ha et tilstrekkelig netto driftsresultat til å klare denne avsetningen i tillegg til planlagt overføring av egenkapital til investeringer på nærmere 50 mill. kr årlig. Tabellen over viser utviklingen i kommunens fond, mens tabellen under viser utvikling av disposisjonsfondet sammenlignet med målet på 8 prosent av brutto driftsinntekter.

Figur 17. Utvikling disposisjonsfond

Konsesjonskraft og konsesjonsavgift

Tabell 23. Konsesjonskraft

Sjona kraftverk
18 733,4 MWh
Ildgruben kraftverk
1 699 MWh
Langvatn kraftverk
2 920,8 MWh
Rana kraftverk
136 995 MWh
Fagervollan kraftverk
5 359,2 MWh
Svartisen kraftverk
19 168,3 MWh
Total konsesjonskraftmengde
184 875,7 MWh

Eiere av større vannkraftverk plikter å levere en andel av kraften som produseres til kommunene som er berørt av kraftutbyggingen, såkalt konsesjonskraft.

Kommunen solgte høsten 2017 konsesjonskraften i år for 26,28 øre pr. KWh. Dette gir en netto inntekt på i underkant av 21 mill. kr i 2018. Etter anbefalinger fra rådgivere i kraftmarkedet, blant annet fra kraftkommunenes eget selskap

Kommunekraft AS, ble andelen konsesjonskraft kommunen tar ut fra Statkraft sine anlegg på 159,1 GWh solgt i mai i år. Kontrakten gikk til Axpo Nordic til 34,722 øre pr. KWh. Dette utgjør en økt netto inntekt i 2019 på ca. 14 mill. kr. Den resterende konsesjonskraften fra anleggene til Helgeland Kraft, 25,8 GWh vurderes enten solgt i løpet av høsten eller brukt til kommunens eget forbruk av elkraft. Kommunens eget forbruk utgjør ca. 25,3 GWh pr. år.

Prisnivået som indikeres for fastpriskontrakter for både kjøp og salg, har i høst ligget på rundt 35 øre pr. KWh. Ved å bruke kraften selv har kommunen låst inne risiko for kostnaden på kraftkjøpet på en antatt OED-pris på i overkant av 15 øre pr. KWh. Dermed kan kommunen ta ut en redusert kostnad på ca. 5 mill. kr i 2019. Rådmannen vil vurdere disponeringen av restmengden konsesjonskraft i løpet av november. Resultatet legges frem som referatsak i forbindelse med behandlingen av budsjett og økonomiplan i desember.

Konsesjonsavgift

Konsesjonsavgiftene blir fastsatt som et fast beløp pr naturhestekraft og indeksreguleres automatisk hvert 5. år. Avgiftene tilføres næringsfondet med vedtekter godkjent av fylkesmannen. Konsesjonsavgiften utbetales i desember hvert år og kommunen fikk utbetalt konsesjonsavgifter med ca. 12 mill. kr. i 2017.

Pensjonskostnader

Kommunale pensjonsordninger er i hovedsak sparing. Dette innebærer at det betales inn midler til pensjonsordningen til dekning av fremtidige pensjonsutbetalinger. Formålet med dette er å sikre at de ansatte har dekning for sine opptjente rettigheter til enhver tid.

Endringen i offentlig tjenstepensjon skyldes at det er ønskelig at pensjonsordningen tilpasses pensjonsreformen i folketrygden.

Ny avtale om pensjonsløsning for offentlig sektor handler om alderspensjon og AFP. Avtalen gir en skisse av hvordan ny AFP og ny alderspensjon skal tjenes opp, og hvordan den skal tas ut.

Dette vil føre til endringer i kommunens pensjonsforpliktelser til de ansatte. Det finnes ikke beregninger fra pensjonsselskapene som viser hvordan endringene vil påvirke Rana kommune. Selskapene kommer ikke med nye beregninger før høsten 2019. Den nye opptjeningsmodellen skal starte fra 2020, og vil gjelde alle som er født i 1963 eller senere.

Pensjonssatsene til Rana kommune reduseres med 1,1 mill. kr i 2019, mens premieavviket øker med 6,0 mill. kr i 2019 og med ytterligere 5,0 mill. kr i 2020. Amortisering av tidligere års premieavvik øker med 5,1 mill. kr i 2019 og øker ytterligere i 2020 og 2021, men blir i 2022 redusert.

Tabell 24. Endring pensjonskostnader 2019-2022

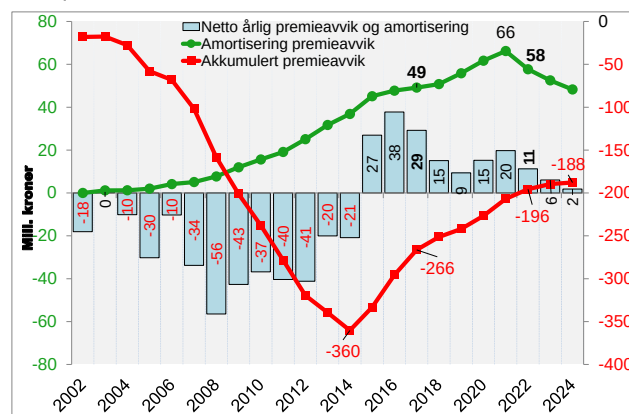
	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Pensjonssatser	-1 132	-1 132	-1 132	-1 132
Premieavvik	-6 000	-11 000	-11 000	-11 000
Amortisering premieavvik	5 400	11 300	15 800	7 300
Sum	-1 732	-832	3 668	-4 832

Samlet bli kostnadene knyttet til pensjon redusert med 1,7 mill. kr i 2019 og samlet er det små endringer i økonomiplanen i forhold til dagens nivå. I 2022 forventes en samlet reduksjon i kostnadene til pensjon på 4,8 mill. kr, i hovedsak som følge av lavere amortiseringskostnad.

Det budsjetteres med bruk av premiefond fra pensjonsmidlene i KLP for å dekke noe av kommunens kostnader til pensjon.

Akkumulert premieavvik, utgjorde pr. 31.12.2017 266,4 mill. kr. Dette betyr i praksis at Rana kommune har utsatt kostnadsføring av pensjon.

Figur 18. Utvikling premieavvik og amortisering premieavvik

Premieavviket er svært høyt sammenlignet med andre kommuner, men har blitt redusert med nesten 100 mill. kr på tre år. Planen fremover viser en fremdeles reduksjon av akkumulert premieavvik som følge av bruk av premiefond og kostnadsføring av amortisering av tidligere års premieavvik.

Rana kommune har satt av maksimalt premieavvik siden oppstarten av ordningen i 2002. I 2017 utgjør amortisering av tidligere uamortisert premieavvik 49,1 mill. kr. Prognosen viser at dette øker til rundt 66,0 mill. kr i økonomiplanperioden.

Først i 2022 får kommunen en reduksjon i kostnadene til amortisering i forhold til året før.

Startlån

Startlån er et sentralt boligpolitisk virkemiddel. En god bruk av startlån, boligtilskudd og bostøtte kan hjelpe flere til å eie sin egen bolig. Målgruppen er langvarig vanskeligstilte med lav inntekt som ikke har mulighet for lån i privat bank. Barnefamilier er prioritert. Startlån kan brukes til kjøp av bolig, utbedring og/eller tilpasning av bolig og refinansiering av gjeld for å beholde bolig.

Regjeringen foreslår å redusere Husbankens låneramme med 1,0 mrd. kr, til 16 mrd. kr i 2019. Reduksjonen dekkes ved å redusere bruken av grunnlån til boligkvalitet. Startlån og lån til utleieboliger til vanskeligstilte vil bli prioritert også i 2019.

Samlet utlån ved inngangen til 2018 var på 329,7 mill. kr, fordelt på 638 lån. 43 lån på totalt 17,0 mill. kr var gått til inkasso.

Ordningen med å sette av boligtilskudd til tapsfond ble stilt i bero fra regjeringen i 2011, og Rana kommunes tapsfond var ved inngangen til 2018 på 2,4 mill. kr.

Kommunen har tatt opp 70 mill. kr i startlån for 2018. Utlånsnivået på 50 mill. kr foreslås økt til 60 mill. kr i økonomiplanperioden. Innbetalte avdrag fra låntakerne avsettes til fond og kan bare benyttes til avdrag på innlånene fra Husbanken. Økningen i samlet innlån av startlån fra Husbanken vil derfor være begrenset i perioden.

Tjenesteproduksjon

Driftsrammen til tjenesteproduksjon øker fra 1 430,3 mill. kr til 1 535,3 mill. kr i 2019, en økning på 105,0 mill. kr. Det er foretatt en overføring av integreringstilskudd til Finansområdet, som utgjør 45,8 mill. kr. I økonomiplanperioden reduseres driftsrammen i forhold til året før med henholdsvis 10,6 mill. kr i 2020, 7,4 mill. kr i 2021 men en økning igjen på 8,4 mill. kr i 2022.

Foruten omstillingstiltak er det blant annet lagt inn nye tiltak knyttet til demografiske forhold, styrking realkapital, nye oppgaver og driftsfølgvirkninger av nye investeringer.

Tabell 25. Utvikling driftsrammer

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Støttetjeneste	93 391	106 542	110 133	108 957	109 130	108 080
Oppvekst og kultur	505 819	530 465	564 542	555 660	543 908	542 808
Helse og omsorg	511 667	516 499	564 949	560 562	564 750	575 250
NAV kommune	45 353	46 143	49 929	49 594	49 034	49 034
Tekniske tjenester	166 312	186 182	192 041	194 941	193 825	193 825
Kirkelig fellesråd	14 927	15 094	15 291	15 121	14 838	14 838
Fellesområde drift	40	29 395	38 402	39 902	41 902	41 902
Netto rammer tjenesteproduksjon	1 337 509	1 430 320	1 535 287	1 524 737	1 517 387	1 525 737

Tabellen ovenfor viser netto driftsrammer for tjenesteproduksjonen.

Oversikt tiltak drift

Tabell 26. Endring driftsrammer tjenesteproduksjon

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Utgifter	1 926 582	1 968 963	2 090 713	2 080 288	2 073 052	2 081 511
Inntekter	-589 073	-538 643	-555 426	-555 551	-555 665	-555 774
Rammeendring			104 967	94 417	87 067	95 417
Netto driftsramme	1 337 509	1 430 320	1 535 287	1 524 737	1 517 387	1 525 737
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			38 695	38 695	38 695	38 695
Endring pensjonssatser			-1 132	-1 132	-1 132	-1 132
Prisjustering inntekter/utgifter			3 230	3 230	3 230	3 230
Rammereduksjon 2019-2022			-20 000	-35 000	-60 000	-60 000
Støttetjeneste						
Statsbudsjettet - Tilskudd frivillig sentraler			20	20	20	20
Valg 2019 og 2021			1 050	0	1 050	0
Drift arkiv			1 000	1 000	1 000	1 000
Flere læringer			1 000	2 000	3 000	3 000
Prosjekt klarspråk			-500	-500	-500	-500
Intern overføringer - Bruk av fiber			238	238	238	238
Tilskudd Langsetvågen			200	200	0	0
Tilskudd Langsetvågen - Bruk av disposisjonsfond			-200	-200	0	0

	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Oppvekst og kultur				
Statsbudsjettet - Tidlig innsats	1 000	1 000	1 000	1 000
Statsbudsjettet - Økt inntektsgrense gratis kjernetid	230	230	230	230
Statsbudsjettet - Gratis kjernetid 2-åringer fra 1.8.2019	220	220	220	220
Statsbudsjettet - Økt egenbetaling barnehage	-430	-430	-430	-430
Statsbudsjettet - Helsestasjon og skolehelsetjeneste	550	550	550	550
Underdekning red. foreldrebetaling lavinntektfam.	300	300	300	300
Ny skolestruktur 2018-2019	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Tilskudd Vitensenter	1 750	3 500	3 500	3 500
Demografi skole	1 400	100	-2 700	-4 300
Demografi barnehage	-200	-4 000	-3 800	-3 300
Tilskudd BUA	200	100	0	0
Intern overføring - Statsbudsjett 2018 mv.	1 024	1 024	1 024	1 024
Intern overføring - Integreringstilskudd	25 055	25 055	25 055	25 055
Intern overføring - Bruk av fiber	-170	-170	-170	-170
Intern overføring - Renholdsmateriell kino/samfunnshus	50	50	50	50
Helse og omsorg				
Statsbudsjettet - Rusfeltet	1 000	1 000	1 000	1 000
Statsbudsjettet - Rehabilitering og habilitering	500	500	500	500
Statsbudsjettet - Økt innslagspunkt ress. krev.tjen.	1 900	1 900	1 900	1 900
Statsbudsjettet - Utskrivningsklare pasienter rus/psyk.	900	900	900	900
Statsbudsjettet - Takstoppgjør allmennleger	500	500	500	500
PHST: Nytt tiltak særlig ressurskrevende bruker	800	800	800	800
MTA: Heimenget 31- tidligere barnebolig	2 000	2 000	2 000	2 000
MTA Gardsbakken 4B ny ressurskrevende bruker	1 750	1 750	1 750	1 750
H/R: Fastlegeordn., legemangel. økte utg. vikarleger	3 500	3 500	3 500	3 500
H/R: Endr. legevaktavt. med Hemnes. red. inntekt	600	600	600	600
H/R: Bortfall vertskomm.tilskudd asylsøkere	1 000	1 000	1 000	1 000
H/R: Økte kostnader med nødnettet	600	600	600	600
H/R: Økt legevaktkompensasjon leger	700	700	700	700
Stilling kreftkoordinator	150	150	150	150
Demografi omsorg	10 500	12 300	19 300	22 300
Økt antall psykisk utviklingshemmede	650	650	650	650
Nye tiltak/boliger	0	0	7 500	15 000
Intern overføring - Statsbudsjett 2018 mv.	-1 024	-1 024	-1 024	-1 024
Intern overføring - Integreringstilskudd	18 916	18 916	18 916	18 916
Intern overføring - Bruk av fiber	-68	-68	-68	-68
NAV kommune				
KST vedtak - barnetrygd ut av inntektsgr./sosialhjelp	3 000	3 000	3 000	3 000
Tekniske tjenester				
Vedlikehold av bygg og anlegg	2 500	5 000	7 500	7 500
Flerbrukshall Gruben	0	1 450	2 450	2 450
Inntektsbortfall NFK leie Ranahallen	400	1 000	1 000	1 000
FDV ny skolestruktur 2018-2019	-800	-800	-800	-800
Besparelse FDV ny skolestruktur	-1 500	-3 000	-5 000	-5 000
Økt avgift tilknytning til 110-sentralen	200	200	200	200
Omklassifisering E6 til kommunal vei	500	1 700	2 000	2 000
Uteområder skoler	500	500	500	500
Sikringstiltak Yttrabekken	0	0	0	0
Partnerskapsavtale Stålhallen	400	800	800	800
Intern overføring - Integreringstilskudd	1 863	1 863	1 863	1 863
Intern overføring - Renhold kino/samfunnshus	-50	-50	-50	-50
Fellesområde drift				
Besparelse FDV ny skolestruktur	1 500	3 000	5 000	5 000
Sum rammeendring	104 967	94 417	87 067	95 417

Realendringer budsjett 2019
Tabell 27. Realendringer budsjett 2019

Tiltak/ending	Støtte- tjeneste	Oppvekst og kultur	Helse og omsorg	NAV kommune	Tekniske tjenester	Felles område	SUM
Statsbudsjett 2019							
Tilskudd Frivilligsentraler	20						20
Tidlig innsats		1 000					1 000
Økt inntektsgrense gratis kjernetid		230					230
Gratis kjernetid 2-åringer fra 1.8.2019		220					220
Økt egenbetaling barnehage		-430					-430
Helsestasjon og skolehelsetjeneste		550					550
Rusfeltet			1 000				1 000
Rehabilitering og habilitering			500				500
Økt innslagspunkt ress. krev.tjen.			1 900				1 900
Utskrivningsklare pasienter rus/psyk.			900				900
Takstoppgjør allmennleger			500				500
Øvrige endringer							
Valg 2019 og 2021	1 050						1 050
Drift arkiv	1 000						1 000
Flere lærlinger	1 000						1 000
Prosjekt klarspråk	-500						-500
Underdekning red. foreldrebetaling lavinntektfar		300					300
Tilskudd Vitensenter		1 750					1 750
Demografi skole		1 400					1 400
Demografi barnehage		-200					-200
Tilskudd BUA		200					200
PHST: Nytt tiltak særlig ressurskrevende bruker			800				800
MTA: Heimenget 31- tidligere barnebolig			2 000				2 000
MTA Gardsbakken 4B ny ressurskrevende bruker			1 750				1 750
H/R: Fastlegeordn., legemangel. økte utg. vikarleger			3 500				3 500
H/R: Endr. legevaktavt. med Hemnes. red. inntekt			600				600
H/R: Bortfall vertskomm.tilskudd asylsøkere			1 000				1 000
H/R: Økte kostnader med nødnettet			600				600
H/R: Økt legevaktkompensasjon leger			700				700
Stilling kreftkoordinator			150				150
Demografi omsorg			10 500				10 500
Økt antall psykisk utviklingshemmede			650				650
KST vedtak - barnetrygd ut av inntektsgr./sosialhjelp				3 000			3 000
Vedlikehold av bygg og anlegg					2 500		2 500
Sikringstiltak Yttrabekken					1 000		1 000
Sikringstiltak Yttrabekken - Bruk av disposisjonsfond					-1 000		-1 000
Inntektsbortfall NFK leie Ranahallen					400		400
Besparelse FDV ny skolestruktur					-1 500	1 500	0
Økt avgift tilknytning til 110-sentralen					200		200
Omklassifisering E6 til kommunal vei					500		500
Uteområder skoler					500		500
Partnerskapsavtale Stålhallen					400		400
Sum realendringer	2 570	5 020	27 050	3 000	3 000	1 500	42 140
Rammereduksjon	-1 501	-7 242	-8 249	-448	-2 334	-226	-20 000
Lønns- prisjustering, pensjon mv.	2 284	13 340	11 825	1 234	4 180	7 930	40 793
Øvrige endringer	238	22 959	17 824		1 013		42 034
Sum endringer	3 591	34 077	48 450	3 786	5 859	9 204	104 967

Tabellen viser reelle endringstiltak/endringer fra 2018 til 2019 som påvirker driftsrammene.

Rammereduksjoner for virksomhetene

I tabellen under er det lagt inn administrasjonens forslag til rammereduksjoner i omstillingen. Rammereduksjonene er revidert i forhold til endringer i de økonomiske forutsetninger siden budsjett og økonomiplanarbeidet forrige år.

Rammereduksjonene er fortsatt basert 70 prosent på budsjetttrammen og 30 prosent på differansen mellom sektoren og gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 13.

Tabell 28. Rammereduksjoner 2019-2022

Avdeling	Budsjett 2018	Reduksjon 2019	Reduksjon 2020	Reduksjon 2021	Reduksjon 2022	Reduksjon i %
Støttetjeneste	106 542	-1 501	-2 627	-4 504	-4 504	-4,2 %
Oppvekst og kultur	531 489	-7 242	-12 674	-21 726	-21 726	-4,1 %
Helse og omsorg	515 476	-8 249	-14 436	-24 748	-24 748	-4,8 %
NAV kommune	46 143	-448	-783	-1 343	-1 343	-2,9 %
Tekniske tjenester	186 181	-2 334	-4 084	-7 000	-7 000	-3,8 %
Kirkelig fellesråd	15 094	-226	-396	-679	-679	-4,5 %
Netto	1 400 925	-20 000	-35 000	-60 000	-60 000	-4,3 %

Det er lagt opp til en rammereduksjon i 2019 på 20,0 mill. kr. Videre i perioden øker omstillingsbehovet i forhold til året før med henholdsvis 15,0 mill. kr i 2020 og ytterligere 15,0 mill. kr i 2021. Fra 2021 til 2020 er omstillingsbehovet uendret.

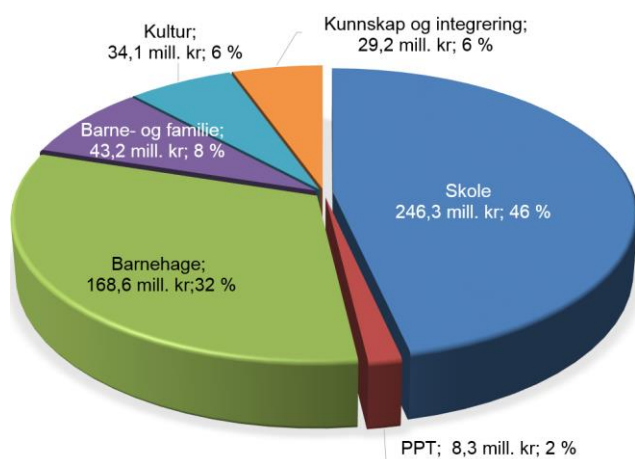
Samlet gir det et akkumulert effektiviserings- og omstillingsbehov i 2022 på 60,0 mill. kr i forhold til budsjett 2018.

Oppvekst og kultur

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	657 979	659 216	695 928	687 046	675 294	674 194
Sum inntekter	-152 160	-128 751	-131 386	-131 386	-131 386	-131 386
Rammeendring			34 077	25 195	13 443	12 343
Netto driftsramme	505 819	530 465	564 542	555 660	543 908	542 808
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			11 312	11 312	11 312	11 312
Prisjustering inntekter/utgifter			2 079	2 079	2 079	2 079
Endring pensjon			-51	-51	-51	-51
Rammereduksjon 2019-2022			-7 242	-12 674	-21 726	-21 726
Statsbudsjettet - Tidlig innsats			1 000	1 000	1 000	1 000
Statsbudsjettet - Økt inntektsgrense gratis kjernetid			230	230	230	230
Statsbudsjettet - Gratis kjernetid 2-åringer fra 1.8.2019			220	220	220	220
Statsbudsjettet - Økt egenbetaling barnehage			-430	-430	-430	-430
Statsbudsjettet - Helsestasjon og skolehelsetjeneste			550	550	550	550
Underdekning red. foreldrebetaling lavinntektfam.			300	300	300	300
Ny skolestruktur 2018-2019			-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Tilskudd Vitensenter			1 750	3 500	3 500	3 500
Demografi skole			1 400	100	-2 700	-4 300
Demografi barnehage			-200	-4 000	-3 800	-3 300
Tilskudd BUA			200	100		
Intern overføring - Statsbudsjett 2018 mv.			1 024	1 024	1 024	1 024
Intern overføring - Integreringstilskudd			25 055	25 055	25 055	25 055
Intern overføring - Bruk av fiber			-170	-170	-170	-170
Intern overføring - Renholdsmateriell kino/samfunnshus			50	50	50	50
Sum rammeendring			34 077	25 195	13 443	12 343

Status

Tjenesteleveranse 2017

Oppvekst og kultur består av seks driftsavdelinger; skole, PPT, barnehage, barn- og familie, kunnskap og integrering og kultur. I tillegg er det opprettet en egen stabsavdeling som ligger direkte under kommunaldirektøren.

Ved oppstart skoleåret 2018/2019 var det 3 014 elever som mottok grunnskoleopplæring ved kommunens 12 skoler. Ved de to privatskolene er

elevtallet uforandret med 65 elever. Antall årsverk var ved oppstart av skoleåret i 2018 på 403 årsverk. Nedgang i årsverk siste år har vært på assistenter og administrativt personell. Avdelingen styrer mot et resultat for 2018 i balanse. Mindreforbruket fra 2017 er i 2018 brukt til finansiering av læringsbrett.

PPT har 12,7 årsverk inkludert leder og sekretær. Tjenesten har også to logopeder og en minoritets-språklig veileder. Fra 1. august 2018 er Rana kommune eneste eier av PP-tjenesten, og kommunene Nesna, Hemnes og Rødøy kjøper tjenester gjennom eierkommunen. Sammen med skoler og barnehager er målet å redusere behovet for spesialundervisning og skape bedre tilrettelegging for alle elever gjennom tilpasset opplæring (TPO). I skoleåret 2018/2019 vil det pågå et nært samarbeid mellom barnehage, skole og PPT for å forbedre rutiner, praksis og samarbeidsformer.

Barnehageavdelingen består av 9 kommunale barnehager med 578 barn og 13 private barnehager med 679 barn. Rana har siden 2007 oppfylt retten til barnehageplass i henhold til barnehage-loven, og er gjennom statens rammeoverføring tilført midler for å opprettholde 100 prosent

barnehagedekning. Høsten 2018 er det 29 barn på venteliste som ønsker oppstart innen utgangen av 2018.

Barn og familieavdelingen gir primærforebyggende tjenester for barn og familier og består av familietjenesten, helsestasjon og barneverntjenesten. Satsningsområdet er blant annet å komme tidlig inn i risikofamilier for å forebygge negativ utvikling.

Gjennom forebyggende arbeid vil man forhåpentligvis se en framtidig positiv utvikling hos unge. I 2018 ble det ansatt prosjektleder og en medarbeider i det interkommunale prosjektet «fosterhjem Helgeland». Dette prosjektet vil styrke tilbudet til fosterhjemmene og lette arbeidet til barneverntjenesten gjennom mindre reiseaktivitet og reduksjon av utgifter knyttet til dette.

Kunnskap og integrering består av flyktningetjenesten og Rana voksenopplæring (RAVO). Avdelingen vil samordne kjerneoppgaver i tilknytning til bosetting og integrering av flyktninger. Dette vil på sikt skape synergieffekter og tjenesten til brukergruppen vil være bedre målrettet. For å få hentet ut alle gevinstene vil avdelingen se på muligheten for at begge tjenestene skal være under samme tak.

RAVO gir spesial- og grunnskoleundervisning for voksne fra 3. til 10. klassetrinn. I tillegg gir RAVO tilbud om norskkurs og samfunnskunnskap for flyktninger og innvandrere som har rett og plikt til norsk etter introduksjonsloven.

Kulturavdelingen jobber målbevisst for å bidra til utviklingen av Rana samfunnet. Det utføres et godt arbeid innenfor de gitte rammene og med vekt på måloppnåelse og økonomistyring.

Rana bibliotek har god utvikling og økt aktivitet, med tilbud ut over det tradisjonelle bibliotektilbudet. Litteraturhusmodellen, leksehjelp for innvandrere, tilbud om språkkafe er eksempler på dette. I starten av 2019 etableres ett «mer-åpent» tilbud, noe som vil øke innbyggernes tilgang på utlånsobjekter.

Kulturskolen har økt elevinntaket og antall elevplasser, blant annet ved gradvis økning av ulike breddetilbud. Dette vil fortsette i 2019 som en del av implementeringen av den vedtatte rammeplan for kulturskolen «mangfold og fordypning». Kulturskolen skal i gang med sitt digitaliseringsprosjekt, som innebærer fjernundervisning med lyd og bilde. Her vil den fagdidaktiske erfaringen være viktig kompetanse å bringe inn i den videre kvalitetsutviklingen for hele undervisningsmiljøet i Rana kommune.

Fritidsavdelingen skal bidra til å skape sosiale og kulturelle møteplasser for ungdom og funksjonshemmede. Avdelingen driver også oppsøkende arbeid for å nå unge med behov for hjelp. Avdelingen samarbeider med aktører på mange områder, både kommunalt og med kulturaktører, frivillige organisasjoner og bedrifter. Der pågår et samarbeid med Folkehelsekoordinator om nærmiljøprosjekt med fokus på unges medvirkning i samfunnet. For funksjonshemmede er det tilbud av ulike kulturaktiviteter gjennom hele året. Aktivitetstilbudet er bredt og har fokus på den enkeltes interesseområde. SAKU og VAKU ble gjennomført med gjester fra hele Nordland.

Kinoen produserer årlig om lag 2 000 forestillinger, og er i tillegg involvert i konserter, teater og andre sceniske arrangementer. Kinoen legger stor vekt på å ha et godt tilbud av barne- og familiefilmer. Det arrangeres egne dagsvisninger for småbarnsforeldre og pensjonister. Avdelingen har driftsansvar for Mo samfunnshus. Med sine fem saler er Mo samfunnshus et potensielt kulturhus. Kulturhusdrift og utvikling av bygningsmassen som kulturarena vil ha stort fokus for kommende budsjettperiode.

Utfordringer

Demografi i skole viser synkende elevtall og utfordringen søkes løst gjennom skolestrukturvedtaket. Trivsel – både for elever og lærere er fokusområde. Stadig flere barn og unge sliter med psykiske problemer. Omstillingstrykket i skolen påvirker det psykososiale arbeidsmiljøet blant skolens ansatte. Det vil bli satt i gang et arbeid i samarbeid med organisasjonene for å se på mulige tiltak, men innenfor de vedtatte linjene. Rana har en høy andel lærere som ikke oppfyller kravene til kompetanse i forhold til de fagene de underviser i. Dette søkes løst ved videreutdanning, fokus på at den enkelte lærers kompetanse skal brukes der den er relevant og i rekrutteringssituasjoner ha stor bevissthet på faktisk behov. Resultater på skolenivå ligger under snittet og gjennom et større utviklingsarbeid med fokus på tidlig innsats og tilpasset opplæring arbeides det med å øke snittet.

I økonomiplanperioden viser demografien at antall 0-5 åringer vil reduseres. Selv om KOSTRA viser en effektiv drift i forhold til kostra gruppe 13, har enhetsprisen pr. barnehageplass i kommunale barnehager økt fra 2015 til i dag. Årsakene er sammensatte og det er fokus på å redusere dette. Driften tilpasses tildelt ramme med reduksjon på kjøp av varer og tjenester, redusert vikarbruk og reduserte kostnader knyttet til reduksjon i barnetall.

Høsten 2018 ble det innført en ny bemannings- og pedagognorm. For barnehageåret 2018/2019 oppfylte de fleste kommunale og private barnehagene i Rana, de nye lovkravene (få dispensasjoner).

Avdeling for barn og familier har utfordringer i rekruttering av helsesøstre. Barneverntjenesten ser på hvordan tjenesten kan organiseres, slik at man oppnår best mulig kvalitet på de tjenestene som gis. Familietjenesten har økt tilfang av saker, og fortsetter dette å øke, kan det gi utfordringer for lavterskeltilbudet som tjenesten gir.

Utviklingen peker mot at færre flyktninger blir utskrevet til kommunen. En nedgang av bosettinger vil påvirke hele flyktningetjenesten og i løpet av 2019 vil avdelingen rigge seg i forhold til mindre bosetting. Det må tas høyde for at Rana voksenopplæring fortsetter å gi tilbud om norsk- og samfunnskunnskapsundervisning til arbeidsinnvandrere og andre innvandrere med slikt behov.

Rammestyringsmodellen medfører at avdelingen må ha gode grunnlagsdata over utviklingen av bosettinger gjennom året. Staten vil komme med strengere krav til kommunene opp mot resultatoppnåelse. Avdelingen vil bruke 2019 for å utvikle introduksjonsprogrammet sammen med andre aktører både i og utenfor kommunen.

Kulturavdelingen har fokus på sosial trivsel og mestring i daglig drift. Dette gir effektivisering og samarbeid mellom egne avdelinger og områder. Gode tjenester utvikles i dialog med våre brukere. Kommune 3.0 har innbyggere og som en ressurs. Dette er noe kulturavdelingen skal være fremst på. Vi skal prøve, erfare, evaluere, revidere og prøve igjen - sammen.

Budsjett- og økonomiplan 2019 – 2022

Det at skolene nå har en struktur som i større grad er tilpasset den demografien vi har, betyr at vi har større muligheter for å møte fremtiden innenfor de ressursene vi har. De 3 viktigste utviklingsområdene i kommende periode er:

1. PPT (pedagogiskpsykologisk tjeneste) - Skolene ønsker mer og bedre samarbeid, gjerne ved økt deltakelse fra PPT i skolene. Andel elever med spesialundervisning 8.-10. trinn er fremdeles for høyt, særlig sammenlignet med andelen på småtrinnet.
2. Digitalisering – videreutvikle egen kompetanse og gi elevene økte ferdigheter. Bruk av læringsbrett i tilpasset opplæring ser vi som en viktig forutsetning for å lykkes.

3. Bedre overganger – her må vi utvikle dagens rutiner enten det gjelder overgang fra barnehage til skole, mellom barne- og ungdomsskolen og mellom ungdomsskole og videregående skole.

For barnehagene er antall barnefødsler per år avgjørende for hvordan planlegging og dimensjonering av barnehagetilbudet skal være i årene fremover. Barnehagene har ledig kapasitet arealmessig, men trenger vedlikehold og oppgraderinger ut fra dagens krav og behov. I økonomiplanperioden bør det sees på om dagens barnehagestruktur er hensiktsmessig, for å kunne ivareta fleksibel drift ut fra etterspørsel og demografi

En utvikling med lavere barnetall kan gi en lavere etterspørsel etter tjenester innen helsesøster-tjenesten, barneverntjenesten og familietjenesten. På den andre siden viser ungdata undersøkelsen en økning av selvrapporterte psykiske plager hos jenter. Livstidssykdommer som fedme er også økende blant barn. Dette kan gi en dreining i tjenestetilbudet som gis i dag og medføre at barn og unge kommer i kontakt med hjelpeapparatet hyppigere enn de gjør i dag.

Flyktningene som kommer til Norge i årene fremover vil i hovedsak være overføringsflyktninger. Det er ekstra utfordrende at dette er mennesker som har oppholdt seg i flyktningleirer over mange år. De vil trenge mer bistand og opplæring for å kunne lære seg norsk og komme seg videre i utdanningssystemet og i jobb. Kunnskap og integrering skal sørge for at flyktningene blir kvalifisert slik at de kan komme seg ut i ordinært arbeid, i skole og kjøpe seg egen bolig. Dette er en oppgave som flere må ta del i. Vi må i større grad tenke verdien i lokalsamfunnet når vi snakker om integrering av flyktninger og innvandrere.

Rammereduksjoner

Oppvekst og kultur har en omstillingsoppgave på 7,1 mill. kr i 2019. Samlet i økonomiplanperioden beløper det seg til 21,3 mill. kr. En samlet rammereduksjon på 3,9 prosent som er gruppert på struktur, inntektsøkning, effektivitet og redusert tjenesteomfang. Disse vil også gi tilførsel til et handlingsrom som i tabell for rammereduksjon er gitt navnet Styrking av kvalitet oppvekst og kultur.

Struktur

4,1 mill. kr i 2019, økende til 14,7 mill. kr i økonomiplanperioden. Her ligger skolestruktur, nye digitale verktøy og endring i arbeidsprosesser, ny

organisering innenfor PPT, strukturendring i barnehagene i forhold til redusert barnetall, samhandling og organisering av tjenesten sammen med andre,

Inntektsøkning

0,4 mill. kr i 2019 økende til 0,5 mill. kr i økonomiplanperioden. Her vil Barn- og familieavdelingen gjennomføre tiltak for å sikre at innbetalinger på refusjoner og tilbakebetalinger blir bedre. Inntektsøkning i Kultur fordeler seg på en rekke tiltak i forhold til brukerbetaling på leveranse av tjenester.

Effektivisering

2,7 mill. kr i 2019 økende til 7,8 mill. kr i økonomiplanperioden. Nye digitale arbeidsverktøy og læringsverktøy i skoleavdelingen er forventet å gi

en reduksjon i kjøp av varer og tjenester i økonomiplanperioden. Det foretas en gjennomgang av driften i barnehagene for å ta ut en besparelse i form av reduksjon på kjøp av varer og tjenester, vikarbruk og andre tiltak i barnehageområdet. Barn- og familieavdelingen, Kulturavdelingen og Kunnskap og integrering gjennomfører en rekke mindre tiltak som gir effektiviseringsgevinst.

Reduksjon tjenesteomfang

0,5 mill. kr i 2019 økende til 1,2 mill. kr i økonomiplanperioden. Barn- og familieavdelingen og Kunnskap og integrering reduserer sitt tjenesteomfang knyttet til mindre bruk av institusjon, mindre økonomiske tiltak og reduksjon av årsverk ved naturlig avgang i flyktningetjenesten.

Mål

BARNEHAGE	Status 2017	Måltall 2018	Dagens nivå	Forslag Måltall 2019
God kvalitet på tjenesten – KOSTRA		=/< KG13		=/< KG13
God kvalitet på tjenesten – Kommunebarometeret (totalscore)	154	=< enn året før	147	=< enn året før
Bemanning med utdanning som barnehagelærer eller tilsvarende	35,5%	50 %		50 %
SKOLE	2016/2017		2017/2018	
Elevscore mobbing – 7. og 10. trinn, Elevundersøkelsen	4,7/4,6	4,7	4,6/4,7	< 4,9
Elevscore trivsel – 7. og 10. trinn, Elevundersøkelsen	4,4/4,1	4,4	4,3/4,0	< 4,2
Andelen skoler som oppfyller norm for lærertetthet		100 %	71,4 %	100%
Antall elever som gis spesialundervisning på 8.-10. trinn	10.9	<14 %		< 10%
Prosentandel som er registrert i videregående opplæring samme år som avsluttet grunnskole	99,3	98 %	99%	99%
Andel som har fullført og bestått VG1	84,3	84 %	84,3	
Elever som oppgir at de får nok faglige utfordringer	4,1	4,3	4,1	4,3
Elever som oppgir at de får støtte og hjelp fra lærer	4,3	4,4	4,3	4,4
Grunnskolepoeng skal økes med 0,5 poeng	40,7		40,8	41,3
Snittet på nasjonale prøver for 5. trinn	48	+ 2 poeng	49	50
Andel elever på mestringsnivå 1 på nasjonale prøver på 5. trinn	31,4	- 3 pp.	26,2	25
Snittet på nasjonale prøver for 8. trinn	49	+ 1 poeng	47	48
Andel elever på mestringsnivå 1 og 2 på nasjonale prøver på 8. trinn	30,4		38,5	30

BARN- OG FAMILIEAVDELINGEN	Status 2017	Måltall 2018	Dagens nivå	Forslag Måltall 2019
Helsesøstertjenesten skal ha gjennomført lovpålagt hjemmebesøk innen 10 dager etter at barnet er født	96,6	100 %	100%	100%
Barneverntjenesten skal overholde 1 ukers fristen for gjennomgang av undersøkelser	100%	100 %	100%	100%
Barneverntjenesten skal overholde 3 måneders fristen for gjennomføring av undersøkelser	85%	100 %	37%	100%
Familiertjenesten skal ikke ha ventelister på iverksettelse av tiltak rettet mot barn og deres familier	0	0	5	0
Helsesøstertjenesten skal gjennomføre 6 ukers kontrollen innen 8 uker		100%	100%	100%
KULTUR				
Antall besøkende på fritidssenteret per innbygger		1,8	1,8	
Antall besøkende i biblioteket per innbygger	5,2	4,6	4,6	
Antall kinobesøk er innbygger	26,3	2,7	2,7	
Andel skoleelever som er elever i kulturskolen	9,4	13 %	13 %	
STAB OPPVEKST OG KULTUR				
SLT: Gjennomførte klassebesøk i 5. og 8. trinn			-	100 %
PPT: Saksbehandlingstid sakkyndig vurdering			-	> 3 mnd.
Logoped: Saksbehandlingstid			-	> 3 mnd.
Logoped: Iverksettelse av tiltak etter vedtak			-	> 2 mnd.
Svar på skriftlige henvendelser			-	> 3 uker

Rammereduksjoner

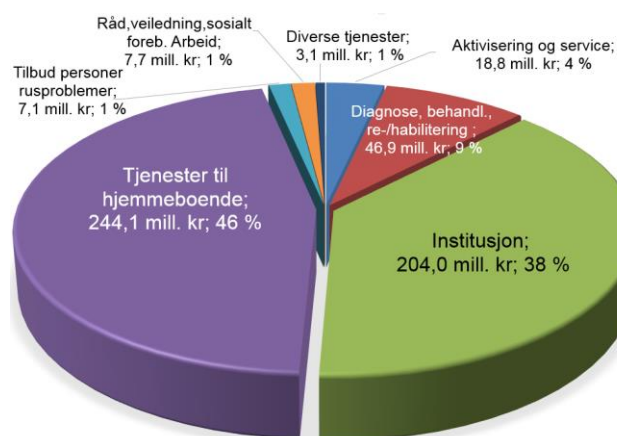
<i>Tiltak</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>
Struktur	-4 091	-6 948	-14 075	-14 686
Inntektsøkning	-350	-450	-500	-500
Effektivisering	-2 740	-6 120	-8 110	-7 810
Reduksjon tjenesteomfang	-500	-850	-1 160	-1 160
Styrking av kvalitet oppvekst og kultur	439	1 694	2 119	2 430
Sum tiltak	-7 242	-12 674	-21 726	-21 726

Helse og omsorg

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	745 552	736 690	789 840	785 453	789 641	800 141
Sum inntekter	-233 885	-220 191	-224 891	-224 891	-224 891	-224 891
Rammeendring			48 450	44 063	48 251	58 751
Netto driftsramme	511 667	516 499	564 949	560 562	564 750	575 250
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			15 515	15 515	15 515	15 515
Prisjustering inntekter/utgifter			-2 412	-2 412	-2 412	-2 412
Endring pensjon			-1 278	-1 278	-1 278	-1 278
Rammereduksjon 2019-2022			-8 249	-14 436	-24 748	-24 748
Statsbudsjettet - Rusfeltet			1 000	1 000	1 000	1 000
Statsbudsjettet - Rehabilitering og habilitering			500	500	500	500
Statsbudsjettet - Økt innslagspunkt ress. krev.tjen.			1 900	1 900	1 900	1 900
Statsbudsjettet - Utskrivningsklare pasienter rus/psyk.			900	900	900	900
Statsbudsjettet - Takstoppgjør allmennleger			500	500	500	500
PHST: Nytt tiltak særlig ressurskrevende bruker			800	800	800	800
MTA: Heimenget 31- tidligere barnebolig			2 000	2 000	2 000	2 000
MTA Gardsbakken 4B ny ressurskrevende bruker			1 750	1 750	1 750	1 750
H/R: Fastlegeordn., legemangel. økte utg. vikarleger			3 500	3 500	3 500	3 500
H/R: Endr. legevaktavt. med Hemnes. red. inntekt			600	600	600	600
H/R: Bortfall vertskomm.tilskudd asylsøkere			1 000	1 000	1 000	1 000
H/R: Økte kostnader med nødnett			600	600	600	600
H/R: Økt legevaktkompensasjon leger			700	700	700	700
Stilling kreftkoordinator			150	150	150	150
Demografi omsorg			10 500	12 300	19 300	22 300
Økt antall psykisk utviklingshemmede			650	650	650	650
Nye tiltak/boliger					7 500	15 000
Intern overføring - Statsbudsjett 2018 mv.			-1 024	-1 024	-1 024	-1 024
Intern overføring - Integreringstilskudd			18 916	18 916	18 916	18 916
Intern overføring - Bruk av fiber			-68	-68	-68	-68
			48 450	44 063	48 251	58 751

Status

Tjenesteleveranse 2017

Helse- og omsorgsavdelingen består av ett tildelingskontor og seks fagavdelinger; helse- og

rehabilitering (HR), miljøterapeutisk avdeling (MTA), psykisk helse og sosiale tjenester (PHST), omsorg øst, omsorg vest og omsorg sentrum.

Fagavdelingene dekker tjenester for hele livsløpet. En stadig større andel av tjenestemottakerne er yngre mennesker med omfattende bistandsbehov, noe som også er en trend på landsbasis.

Tjenesteområdet har de senere år vært berørt av store statlige reformer. Tilbudene er i stor grad døgnbaserte tjenester, personellintensive og det er en høy andel deltidsansatte.

Regnskapsmessig har det over år vært merforbruk i avdelingene fra tidligere helse og sosial, mens omsorgsavdelingen samlet sett har driftet i balanse, noen ganger med mindreforbruk. I 2018 kan merforbruket bli rundt 15 mill. kr. Årsakene er sammensatte med en kombinasjon av manglende håndtering av rammenedtrekk over år og endrede behov som ikke har hatt budsjettmessig dekning.

Det er i hovedsak avdeling for helse og rehabilitering og miljøterapeutisk avdeling som har stått for merforbruket. I 2018 er det satt i verk tiltak i alle fagavdelinger i helse og omsorg for å redusere merforbruket, slik at man ikke tar dette med seg i neste budsjettår. Avdelingen styrkes gjennom budsjettregulering for noen av driverne til merforbruket.

Avdeling for helse og rehabilitering (HR)

Driftsavdelingen driver lokalmedisinsk senter (LMS) med tilhørende legetjenester, legetjenester i sykehjem og helsestasjon, turnusleger, legevakt, smittevern, folkehelse og helse- og rehabiliteringstjenester. Rana kommune har samarbeidsavtale med Hemnes kommune om legevaktstjenester. Legevaktsformidling 24/7 selges som tjeneste til kommunene Træna, Lurøy og Rødøy.

Folkehelserådgiver og samfunnsplanlegger inngår i samme stilling, og oppgavene med folkehelse og samfunnsplanlegging ses i sammenheng.

Miljøterapeutisk avdeling (MTA)

Tjenesten omhandler dagtilbud ved Rana Arbeidssenter, institusjonsavlastning, privatavlastning og boligjeneste. Avdelingen har som mål å gi et stabilt, fleksibelt og tilrettelagt tilbud som bidrar til god livskvalitet for funksjonshemmede og deres familier. Det er registrert 111 personer med psykisk utviklingshemming. Kommunen har til sammen 64 bemannede omsorgsboliger for målgruppen.

Avdeling for psykisk helse og sosiale tjenester (PHST)

Avdelingen yter tjenester på flere områder. Her kan nevnes psykisk helse og rusproblematikk, krisesentertilbud, psykososialt krisearbeid, ansvarlig for etablering av evakuerings- og pårørendesenter. Videre har også avdelingen ansvar for botiltak for vanskeligstilte, da primært personer som sliter med psykisk helse og eller rusproblemer, men også andre. For tiden drifter avdelingen tre heldøgns bemannede botiltak.

Avdelingen gir også arbeids- og aktivitetstilbud til personer med rus/psykisk helse problemer, jf. Bakeribygget. Arbeidet med bevilgningssaker, skjenke-, salg og serveringsbevilgninger, ligger også til avdelingen. Avdelingen har også fått ansvaret med å føre kontroll med virksomheter som selger tobakksvarer.

Omsorgsdistriktene øst, vest og sentrum

Distriktene yter i stor grad døgnbaserte tjenester innenfor omsorgsboliger, sykehjem, hjemmesykepleie, hjemmehjelp, brukerstyrt personlig assistent, hverdagsrehabilitering, omsorgslønn, kreftsykepleie, demensteam/hukommelsesteam, demenslag, helsepark med døgnrehabilitering og senger til øyeblikkelig hjelp, og trygghetsalarm. I tillegg sorterer sentralkjøkkenet under avdelingen. Fra 2018 er prosjektet Mo Aktivitetshus startet i Kirkegt, et godt besøkt aktivitetstilbud og møtested rettet mot eldre.

Tildelingskontoret

Kontoret ble etablert i 2018 og har ansvar for mottak av søknader og saksbehandling av brukerretta tjenester i helse- og omsorgsavdelingen, med unntak av legetjenester og fysio- og ergoterapitjenester. Etter hvert vil statistikk over brukerdata, ventelister mv. for tjenestene være tilgjengelig samlet fra dette kontoret, noe som vil gi bedre overordnet informasjons- og styringsdata. Koordinerende enhet er tillagt kontoret.

Utfordringer

Utfordringene i tjenestene kan samlet sett oppsummeres slik:

- Etterspørsel etter kommunale tjenester innen psykisk helse og rus er økende med ca. 300 nye henvendelser siste år. Økende andel unge med lettere og alvorlige psykiske problemer og rus. Behandlingstiden i spesialisthelsetjenesten kortes ned med den konsekvens at kommunen må yte mer bistand.
- Fra 2019 innføres bøter i forbindelse med utskrivningsklare pasienter innen rus/psykisk helse. I dag er det ventelister på tjenester og på botiltak. Avdelingen mangler kapasitet for å møte utfordringene. Dette gjelder både personell og bo- og institusjonstilbud til personer med rus/psykisk helse problemer. Staten bygger ned og overfører oppgaver til kommunene.
- Innen MTA er det ventelister på boligtilbud og på differensierte avlastningsplasser. I slutten av planperioden er det 36 personer med behov for et varig botilbud. Det er også behov for å øke antallet avlastningsplasser med 6-8. Det vises til boligpolitisk plan i forhold til økt boligbehov innenfor disse områdene. Tiltakene vil ha betydelige økonomiske konsekvenser for å imøtekomme brukerbehovene.

- Dersom nåværende nivå på sykehjem skal opprettholdes sett i forhold til eldre i sykehjem nå og eldreveksten, vil det være behov for ca. 50 nye sykehjemsplasser rundt 2025 og ytterligere 50 nye plasser rundt 2030.
- Rekrutteringsproblematikken forventes å øke i tiden fremover. Leger, sykepleiere og vernepleiere nevnes spesielt. En nøktern framskrivning viser at det i Norge blir behov for 20 prosent flere helsepersonell til 2030, og over 75 prosent flere til 2060. For Rana i 2030 betyr dette 160 årsverk.
- Leger: Kommunen har over tid hatt ledige fastlegehemler, og det har ikke lyktes å få kvalifiserte søkere som kan overta/kjøre praksisene. Pr. 1.1.2019 vil det være fem ledige hjemler og to som er ute i permisjon. Rana har totalt 27 fastleger og to turnusleger. Fem leger er ansatt i et kommunalt legekontor, og har fast lønn. Kun en liste er åpen med 80 ledige plasser.
- Sykefravær- og nærværarbeidet må fortsatt ha fokus, likeså arbeidet med heltidskultur. Mål for heltidskultur vedtas 2018.
- Forventningsgap - (befolkning, ansatte, politikere, brukere, samarbeidspartner ...) og følelsen av å «ha for lite».
- Tjenestens endrede karakter (mer behandling skjer i hjemmene/sykehjemmene) og statlige reformer utfordrer kommunen.
- Økt etterspørsel på grunn av demografi med vekst i antallet eldre, flere yngre som etterspør ressurskrevende tjenester, nye brukere/brukergrupper, reformer der ansvar overføres til kommunen.
- Betaling utskrivningsklare i sykehus innen somatikken har økt i 2017 og 2018 / nytt fra 1.1.2019: betalingsplikt kommer også for utskrivningsklare pasienter innen rus og psykisk helse.
- Omlegging drift sykehus uten tilstrekkelig involvering av kommuner (ulike pakkeforløp, polikliniske behandlinger).
- Avdelingen har høyere driftsnivå enn budsjett-rammene tillater.
- Eldre omsorgsbygg med renoveringsbehov (f.eks. Gruben sykehjem 30 år).
- Skaffe handlingsrom for ressurser til utvikling og innkjøp av velferdsteknologiske løsninger.
- Omorganisering av helse og omsorgs-avdelingen på overordnet nivå og innen infrastruktur gir transaksjonskostnader i omstrukturingsfasen. Strammere økonomi, mindre tilgjengelig personell, økt behov gjør at

kommunen må se på andre strukturer og modeller i ulike deler av tjenestene for å møte fremtiden på en bærekraftig måte.

- Finne rom for eksternt delfinansierte utviklingsprosjekt. Disse skal fortløpende evalueres med tanke på kost/nytte for eksempel primærhelseteam, FACT og søknad psykologstilling.

Budsjett- og økonomiplan 2019 – 2022

Det bygges nye legevaktslokaler ved gamle Selfors sykehjem, og innflytting blir i løpet av 2019.

Plan for habilitering og rehabilitering kommer høsten 2019. Plan for integrering og mangfold kommer 1. halvdel 2019. Overordnet strategiplan for helse- og omsorgstjenester blir framlagt i perioden.

De demografiske, økonomiske og organisasjonsmessige utfordringene må løses på en bærekraftig måte med tilgjengelig personell og innenfor vedtatte økonomiske rammer. Det er derfor viktig å holde fast på at tjenestene må innrettes fra personell- og kostnadskrevende tjenester i f.eks. sykehjem og små enheter innen bolig tjenester til andre modeller/strukturer. Tjenestetrappa skal være styrende, og grep som tas skal være faglig, personellmessig og økonomisk bærekraftige i et lengre perspektiv enn økonomiplanperioden. Kommunen har store utfordringer, spesielt fordi det blir flere eldre, det er økende betalingsdøgn for utskrivningsklare pasienter i sykehus, det er ventelister på bolig og tjenestetilbud spesielt innen PHST og MTA og det er svært vanskelig å få rekruttert nye fastleger.

Det betyr at kommunen også i større grad må utvikle tjenester som støtter opp under forebygging, tidlig innsats, rehabilitering og bygge ut og dimensjonere en tjenestetrapp som ivaretar behovene på riktig nivå.

Det må fortsatt satses på tverrfaglig samarbeid, tjenesteinnovasjon og velferdsteknologi for å bidra til tjenesteutvikling som fører til økt livskvalitet, selvstendighet og mestring for brukerne.

Innbyggernes eget ansvar for eget liv/helse blir også særdeles viktig. Synergier mellom tjenester, frivillighet, innbyggere og samarbeidspartnere må også være i fokus.

I et arbeidsgiverperspektiv blir arbeid med sykefravær, nærværarbeid, rekruttering og heltidskultur viktig.

I budsjettet for 2019, videreført i perioden, styrkes helse og omsorg med 27,1 mill. kr. Av dette gir statsbudsjettet for 2019 4,8 mill. kr i øremerkede

styrkinger, 6,6 mill. kr som konsekvensjustering og 4,5 mill. kr i budsjettjustering knyttet til legetjenesten samt bortfall av vertskommunetilskudd asylsøkere. For å kompensere for demografisk utvikling, gis det en styrking innenfor omsorg på 10,5 mill. kr, og en styrking på 0,7 mill. kr knyttet til økt antall psykisk utviklingshemmede.

I det økonomiske opplegget er det lagt inn en rammebevilgning 7,5 mill. kr i 2021, økende til 15 mill. kr i 2022 for å imøtekomme behovene i boligpolitisk plan. Det forutsettes at avdelingen arbeider videre med saken for å komme tilbake med mere bærekraftige løsninger til neste rullering av budsjett og økonomiplan. Investeringsmidler som forutsettes å være selvfinansierende, innarbeides også ved rulleringen.

Rammereduksjoner

Helse og omsorg har en omstillingsoppgave på 8,2 mill. kr i 2019. Samlet i økonomiplanperioden beløper det seg til 24,7 mill. kr. En samlet rammereduksjon på 4,7 prosent.

Nedtrekket fordeles på følgende områder:

Struktur

2,0 mill. kr i 2019, økende til 4,0 mill. kr i økonomiplanperioden.

Det pågår en omstillingsprosess i omsorgs-avdelingen, og målet er å få på plass en funksjonsinndelt tjenesteorganisering med en hjemmebasert avdeling og en institusjonsbasert avdeling (fra tidligere 3-distriktsinndeling).

Den hjemmebaserte tjenesten skal organiseres fra 6 avdelinger til 4-5.

Den merkantile tjenesten i helse og omsorg skal ses på under ett og det også forventes en effektiviseringsgevinst.

De store økonomiske utfordringene kan ikke løses med strukturelle grep alene. Derfor må tjenestenivået reduseres.

Økt inntekt

2,0 mill. kr i 2019. Samme beløp i økonomiplanperioden.

Det er grunnlag for å øke inntektene knyttet til ressurskrevende tjenester.

Redusert tjenestenivå

4,25 mill. kr i 2019, økende til 18,75 mill. kr i økonomiplanperioden.

Velferdsteknologi tas i bruk: Utnytte mulig gevinstrealiseringsrom.

Personell: strengere vurdering ved kurs, avspaseringer, ferieavvikling, vikarinnleie, sykefraværsoppfølgning blant annet.

Brukertjenester: høyere terskel inn, strengere tildeling av tjenester, lengre ventelister mv.

Ytterligere reduksjonskrav videre ut i økonomiplanperioden: Med et slikt kraftig reduksjonskrav kombinert med forventet kraftig vekst i etterspørsel (flere eldre/eldre, nye ressurskrevende yngre brukere, nye og underdekket behov innen tjenestene til psykisk utviklingshemmede og innen rus og psykiske lidelser), vil det ikke være mulig å opprettholde nåværende struktur og nivå på omsorgstjenestene. Ytterligere reduksjon av sykehjemsplasser er ett av tiltakene som må vurderes igjen, samtidig som man også ser på andre måter å løse oppgavene på til andre målgrupper.

Når fremtiden planlegges må også rekrutteringsutfordringene være i fokus. Redusert tilgang på helsepersonell (sykepleiere og fastleger merkes spesielt nå, og det forventes at det etter hvert vil merkes i alle deler av helse- og omsorgssektoren). At kommunen fremstår som en attraktiv arbeidsplass er et viktig moment for å rekruttere og beholde fagfolk.

Mål

	Indikator	Mål
1) Minimere ventetid på psykisk helse- og rustjenester 2) Se generelt på om vedtaksteksten er i tråd med realitetene.	Score kommunebarometer: 416-plass. Benevnes som: «Andel vedtak om hjemme-tjenester som iverksettes innen 15 dager».	Bedre score/høyere opp på lista
Fastlegeordning- rekruttering og stabilisering	Red. i vikarutgifter	Besatte faste stillinger
Inntjening ved LMS	Økt inntjening	Regnskap brukerbetaling
Samhandling: Antall døgn på sykehus for utskrivningsklare pasienter har økt i -17 og -18	Egne tall	Reduksjon til 2016-nivå
Andel korttidsplasser av totalt antall plasser er lavere enn ønsket (18,1 prosent)	Kostragruppe 13	20,7 prosent, som KG 13
REHABILITERING: Plasser avsatt til rehabilitering i institusjon per 1.000 innbyggere over 67 år er lav i Rana	Score kommunebarometer: 329-plass	Flere plasser benyttes til rehabilitering. Bedre score/høyere opp på listen.

Rammereduksjoner

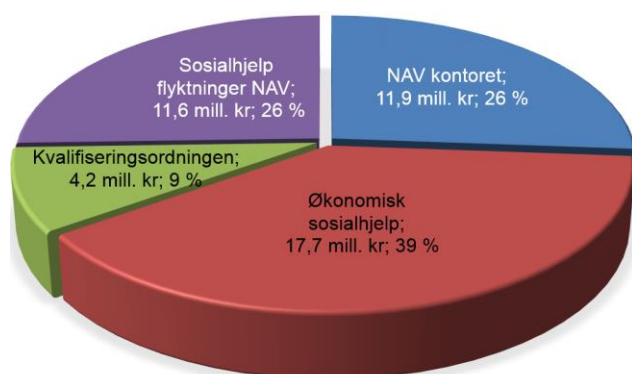
Tiltak	2019	2020	2021	2022
Struktur	-2 000	-4 000	-4 000	-4 000
Inntektsøkning	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Effektivisering	0	0	0	0
Redusere tjenesteomfang	-4 249	-8 436	-18 748	-18 748
Sum tiltak	-8 249	-14 436	-24 748	-24 748

NAV kommune

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	50 387	48 817	52 665	52 330	51 770	51 770
Sum inntekter	-5 034	-2 674	-2 736	-2 736	-2 736	-2 736
Rammeendring			3 786	3 451	2 891	2 891
Netto driftsramme	45 353	46 143	49 929	49 594	49 034	49 034
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			291	291	291	291
Prisjustering inntekter/utgifter			931	931	931	931
Endring pensjon			12	12	12	12
Rammereduksjon 2019-2022			-448	-783	-1 343	-1 343
KST vedtak - barnetrygd ut av inntektsgr./sosialhjelp			3 000	3 000	3 000	3 000
Sum rammeendring			3 786	3 451	2 891	2 891

Status

Tjenesteleveranse 2017

NAV kommune vil i henhold til prognosene greie å overholde tildelt budsjetttramme for 2018.

Reduksjon i rammen for 2019 skal oppnås gjennom fortsatt fokus på NAV sine kjerneoppgaver. Tett og riktig oppfølging over tid gir effekt og forbedret resultat. Prosjektet «Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier» er forlenget ut 2019, med delvis ekstern finansiering, og bidra til fortsatt oppfølging av lavinntektsfamilier på målområdene arbeid, bolig, økonomi og barnas situasjon. Det metodiske arbeidet vil være et av kommunens viktigste tiltak for å bekjempe barnefattigdom på kort og lang sikt.

Jobbspesialistene (IPS) jobber med brukere som har moderate til alvorlige psykiske lidelser og rus-avhengighet i tett samarbeid med Helgelands-sykehuset og avdeling for psykisk helse og sosiale tjenester. Arbeidet bidrar til å styrke kvaliteten i oppfølgingsarbeidet med målgruppene og har allerede gitt effekt der flere er kommet i arbeid. Deltakelse i nasjonale prosjekter med krav til resultater og metodisk arbeid, er med på å gi

verdifull kompetanse internt i NAV og mellom Helgelandspsykehuset, Rana kommune og NAV.

Arbeidsmarkedet er fortsatt godt og det gir muligheter for arbeidstilbud og arbeidsrettet aktivitet, også for arbeidsledige med nedsatt arbeidsevne. Det forventes fortsatt lav ledighet. Regelverksendringer på arbeidsavklaringspenger, økt rente og kraftpriser bidrar til å øke behovet for sosialhjelp. Det er stor og økende pågang til gjelds-rådgivningstjenesten.

Kommunen har gjort organisatoriske grep som skal sikre økt kvalitet og resultat i arbeidet som omfatter overgang til utdanning og arbeid for bosatte flyktninger. Innsatsen rettes inn tidlig og i det omfang som er nødvendig. NAV kommune har opprettet eget flyktningeteam med øremerkede ressurser på kommunale og statlige stillinger.

Hovedfokus er:

- Arbeid og aktivitet
- Riktige ytelser til rett tid
- Kvalitet i brukeropfølgingen og samhandling med øvrige tjenester
- Kompetanseutvikling og utviklingstiltak i eget kontor

Utfordringer og muligheter

NAV kontoret utvikler tjenesten til flyktninger for å sikre kompetanseheving og samhandling med avdeling for Kunnskap og Integrering.

Ungdom med sammensatte behov skal ha samordnet innsats. Det er viktig å stimulere til utdanning og arbeid. NAV samarbeider tett med oppfølgningstjenesten og andre instanser, der ungdom har behov utover det NAV kontoret kan tilby.

NAV kontorets samlede innsats forventes å bidra til å redusere behovet for økonomisk sosialhjelp.

Budsjett og økonomiplan 2019-2022

I årene fremover vil andelen eldre øke. Omstillingene i arbeidslivet vil skje raskere og i større omfang enn tidligere. Etterspørselen etter ufaglært arbeidskraft vil bli mindre og krav til etter-spurt kompetanse øke. Den teknologiske utviklingen går raskere enn før og digitalisering vil gi muligheter, men også bety omstilling for mange i årene fremover. Kompetansedeling og samhandling i partnerskapet gir muligheter. God ressursutnyttelse og felles innsats skal bidra til å realisere arbeids- og velferdspolitikken.

Målet er å øke andel brukere til arbeid, utdanning og arbeidsrettet aktivitet. I Rana står fortsatt mange utenfor ordinært arbeidsliv, og det er et

stort potensiale for å rekruttere arbeidskraft på kort og lang sikt.

NAV Rana deltar i prosjekt «Utvidet oppfølging i NAV» der målsettingen er økt overgang til arbeid for brukere med nedsatt arbeidsevne. Markedsarbeid og tjenester som er rettet inn mot arbeidsgiverne og deres behov, er avgjørende for å lykkes.

Det er nødvendig for NAV kontoret å ha tilgang til avdelinger som disponerer boliger og ressurser til oppfølgingstjenester.

Kunnskapsdeling internt og eksternt skal gi verdifull kunnskap om hva som virker og gi forbedret resultat.

NAV kommune skal iverksette tiltak som til sammen skal bidra til å redusere driftsnivået med 2,7 mill. kr i økonomiplanperioden.

Mål

Utfordring	Indikator	Mål
Redusere antall brukere med behov for økonomisk sosialhjelp	KOSTRA	Redusere antall brukere med sosialhjelp som hovedinntektskilde
Beholde kompetente og motiverte medarbeidere	Medarbeider undersøkelse	Beholde kompetente medarbeidere og rekruttere riktig kompetanse
Øke andel brukere med overgang til arbeid, utdanning eller arbeidsrettet aktivitet	KOSTRA / intern rapportering	Øke oppfølging av unge med mål om økt deltakelse i skole, arbeid eller arbeidsrettede tiltak

Rammereduksjoner

Tiltak	2019	2020	2021	2022
Redusert behov for økonomisk sosialhjelp	-225	-365	-600	-600
Redusert behov for økonomisk sosialhjelp flyktning	-223	-365	-600	-600
Generelt rammenedtrekk	0	-53	-143	-143
Sum tiltak	-448	-783	-1 343	-1 343

Tekniske tjenester

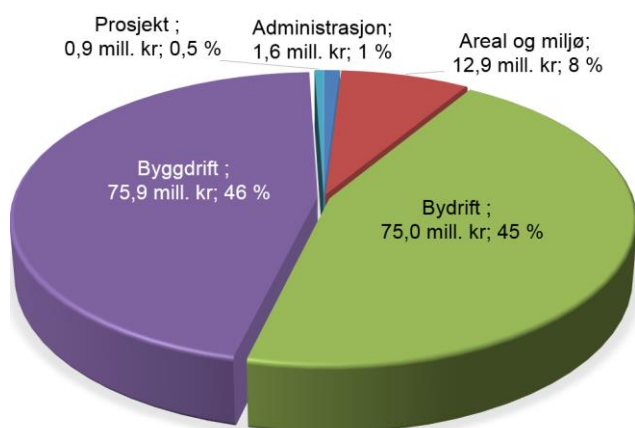
	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	280 645	286 321	293 738	296 638	295 522	295 522
Sum inntekter	-114 333	-100 139	-101 697	-101 697	-101 697	-101 697
Rammeendring			5 859	8 759	7 643	7 643
Netto driftsramme	166 312	186 182	192 041	194 941	193 825	193 825

Nye tiltak/endringer

Lønnsvekst			2 714	2 714	2 714	2 714
Prisjustering inntekter/utgifter			1 337	1 337	1 337	1 337
Endring pensjon			129	129	129	129
Rammereduksjon 2019-2022			-2 334	-4 084	-7 000	-7 000
Vedlikehold av bygg og anlegg			2 500	5 000	7 500	7 500
Sikringstiltak Yttrabekken			1 000			
Sikringstiltak Yttrabekken - Bruk av disposisjonsfond			-1 000			
Flerbrukshall Gruben			0	1 450	2 450	2 450
Inntektsbortfall NFK leie Ranahallen			400	1 000	1 000	1 000
FDV ny skolestruktur 2018-2019			-800	-800	-800	-800
Besparelse FDV ny skolestruktur			-1 500	-3 000	-5 000	-5 000
Økt avgift tilknytning til 110-sentralen			200	200	200	200
Omklassifisering E6 til kommunal vei			500	1 700	2 000	2 000
Uteområder skoler			500	500	500	500
Partnerskapsavtale Stålhallen			400	800	800	800
Intern overføring - Integreringstilskudd			1 863	1 863	1 863	1 863
Intern overføring - Renhold kino/samfunnshus			-50	-50	-50	-50
Sum rammeendring			5 859	8 759	7 643	7 643

Status

Tjenesteleveranse 2017

I 2017 ble ny kommuneplan med ny visjon ferdigstilt. Den er også en av Norges korteste plandokument. Ny hovedplan vei med utfordringsbilder basert på blant annet kommuneplanens satsningsområder ble lagt frem. Flyplassaken har gått sakte framover både før og etter møte med Samferdselsdepartementet.

Sykehussaken er på oppløpssiden og kommunen har bidratt med egne høringsvar og utredninger.

Tilskudd til studentboliger er avklart og det er håp om byggestart til neste år.

Ny skolestruktur er etablert herunder modernisering av Ranahallen. Det er også anskaffet ny feiebil og kommunen har anskaffet strøsand med bedre kvalitet for kommende vinter for å begrense støvproblematikken.

Det er gjennomført vann- og avløpsinvesteringer i sentrum av byen, i Nordlandsveien og mot Åga.

Nye omsorgsboliger og ny bypark på Selfors er ferdigstilt og første tilvisningsavtale har vært.

Det er vedtatt nye reguleringsplaner for RIT, Vallagården, Gruben sentrum og Fageråsen hoppanlegg.

Det er utarbeidet mulighetsstudier for datasenter, batterifabrikk, nytt sykehjem og Mjølanstranda.

Sjøfronten er ferdigstilt med hederlig omtale i regi av Landskapsarkitekturprisen 2018:

«Prosjektet har løftet fram stedsidentitet og ved bruk av enkle virkemidler gitt et sterkt formuttrykk og engasjement. Bruk av stedegen granitt, lokalt stål og betong sikrer kvalitet og lokal forankring som inspirerer til innovasjon og evne til omstilling.»

Utfordringer

Utfordringsbildet for både kommunen og tekniske tjenester kan i kortform oppsummeres slik:

- Klimaendringer – økende ekstremvær.
- Kapitalslit – økende vedlikeholdsetterslep.
- Forventningsgap – økende innbyggerkrav.
- Samfunnsutvikler – økende breddeansvar

Utfordringsbildet kan konkretiseres til dette:

- Rana er Norges 4. største kommune i areal.
- 1,5 mrd. kr i vedlikeholdsetterslep.
- 200 000 m² bygningsmasse.
- 400 km. turstier og skiløyper.
- 300 km. veinett.

En sentral oppgave er å tilpasse virksomheten til ny kommuneplan, økonomiplan og organisering.

Samfunnsløft

Kjernevirksomheten i tekniske tjenester er kommunens infrastruktur, samfunnsplanlegging og beredskap. Virksomheten er sterkt lovregulert.

Klimaendringer og ekstremvær utfordrer både infrastruktur, samfunnsplanlegging og beredskap.

Den største strukturelle utfordringen i teknisk sektor er veisystemet og bygningsmassen. Mange år uten at områdene har vært tilstrekkelig prioritert, reflekteres i høyt vedlikeholdsetterslep på vei, bygg og anlegg.

Skoleløftet vil redusere vedlikeholdsetterslepet betydelig, men det betyr også mindre til investeringer på andre områder som for eksempel byutvikling.

Likevel skapes det nå en «ny skolestruktur – ny bydel» i og rundt Moheiatrekanten. Bydelene Hauknes, Ytteren og Selfors har fått et løft og snart står både Gruben og Båsmoen for tur.

Kommunen opplever til tross for betydelige løft, det mange karakteriserer som fenomenet «*de stigende forventningers misnøye*».

Flyplass og sykehus er de to viktigste sakene for utviklingen i Rana. I kommende økonomiplanperiode får vi forhåpentligvis landet begge sakene.

Realkapital

Det vises også til Perspektivanalysen 2018. Det kommunale veinettet skal dekke et areal som er det fjerde største i landet. Dette kompenseres ikke i det nasjonale inntektssystemet.

Det er foreslått kostnadsreduksjoner, for eksempel omklassifisering, som ikke har blitt vedtatt. I stedet

vil kommunen få flere kilometer med statlige veier overført til kommunen etter utbygging av E6. Økte kostnader på vei framover som beredskapskostnader knyttet til vintervedlikehold, er på rundt 5 mill. kr.

Hovedplan vei dokumenter et vedlikeholdsbehov på 116,3 mill. kr. og et investeringsbehov på 51,4 mill. kr. for å hente inn etterslepet (2017-nivå). Deretter 10 mill. kr. årlig. Hvis veikapitalen skal ytterligere forvitte, må det være et åpent og bevisst valg.

Asfaltprogrammet på 20 mill. kr er gjennomført og ble økt med ytterligere 5 mill. kr i 2018. Flere bruer er rustet opp, deriblant Ildgruben, Straumen og Utskarpen.

Det er også etablert nye langtidsparkeringsplasser på Søndre felt i løpet av 2018.

Den kommunale bygningsmassen har i mange år vært i ubalanse i forhold til krav om forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling (FDVU). Vedlikeholds- etterslepet har dermed økt. Ansvar for de kommunale boligene har også vært fragmentert, men fra 2018 ble hele kommunens boligmasse overtatt og lagt inn under tekniske tjenester.

Det er videre behov før økt vedlikehold av den øvrige anleggskapitalen som for eksempel idrettsanlegg, parkanlegg og friluftsområder.

Det ble innført internhusleie fra 2018 og renhold ble organisert under en ledelse. Renholdstjenesten var også tidlig ute med å ta i bruk nettbrett i kommunen som en del av jobben.

Budsjett og økonomiplan 2019-2022

Skoleløftet frigjør 5,0 mill. kr i FDVU kostnader i økonomiplanperioden. Dette trekkes inn fra tekniske tjenester og kan benyttes til andre formål.

Samtidig øker satsing på vedlikehold av bygg og anlegg med 7,5 mill. kr i perioden.

Budsjettrammen for tekniske tjenester er videre styrket for følgende nye driftsområder:

- Flerbrukshall Gruben (2020).
- Inntektsbortfall NFK leie Ranahallen.
- Økt avgift tilknytning til 110-sentralen.
- Omklassifisering E6 til kommunal vei.
- Uteområder skoler
- Sikringstiltak Yttrabekken.
- Partnerskapsavtale Stålhallen.

Tilskuddsordninger og partnerskapsavtaler belaster tekniske tjenester på bekostning av egen drift.

Rammereduksjoner

Tekniske tjenester har en omstillingsoppgave på 2,3 mill. kr i 2019. Samlet i økonomiplanperioden øker dette til 7,0 mill. kr. En samlet rammereduksjon på 3,7 prosent.

Renholdstjenesten

Renholdstjenesten er organisert under en ledelse og har som forventet gitt muligheter for effektivisering. Nytt IT-basert kalkyle- og planleggingssystem har bidratt til både modernisering og effektivisering og det er et potensiale for å ta ut seks stillinger, men halvårseffekt fra 2019.

Vaktsentraltjenesten

Vaktsentralen er en 24/7-telefonitjeneste for innbyggerne lokalisert i brannstasjonen (tidligere 110-sentral). Sentralen har gitt fleksibilitet i bemanningsplanleggingen, blant annet ved sykefravær. Tjenesten omfatter fire stillinger som avvikles med halvårseffekt fra 2019.

Gebyr og avgiftsøkning

Det foreslås gebyr- og avgiftsøkninger som er nærmere omtalt under rådmannens forslag til vedtak og i vedlegg 4. Gravegebyrøkningen reflekterer kostnadsøkningen ved behandling av gravemelding og reetablering av kommunal vei.

Parkeringsavgiften justeres hvert 3. år og avgiftsnivået skiller seg ikke vesentlig ut fra andre byer. Gebyr økninger innenfor areal og miljø tilpasses i hovedsak i henhold til selvkostprinsippet.

Park og idrettsanlegg

Moheia fritidspark må øke billettprisene noe for å utligne kostnadsøkningene i anlegget. Renoveringen av Ranahallen vil gi et redusert energiforbruk. Fjernvarme på Sagbakken stadion begrenses til oppvarming i forkant av seriestart, slik at unødvendig slitasje på banedekket unngås ved bruk av maskinelt utstyr.

Ytterligere effektivisering i økonomiplanperioden

Konkrete tiltak er ikke avklart, men følgende områder kan være aktuelle:

Byggdrift

- FDV: Sommervikaravvikling
- FDV: Vaktordningsavvikling
- Renhold: Vikarbudsjettaavvikling
- Boliger: Inntektsøkning

Bydrift

- Bydrift – park/idrett: Sommerbeplantning
- Fritidspark: Treningsavgift
- Park/idrett: Tilskuddsordning lag/foreninger herunder partnerskapsavtaler

Mål

Mål	Resultat
Økonomi: Kostnadseffektiv drift	Regnskap = Tiltak = 0 avvik (resultat 2017: + 5,0 mill. kr)
Organisasjon: Redusert sykefravær	Tilstedeværelse = Tiltak > 95 % (Resultat 2017: 93,4 %)
Organisasjon: Ledersamtaler og lederavtaler	Begge tiltak = 100 % (Resultat 2018: 100 %)
Tjenester: Samfunnsutviklerrolle	Diverse tiltak (Resultat 2017: Delmål nådd)
Støtte nyskaping	Flyplass - Sykehus - Batterifabrikk – Campus - Studentboliger
Videreføre byutvikling	Sjøfront - Havmannakse – Moheiatrekant – Frilufs/Uteområder
Utvikle kommunen	Bygg – Bolig/næringsfelt – GS/Kollektiv – Luft/Vann – Miljøfyrtårn - Plast
Sikre infrastruktur	Vedlikeholdsetterslep – Vei hovedplan – Bygganalyse – Fjernvarme/ENØK
Styrke folkehelse	Idrettsanlegg – Tur/Skiløyper – Gang/Sykkelveier - Friluftsområder
Byggdrift	
Tjenester: Fyllingsgrad for alle bygg	Antall bygninger 99 = 100 % (Resultat 2017: 65 %)
Bydrift	
Tjenester: Fremtidsrettet og bærekraftig kommunal infrastruktur	Regularitet VA/vei-timer = 99 % (Resultat 2017: 99,5 %)
Byplan	
Tjenester: Saksbehandling med faglig kvalitet	Administrative vedtak og politiske vedtak basert på administrasjonens innstilling, skal i minimum 90 % av klagesakene stadfestes av fylkesmannen (Resultat 2017: 82 %)
Prosjekt	
Tjenester: Økonomi- og investeringsplan prosjektleveranser	Innen tid og/eller kostnad = 100 % (Resultat 2017: 95 %)

Rammereduksjoner

Tiltak	2019	2020	2021	2022
Bydrift - brann: Vaktsentralavvikling og effektivisering	-1 075	-2 150	-2 150	-2 250
Bydrift - vei: Gravegebyrøkning	-200	-200	-350	-350
Bydrift - parkering: Avgiftsøkning	-100	-100	-100	-200
Bydrift - fritidspark: Driftseffektivisering	-500	-600	-600	-600
Bydrift - park/idrett: Fjernvarmereduksjon stadion	-300	-300	-300	-300
Byggdrift - renhold: Bemanningseffektivisering	-1 650	-3 300	-3 300	-3 300
Areal og miljø: Inntektsøkning	-450	-750	-1 000	-1 150
Ytterligere effektiviseringstiltak			-883	-2 119
Styrking hovedsakelig vei	1 941	3 316	1 683	3 269
Sum tiltak	-2 334	-4 084	-7 000	-7 000

Selvkostområder

Vann og avløp

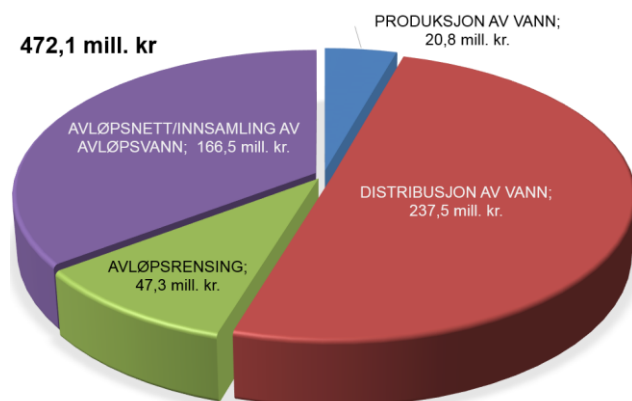
	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	59 461	65 822	73 123	73 123	73 123	73 123
Sum inntekter	-59 461	-65 822	-73 123	-73 123	-73 123	-73 123
Netto driftsramme	0	0	0	0	0	0
Nye tiltak/endringer						
Driftsutgifter			2 520	3 564	4 624	5 819
Kapitalkostnader			7 242	11 994	15 989	19 090
Avsetning til bundne fond			-2 461	-1 715	-2 314	-4 082
Bruk av bundne driftsfond			0	-929	-1 440	-2 075
Økte gebyrinntekter			-7 301	-12 914	-16 859	-18 752
Sum rammeendring			0	0	0	0

Rana kommune fører samtlige utgifter og inntekter inkludert kapitalkostnader og indirekte kostnader på selvkostområdet. Ved årsavslutning skal det enten avsettes eller brukes av bundne fond slik at områdene går i balanse (i null). Utgiftene skal dermed være like store som inntektene, jf. selvkostprinsippet.

Utfordringer

Kommunen er i en situasjon der de siste årenes store investeringer nå fører til økte kapital-kostnader.

Figur 19. Investeringer vann og avløp 2007-2017

Figuren over viser netto investeringsutgifter (eks. mva.) på vann- og avløpssektoren i 2007-2017. Samlet har Rana kommune brukt 472,1 mill. kr på investeringer innen vann- og avløpsområdet i perioden 2007-2017.

Det er et mål at kommunen i løpet av planperioden skal klare å bygge opp noe kapital på fond. Dette gjør det enklere å legge inn en jevnere økning av gebyrene, og unngå store hopp enkelte år.

Satsningsområdene fremover vil i stor grad være rehabilitering av ledningsnett og tilpasninger til kommende klimautfordringer. Det må også utredes og bygges nytt avløpsrenseanlegg til erstatning for Moskjæran renseanlegg. Ny vannledning til Åga og Hauknes bygges ferdig, og reservevannforsyningen til Mo vannverk må forsterkes.

Budsjett og økonomiplan 2019-2022

Årsbudsjettet for 2019 har en økt ramme på 9,8 mill. kr i forhold til 2018. Avsetning til bundne fond reduseres med 2,5 mill. kr, mens gebyrinntektene øker med 7,3 mill. kr for å dekke økte kostnader.

Driftsutgiftene øker med 2,5 mill. kr, mens økte kapitalkostnader utgjør 7,2 mill. kr som følge av renter og avdrag knyttet til nye investeringsprosjekter.

Oppgaver som vil bli prioritert i perioden er blant annet:

- Oppfølging av tiltak i hovedplan avløp
- Planlegging av nytt avløpsrenseanlegg til erstatning for Moskjæran.
- Rehabiliteringer: Lilleåsen, Vasaveien, Falkflåget, Sankthansveien, Møllerveien, Nygata, Tjærahågen, Toranesgata
- Ny vannledning Brennåsveien
- Ny vannledning til Åga/Hauknes
- Styrking av reservevannforsyning Mo vannverk
- Rørinspeksjon

Årsgebyrer 2018

	Rana	KG 13	Differanse
Avløp	2 539	3 486	-947
Vann	2 036	2 436	-400

Feiing

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	4 089	4 281	4 576	4 701	4 815	4 924
Sum inntekter	-4 089	-4 281	-4 576	-4 701	-4 815	-4 924
Netto driftsramme	0	0	0	0	0	0
Nye tiltak/endringer						
Driftsutgifter			291	416	544	676
Kapitalkostnader			4	4	-33	-33
Økte gebyrinntekter			-415	-616	-826	-826
Avsetning til bundne fond					23	
Bruk av bundne driftsfond			120	196	292	183
Sum rammeendring			0	0	0	0
Årsverk	5	5	5			

Status

Feietjenesten har i perioder over noen år hatt lavere kostnader enn forventet, grunnet ubesatte stillinger og langtidsfravær. Samtidig har det vært mål om å redusere størrelsen på selvkostfondet. Gebyrøkningen har derfor vært lav med en gebyrøkning på 3,6 prosent i perioden 2011-2018. I samme periode har gebyrøkningen i sammenlignbare kommuner (KG 13) vært på 15 prosent.

Feietjenesten har mål som er forankret i forskrift om brannforebygging.

Forskrift om brannforebygging som trådte i kraft i 2016, krever at kommunen utfører feiing og tilsyn med alle fyringsanlegg for oppvarming av rom (tidligere kun i boliger). Den største gruppen her er fritidsboliger. Dette ble ikke utført i 2016 og 2017, og kun i et mindre omfang i 2018. I stor grad skyldtes dette lavere bemanning enn forutsatt.

Feietjenesten er gitt ansvar for oppfølging av nedgravde oljetanker i Rana. Tilsyn av kontroll og vedlikehold av nedgravde oljetanker har ikke vært utført.

Utfordringer

Feietjenesten skal utføre feiing og tilsyn blant annet i fritidsboliger. Dette skal fortrinnsvis løses uten å tilføre ressurser. Nye føringer for risiko-vurdering av fyringsanlegg skal frigjøre ressurser til dette.

Feietjenestens bemanning betraktes nå som stabil og alle forutsatte årsverk er fylt opp. Dersom selvkostfondet reduseres i samme takt som tidligere, vil dette ved utgangen av 2019 være negativt.

Det planlegges også utskifting av en bil i 2019.

For å imøtegå forventede kostnader må feie- og tilsynsavgift for 2019 økes med 7,5 prosent (32 kroner) og ytterligere 7,5 prosent i 2020, jf. vedlegg 4.2.

Feie- og tilsynsavgiften i Rana for 2018 er 430 kroner. Dette er 39 kroner (10 prosent) høyere enn gjennomsnittet i KG 13.

Støttetjeneste

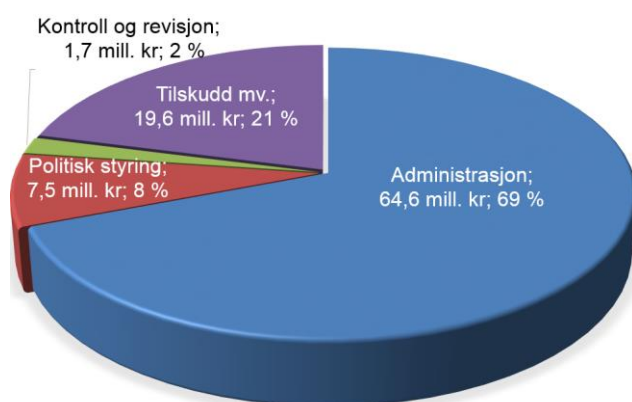
	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	113 492	123 327	127 150	125 974	126 147	125 097
Sum inntekter	-20 101	-16 785	-17 017	-17 017	-17 017	-17 017
Rammeendring			3 591	2 415	2 588	1 538
Netto driftsramme	93 391	106 542	110 133	108 957	109 130	108 080

Nye tiltak/endringer

Lønnsvekst			1 356	1 356	1 356	1 356
Prisjustering inntekter/utgifter			872	872	872	872
Endring pensjon			56	56	56	56
Rammereduksjon 2019-2022			-1 501	-2 627	-4 504	-4 504
Statsbudsjettet - Tilskudd frivillig sentraler			20	20	20	20
Valg 2019 og 2021			1 050		1 050	
Drift arkiv			1 000	1 000	1 000	1 000
Flere lærlinger			1 000	2 000	3 000	3 000
Prosjekt klarspråk			-500	-500	-500	-500
Intern overføringer - Bruk av fiber			238	238	238	238
Tilskudd Langsetvågen			200	200		
Tilskudd Langsetvågen - Bruk av disposisjonsfond			-200	-200		
Sum rammeendring			3 591	2 415	2 588	1 538

Status

Tjenesteleveranse 2017

Status

Støttetjenesten leverer tjenester til innbyggere, folkevalgte og øvrige avdelinger i Rana kommune. Tjenesteområdet består av Økonomiavdelingen, HR-avdelingen, IKT avdelingen, Serviceavdelingen og Juridisk avdeling.

I 2018 disponerer sektoren 72,3 årsverk. I tallene ligger en ny stilling som del av arkivsatsingen og tre prosjektstillinger IKT. Fra 2019 reduseres antall faste stillinger med tre årsverk. Vedtatt omstillingskrav i 2018 på 1,2 mill. kroner er effektivt.

I 2018 er arbeidet med å forenkle og strømlinjeforme administrative tjenester videreført.

Støttetjenesten har jobbet systematisk med å iverksette satsingene på lærlinger, arkiv og digitalisering. Det har også vært rettet inn mye ressurser på styrke arbeidsgiverrollen både på systemsiden men også gjennom veiledning, lederutvikling, nærværarbeid og etablering av arbeidsgiverstrategi.

Utfordringer og satsinger

Støttetjenesten har en nøkkelrolle i utviklingen av en effektiv og robust kommuneorganisasjon. Vår hovedprioritet i økonomiplanperioden er å digitalisere og forenkle administrative prosesser.

Støttetjenesten skal være pådriver for å sikre effektivisering, kvalitet og fornying. Avdelingene skal fortsette arbeidet med å utarbeide, videreutvikle og implementere tverrgående strategier og administrative system som bidrar til å støtte opp om en helhetlig kommunal tjenesteutvikling. Det er gjennomført flere gjennomgående utviklingsløp de siste årene og nye tiltak igangsettes løpende.

En av hovedutfordringen for avdelingen har vært å drifte og drive utvikling parallelt. I løpet av 2018 er det rigget en IKT organisasjon som setter oss i stand til å gjennomføre et strategisk IKT løft. Gjennom SIKT (Rådmannens strategiske IKT gruppe) ivaretas organisasjonens evne til strategisk IKT styring og operasjonalisering av vedtatt digitaliseringsstrategi. Det er avsatt midler til digitalisering og IKT er opprustet med tre prosjektstillinger som skal bistå sektorene med

gjennomføring av digitaliseringsprosjekter i 2019 og utover i planperioden.

Et digitalt løft krever digital kompetanse i egen organisasjon. For å imøtekomme den digitale arbeidsdagen prioriteres det i 2019 å styrke IKT kompetansen blant ansatte i støttetjenesten. I 2019 prioriteres videre utrulling av digitale løsninger innenfor HR området og innenfor regnskap noe som vil gi kvalitets – og effektiviseringsgevinster i hele organisasjonen.

I 2018 ble kommunens arkivplan revidert og kommunens sak og arkivsystem oppgradert. Det har også vært jobbet systematisk med å sikre eldre arkivmateriale. Satsingen på arkivområdet videreføres i 2019. Målet er en sentralisert fullelektronisk arkivtjeneste og dokumentforvaltning. Det jobbes tett opp mot resten av organisasjonen for å sikre helhetlige løsninger.

Støttetjenesten har ansvar for å koordinere kommunen beredskapsarbeid. Kommunens helhetlige ROS analyse ble ferdigstilt i 2018. I 2019 skal kommunens beredskapsplanverk revideres.

Det skal jobbes videre med å profesjonalisere innkjøp og implementere vedtatt anskaffelsesstrategi. Internkontrollarbeidet videreføres med full styrke. Nytt elektronisk internkontroll system tas i bruk i 2019. Dette vil tilrettelegge for internkontroll etter kommuneloven og gi grunnlag for løpende forbedringsarbeid.

Det systematiske arbeidet som er startet på HR-området videreføres i 2019. Avdelingen skal jobbe aktivt med å utforme strategier og verktøy som støtter opp under kommunens arbeidsgiverpolitikk. I 2019 skal kompetansplanverk, rekrutteringsstrategi og revidert lønnspolitikk på plass. Det systematiske nærværarbeidet skal videreføres for å sikre fortsatt rett utvikling på sykefravær. HR-avdelingen skal prioritere lederstøtte for å styrke lederne i lederoppdraget.

Det er et mål at kommunens tjenester skal være lett tilgjengelig for alle. I 2018 er Servicetorgetts rolle redefinert og det er etablert strategi for utvikling av førstelinjetjenesten. Digitale tjenester

skal være førstevalget. I 2019 satses det videre på utrulling av sikker digital post. Det skal ses på ny telefoniløsning og andre digitale selvbetjeningsløsninger for innbyggerne. Klart språk skal bidra til å forenkle dialog og kommunikasjon opp mot innbyggerne.

Budsjett og økonomiplan 2019-2022

I 2019 har Støttetjenesten en omstillingsoppgave på 1,5 mill. kr og samlet i økonomiplanperioden 4,5 mill. kr (4,2 prosent). I driftsrammen ligger styrking som følge av prioriterte satsinger på IKT, lærlinger og arkiv. Det er avsatt midler til gjennomføring av valg 2019.

Rammereduksjonen skal oppnås gjennom digitalisering og effektivisering av gjennomgående administrative arbeidsprosesser. Tilpasningen skal skje i tett samhandling med resten av organisasjonen med krav om uttak av gevinstrealisering. Konkretisering av tiltak og plan for gevinstrealisering håndteres løpende i økonomiplanperioden for å oppnå budsjettmål i perioden 2020-2022.

I 2019 tas tre årsverk ut som gevinstrealisering. Bruk av digitale løsninger innenfor regnskap og HR bidrar til effektivisering av arbeidsprosesser og oppgaveløsning. Stillingsreduksjon løses gjennom naturlig avgang.

Fellesutgifter telefoni som dekkes av støtte-tjenesten reduseres med 300 000 kr årlig ut i perioden. Anskaffelsen av ny telefoniløsning vil berøre hele organisasjonen og utløse synergieffekter i hele organisasjonen.

I økonomiplan for 2018-2021 ble det avsatt en investeringsramme på 3,2 mill. kroner til nytt serverrom 2 i lokaler på nye Selfors sykehjem. Rammen var basert på estimat, men forprosjektet viser at investeringsrammen må økes til 6,9 mill. kroner for å få realisert prosjektet. Det skal foretas en ny vurdering av alternativer før endelig løsning velges.

Mål sektor

Utfordring	Indikator	Status i dag	Mål 2019
Øke andel av digitaliserte administrative arbeidsprosesser	Endring overgang digitale Arbeidsprosesser.	-	2 pr. år
Sikre rett kompetanse	Dekningsgrad definerte kompetansekrav.	Måles fra 2019	100 prosent
Øke andel innbyggere som kommuniserer digitalt med kommunen	Andel innbyggere med digital postkasse. Økt antall brev SvarUT	38 prosent 27 000	50 prosent. 34 000 (26 % økning).
Øke andel digitale søknader fra innbyggere. Bostøtte: Startlån:	Andel digitale søknader.	75 prosent 79 prosent	85 prosent 85 prosent
Overgang til Elektronisk faktura – EHF.	Andel EHF.	94 prosent	100 prosent

Rammereduksjoner

Tiltak	2019	2020	2021	2022
Reduksjon stillinger	-1 501	-1 877	-1 877	-1 877
Reduserte utgifter ny telefoniløsning		-300	-300	-300
Effektivisering gjennomgående adm. tjenester		-450	-2 327	-2 327
Sum tiltak	-1 501	-2 627	-4 504	-4 504

Fellesområde drift

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	50	29 395	38 402	39 902	41 902	41 902
Sum inntekter	-10	0	0	0	0	0
Netto	40	29 395	38 402	39 902	39 902	41 902
Besparelse FDV ny skolestruktur			1 500	3 000	5 000	5 000
Endring lønnsnett			7 507	7 507	7 507	7 507
Netto driftsramme	40	29 395	38 402	39 902	41 902	41 902

På Fellesområde drift budsjetteres lønns reserve for 2019, knyttet til forventet lønnsvekst 2018-2019. Og ufordelt besparelse knyttet til ny forvaltning, drift og vedlikehold av ny skolestruktur.

Kirkelig Fellesråd

	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Sum utgifter	14 927	15 094	15 291	15 121	14 838	14 838
Rammeendring			197	27	-256	-256
Netto driftsramme	14 927	15 094	15 291	15 121	14 838	14 838
Nye tiltak/endringer						
Prisjustering inntekter/utgifter			423	423	423	423
Rammereduksjon 2019-2022			-226	-396	-679	-679
Sum rammeendring			197	27	-256	-256

Budsjettrammen er justert med forventet lønns- og prisvekst. Rammereduksjonen er basert samme prinsipper som for øvrige virksomheter. Festeavgiften for 2019 foreslås økt jf. vedtaksdel.

Rammereduksjoner 2019-2022

Tiltak	2019	2020	2021	2022
Inntektsøkning festede graver	100	-50	-49	-49
Salg av tjenester	-76	-46	-30	-30
Reduksjon 50 prosent stilling			-300	-300
Reduksjon kostnader til oppvarming	-50			
Endring i administrasjonen	-200	-200	-200	-200
Reduksjon i leieutgifter - driftsmidler		-100	-100	-100
Sum tiltak	-226	-396	-679	-679

UTFORDRINGER PÅ LANG SIKT

Offentlig sektor, som innbyggerne først og fremst møter gjennom tjenestene kommunen leverer, vil få endrede rammebetingelser i årene fremover. Vi må derfor tenke langsiktig – og handle nå.

I det store bildet tar globaliseringen nye former og gir økt usikkerhet om den videre utviklingen i internasjonal politikk og økonomi. Oljepris og oljeproduksjon faller, noe som på sikt vil redusere handlingsrommet i offentlige budsjetter.

Teknologiskiftet innebærer redusert etterspørsel etter ufaglært arbeidskraft, noe som kan bli krevende når nye grupper med lavere kvalifikasjoner skal integreres i arbeidsmarkedet.

Samtidig stiller digitaliseringen av samfunnet forventninger og krav til kommunen om nye måter å løse oppgavene på.

Kampen om arbeidsstyrken vil utfordre kommunen i stor grad, og man må i det perspektivet også se etter måter å jobbe mindre personellintensivt, blant annet med bruk av teknologi.

Også klimautfordringene vil sette kommunens omstillingsevne på prøve.

Den mest sentrale utfordringen for Rana kommune er først og fremst knyttet til endring i demografi. Dette stiller nye krav til innretning på tjenestene og utløser investeringsbehov til demografi og strukturtilpasninger.

Kommunens tjenester

Mindre inntekter fra olje og endringer i behovsprofilen med flere eldre, betyr strammere økonomiske rammer for Rana kommune i tiden som kommer. Samtidig har innbyggere og næringsliv stadig større forventninger til kommunens tjenester og kommunal oppgaveløsning.

Rana kommune leverer gode tjenester, noe kommunen også skal gjøre i fremtiden. Tjenestene skal være bærekraftige og gi innbyggerne mulighet for økt selvhjelpenhet, mestring og læring. For å møte fremtidens behov, må tjenestene utvikles og fornyes. Forventningsavklaring og avstemming av innhold i de kommunale tjenestene er nødvendig for å tydeliggjøre hva som kan forventes av Rana kommune som tjenesteleverandør.

Utfordringene i offentlig sektor er betydelige og vil tvinge frem nye måter å løse felleskapets oppgaver på. I årene fremover vil samskaping og samarbeid med sosiale entreprenører, bedrifter og frivillig sektor være en nøkkel til innovasjon og nyskaping av kommunale tjenester.

Hovedelementene i omstillingstiltakene handler i stor grad om å gjøre strukturelle endringer i tjenestene. Det handler om å utnytte stordriftsfordeler, og drifte med økt kvalitet og reduserte kostnader. Nye konsepter for tjenestene er under utvikling, blant annet gjennom bruk av teknologi. Bedre arealutnytting og administrativ effektivisering er andre grep som skal gjennomføres.

- Omsorgstjenestene er i omstilling. Innbyggerne skal være lengst mulig i eget hjem. Hverdags-mestring/-rehabilitering og forløpstenking skal implementeres. Kompetanseutnytting på tvers er viktig for gode tjenester.
- Skole omstiller for å oppnå optimal drift og sikre elevene gode rammevilkår for læring.
- Barnehagene må innrette driften fleksibelt for å tilpasse seg til svingninger i barnetall og nye krav til innhold /utvidede tjenester.
- Helse- og sosial videreutvikler tjenestene og har fokus på nye reformer.
- Store etterslep på kommunale veier og bygg må håndteres.
- Det er forventninger til at kommunen skal ha en aktiv rolle som samfunnsutvikler. Sentrale fokusområder er flyplass, sykehus, samt byutvikling.

Kommunal sektor i endring

Regjeringen vil ha fornying og effektivisering i det offentlige. Det forventes at kommunesektoren skal øke eget handlingsrom gjennom å jobbe smartere

og mer rasjonelt, samtidig som kvaliteten på tjenestene opprettholdes.

I statsbudsjettet for 2019 ligger det inne føringer og forventninger til at kommunesektoren skal klare å ta ut effektiviseringsgevinster. Dette kommer til uttrykk gjennom endring i inntektssystemet, berammede reformer og gjennom krav og kvalitet til kommunal tjenesteyting. Dette utfordrer kommunen fremover ikke bare økonomisk, men også organisatorisk og kulturelt. Det må tenkes utenfor boksen for å finne løsninger i fremtiden som gir økt handlingsrom og økonomisk bærekraft.

Utfordringsbildet fremover

Hovedutfordringene for Rana kommune i årene fremover er å dimensjonere og tilpasse kapasiteten i tjenestetilbudet slik at den dekker innbyggerens behov innenfor en bærekraftig økonomi.

Det er knyttet usikkerhet til fremtidig rentenivå og det kan forventes strammere kommuneøkonomi. Det er også knyttet usikkerhet til oppgavefordeling – hvordan vil kommunesektoren se ut i 2040?

Vekst i folketall og verdiskapning er svak.

Demografi er nøkkelen i inntektssystemet og det betyr at befolkningsutviklingen og alderssammensetning setter ramme for overføringer. Det er også en indikator på vekstkraft i lokalsamfunnet. Fremtidig investeringsbehov vil avhenge av vekstkurven som oppnås/ realiseres.

Behovsprofil tjenester

Det er vanskelig å se i glasskulen hvordan de kommunale tjenestene vil se ut i 2040 men basert på befolkningsprognosen er det dradd ut noen hovedtrekk som forventes å influere på tjenesteprofil og investeringer i et lengre perspektiv.

Flere eldre

- Flere eldre med behov for tjenester.
- Knapphet på helse – og omsorgspersonell.
- Eldre bygningsmasse/omsorgsbehov. Behov for tomteareal.

Økning i antall eldre vil medføre behov for å prioritere ressurser inn mot denne målgruppa. Fra 2025 vil aldersgruppen over 80 år øke kraftig.

Allerede i forkant av veksten i eldre, må det fokuseres på nødvendig omstruktureringen av omsorgstjenestene for på sikt å oppnå god balanse i tjenestekjeden. Tjenestene må organiseres etter samfunnsoppdraget. Målet er at innbyggerne skal være lengst mulig i eget liv og i eget hjem. Hverdagsmestring/-rehabilitering og pasientforløp skal implementeres, heri bruk av velferdsteknologi. Omsorgsomgivelsene skal være funksjonelle.

Uforløst frivillighet trenger organisering og struktur for å ta ut potensialet. Rekrutteringsutfordringene er store og må gis fokus.

Vekst i antall eldre kan gi følgende sykehjemsbehov etter år 2020:

- 2023: Behov for 25 nye plasser
- 2025: Behov for 50 nye plasser
- 2030: behov for 100 nye plasser
- 2040: behov for 200 nye plasser

Planlegging av fremtidens skole og planlagte investeringer må kontinuerlig tilpasses elevtallsprognosene. Det skal derfor satses på løsninger som gir fleksibilitet og som kan håndtere svingninger i elevtall. Fremtidens skole forventes å være en digital læringsarena med fokus på innhold og i mindre grad på struktur.

Antall barnefødsler pr. år er avgjørende for dimensjonering av barnehagene. Hvis trenden med lave barnetall vedvarer, må hele barnehagestrukturen gjennomgås. Dersom fødselstallet legger seg på gjennomsnittstallet de siste 10-15 årene, med ca. 280 barn pr. år, er det behov for å opprettholde dagens nivå på barnehageplasser. Fremskrevet prognose viser mindre variasjoner i aldersgruppen 0-5 år. I et lengre perspektiv kan det være hensiktsmessig å tenke fleksibel bruk av bygningsmasse på tvers av tjenester.

I yngre aldersgrupper finnes det flest mottakere av omfattende tilbud av helse- og omsorgstjenester. En fortsatt forskyving av ansvar fra stat til kommuner vil forsterke dette bildet. Kommunene vil bli utfordret på ytterligere etterspørsel etter både tjenester og boliginvesteringer for yngre innbyggere med behov for helse og omsorgstjenester.

Kjernevirksomheten i tekniske tjenester er kommunens infrastruktur, samfunnsplanlegging og beredskap. Utfordringsbildet kan kort oppsummeres til følgende: Klimaendringer (økende ekstremvær), kapitalslit (økende vedlikeholdsetter-slep), forventningsgap (økende innbyggerkrav) og

samfunnsutvikler (økende breddeansvar). Den største strukturelle utfordringen i tekniske tjenester er veisystemet og bygningsmassen. Ranas framtidige muligheter for vekst og utvikling er flyplass og sykehus.

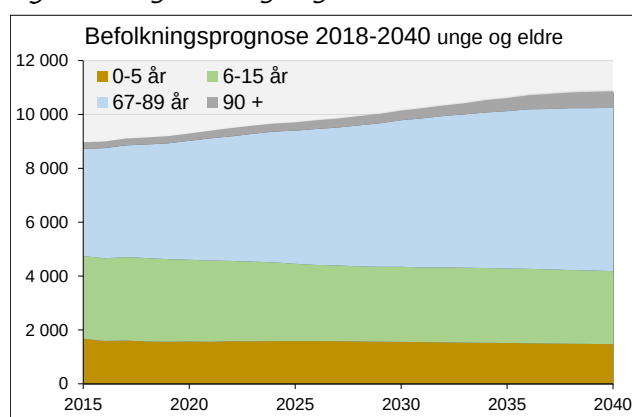
Investeringsbehov knyttet til omsorgsboliger og institusjonstilbud anslås å ligge en plass mellom 130-180 mill. kr. Noe av behovet vil kunne dekkes gjennom omdisponering og renovering/ombygging av eksisterende bygningsmasse.

Det er nødvendig å benytte flere ulike strategier for å dekke etterspørselen etter gode og riktige boligtilbud, der både kommunen og private utbyggere er aktører. Eksempelvis nevnes Husbankens satsing på økt bygging av private utleieboliger med kommunal tilvisningsrett som egnet virkemiddel for bosetting av flyktninger og vanskeligstilte barnefamilier. Det er tenkelig at økt satsing på utenlandsk arbeidsinnvandring vil forsterke behovet for en profesjonell satsing på flere utleieboliger i Rana.

Befolkningsprognose

Kommunens befolkningsprognose legger opp til en netto tilflytting på 25 personer pr år. Dette er halvering av tidligere års prognoser og henger sammen med lavere forventet tilflytting fra utlandet. Prognosen gir en folkemengde på 26 766 innbyggere i 2040. Prognosen er også justert og tilpasset en lavere fødselsfrekvens i henhold til nasjonal utvikling som viser at det fødes stadig færre barn i landet.

Figur 20. Prognose unge og eldre 2018-2040

Prognosen viser kort oppsummert at barnegruppene og antall personer i yrkesaktiv alder forventes å gå ned i perioden, mens aldersgruppene 67 år og over øker betydelig i hele perioden.

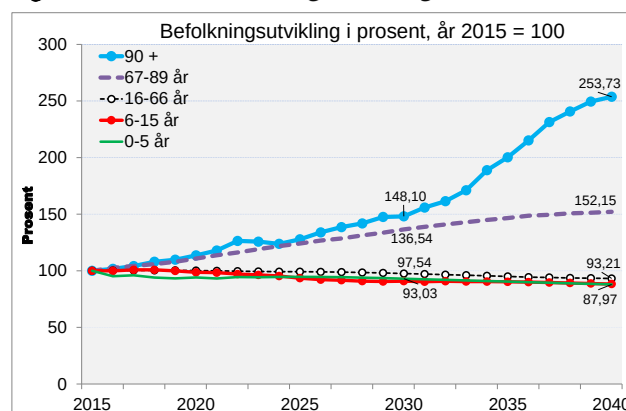
Figuren over viser en samlet vekst i befolkningen under 16 år og over 66 år, men at veksten skjer i aldersgruppen 67 år og over. Aldersgruppen 0-5 år og 6-15 år forventes redusert i perioden.

Tabell 29. Befolkningsprognose 2018-2040

Alder	2017	2022	Endring	2030	2040
0-5 år	1 607	1 581	-26	1 556	1 472
6-15 år	3 095	2 981	-114	2 789	2 711
16-66 år	17 126	17 009	-117	16 652	15 913
67-79 år	3 096	3 464	368	3 764	4 096
80-89 år	1 056	1 165	109	1 675	1 966
90 +	250	303	53	355	609
Sum	26 230	26 502	272	26 793	26 766

Aldersgruppen over 90 år øker forventes å øke mest fremover. Fra rundt 2030 viser prognosen at kommunen vil få en kraftig økning i denne aldersgruppen.

Figur 21. Relativ befolkningsutvikling-indeksert

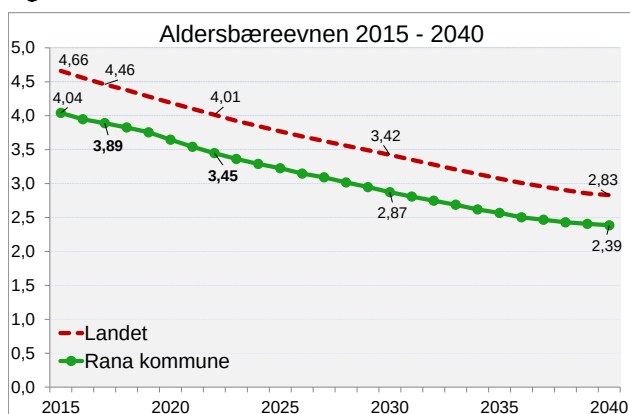
Flere eldre

Rana vil i likhet med resten av landet stå ovenfor store utfordringer ved at det blir stadig færre yrkesaktive i forhold til antall eldre og utfordringen i Rana er større sammenlignet med landet.

Arbeidskraftbehovet kan etterhvert bli vanskelig å dekke, spesielt innenfor pleie- og omsorgsykker. Samtidig blir det relativt sett færre i yrkesaktiv alder til å yte omsorg for hjemmeboende eldre. Dette forsterker utfordringsbildet for kommunen som allerede i dag har utfordringer knyttet til rekruttering.

Aldersbæreevnen viser forholdet mellom andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (16-66 år) og andel av befolkningen over 67 år, og er av vesentlig interesse for finansiering av pensjoner, velferdstilbud og pleie- og omsorgstjenester.

Figur 22. Aldersbæreevnen 2015-2040

I 2017 var koeffisienten for aldersbæreevne i Rana 3,89 og 4,46 for landet.

I 2040 viser prognosen at aldersbæreevnen forventes å bli 2,39 i Rana og 2,83 for landet, noe som betyr en vesentlig reduksjon av antall yrkesaktive i forhold til antall eldre. Dette blir en betydelig utfordring spesielt i forhold til rekruttering av arbeidskraft til pleie- og omsorgssektoren, men også innenfor øvrige sektorer.

Migrasjon

Det er rimelig å anta at migrasjonen (inn- og utvandring) til Norge fortsatt vil være betydelig de nærmeste årene, selv om innvandringen til Norge den siste tiden er redusert. Mange innvandrergreper har lavere sysselsettingsandel enn den øvrige befolkningen. Hvordan innvandrere tas imot og integreres, påvirker kommuneøkonomien. Jo raskere folk tilegner seg kompetanse og ferdigheter og kommer i jobb, jo bedre.

En høy andel i jobb vil styrke bæreevnen, men er også en nøkkel til integrering i bredere forstand. Arbeidslivet er en læringsarena der deltakelse gir bedre språk, økt kulturforståelse og faglig kompetanse. Innvandring er også en mulighet til å få tilgang på arbeidskraft. Kommunen har gjennom sitt samfunnsansvar et særskilt ansvar for å tilrettelegge og sikre en god integrering.

Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv

I det langsiktige perspektivet er oversikt over investeringer som er vedtatt i gjeldende budsjett og økonomiplan samt nye innspill tatt inn. Dette er gjort for å ha en oversikt over fremtidige behov, som blant annet må vurderes i forbindelse med veksten i eldregruppene frem mot 2030. Oversikten gir et godt grunnlag for å vurdere prioriteringer

over en lengre periode enn den fireårige økonomiplanperioden.

Investeringsnivået kommunen legger seg på fremover er en av de kraftigste driverne for utviklingen i kommunens økonomiske handlingsrom. Den langsiktige horisonten er også nødvendig for å kunne vurdere behovet for tilførsel av egenkapital til investeringene og utviklingen i kommunens beholdning av fondsmidler (likviditet). Dette gir igjen grunnlag for analyse av fremtidig økonomisk bærekraft, jf. bærekraftmodellen (KØB).

I oversikten er kommunens vedtatte bidrag til ny flyplass tatt inn med 268 mill. kr. Beløpet er trukket fra tidligere bevilgninger til vannledning Steinbekkhaugen og til prosjekteringstjenester fra PLU.

I perspektivet fram mot 2030 er årlige rammer til trafikksikkerhetstiltak, kommunale veier, kjøp av tomtgrunn, småinvesteringer 5+5 mill. kr og egenkapitaltilskudd til pensjonsordningen med 6 mill. kr er videreført.

I tillegg til innspillene ovenfor som strekker seg utover økonomiplanperioden har en i arbeidet med perspektivanalysen sett på investeringsbehov frem mot 2030. Økningen i antall eldre i befolkningen aktualiserer en dreining av ressursbruken mot disse gruppene i tiden fram mot 2030. Prognosene viser at det vil være behov for nye sykehjemsplasser i perioden, anslagvis 50 plasser i 2024-2025 og ytterligere 50 plasser i 2030-2031. I analysen ønsker en å vurdere konsekvensen av bygging av to nye sykehjem i perioden. Det første med nytt sentralkjøkken inkludert til 240 mill. kr og det andre med 200 mill. kr. I finansieringen er det forutsatt et tilskuddsnivå på ca. 40 prosent, eller ca. 85 mill. kr for hvert av prosjektene.

I gjeldende økonomiplan er det skissert et vedlikeholdsetterlepp på 238 mill. kr på øvrig bygningsmasse utenom skolebygg. Tar en høyde for oppgradering av den samme bygningsmassen blir tallet 1,1 mrd. kr. I analysen har en forutsatt at det legges inn et årlig beløp på 65 mill. kr fra og med 2023 for å ivareta renovering/oppgradering av øvrige bygg i perioden frem til 2030, tilsammen 585 mill. kr. I tillegg er det lagt inn et udefinert beløp på 25 mill. kr årlig, samt 50 mill. kr årlig på selvkostområdet i perioden.

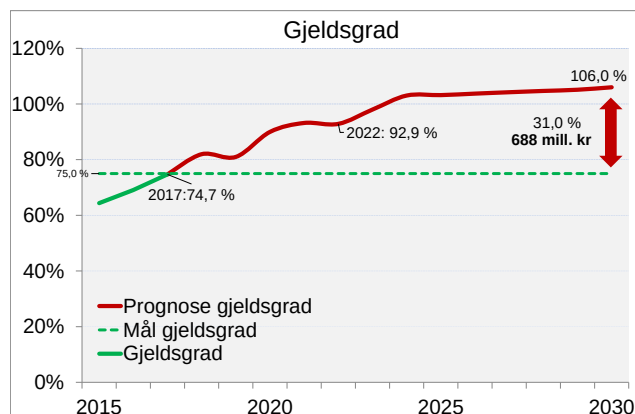
Innmeldte prosjekter som ikke er med i investeringsplanen.

I denne simuleringen er det ikke tatt inn nye innmeldte prosjekter. Dette gjelder renovering/utbygging av gamle Selfors sykehjem med 55 mill.

kr, ny hovedplan vei med 51,4 mill. kr, oppgradering uteanlegg skoler med 2 mill. kr, utbygging gatelys med 30 mill. kr, opprusting Mjølanstranda med 2 mill. kr, gatelys søndre felt med 2 mill. kr, opprusting rådhus med 2 mill. kr og samlokalisering tekniske tjenester på Mjølan med 40 mill. kr. I tillegg er ikke nye bofellesskap 3-5, jf. boligpolitisk plan tatt inn med beløp, men disse er selvfinansierende prosjekter med husleie som dekker renter og avdrag. Opplistede beløp utgjør til sammen 184 mill. kr. Med hensyn til kompensasjon for merverdiavgift, vil lånebehovet øke med ca. 150 mill. kr.

Med et økt låneopptak i perioden 2020-2027 i denne størrelsen vil gjeldsgraden i 2030 øke fra 105,5 til 113,4 prosent. Dette er 38,4 prosentpoeng over målet på 75 prosent, som tilsvarer 881 mill. kr.

Figur 23. Gjeldsgrad 2015-2030

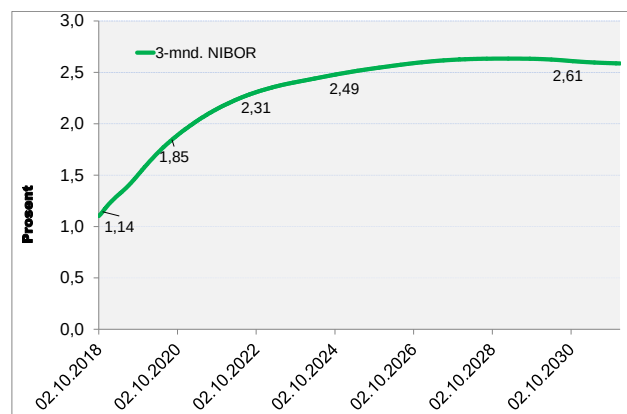
Konsekvenser av investeringsplanen i et 30-års perspektiv

For å illustrere hva som kreves for å komme ned på en gjeldsgrad som tilsvarer 75 prosent av brutto driftsinntekter er det regnet på hvor mye årlige avdrag må økes med over en tidsperiode. Skal målet nås i løpet av en 10-års periode må årlige avdrag økes med 41 mill. kr, eller ca. 20 mill. kr i en 20-års periode. Samtidig må ikke årlige låneopptak overstige ordinære avdrag, som i 2022 vil ligge på ca. 74 mill. kr. Det betyr et gjennomsnittlig investeringsnivå under 100 mill. kr i årene etter 2022. Investeringsbeløpet er inkludert selvfinansierende investeringer. Gjennomsnittet i planperioden 2019-2022 er over 330 mill. kr.

Kommunalbanken utarbeider prognoser for renteutviklingen i 30-års perspektiv. Med utgangspunkt i prognosen for 3 mnd. NIBOR vil denne stige fra litt i overkant av 1 prosent i dag til vel 2,6 prosent i 2027 og stabilisere seg på dette nivået. Dette indikerer en kommunal innlånsrente i overkant av 3,2 prosent i det langsiktige perspektivet, en økning på nesten 1,5 prosentpoeng fra utgangen av 2018.

Denne økningen er det tatt høyde for ved beregningen av konsekvensene av investeringsnivået i perspektivanalysen. Hvis rentenivået øker mer enn forventet, f.eks. med to prosentpoeng til ca. 5 prosent vil rentekostnadene øke med ca. 9 mill. kr i 2022.

Figur 24. Renteprognose 3 mnd Nibor 2018-2030.

Med forbehold om alt annet likt vil gjennomføringen av dette investeringsprogrammet frem til 2030 øke gjeldsgraden til 106 prosent. I kroner utgjør dette 688 mill. kr over målet for en gjeldsgrad på 75 prosent. I økt rente- og avdragsbelastning utgjør dette 41 mill. kr. Korrigert for lån til selvfinansierende prosjekt (VA) må nærmere halvparten av dette finansieres av frie inntekter, eller sagt på en annen måte, gjennom reduserte driftsrammer.

Tabell 30. Investeringsnivå 2018-2030

Mål gjeldsgrad 75 %	Gjeldsgrad	Avvik i prosent	Avvik i mill kroner
Gjeldsgrad 2017	74,7 %	-0,3 %	-7
Gjeldsgrad 2022	92,9 %	17,9 %	400
Gjeldsgrad 2030	106,0 %	31,0 %	688

VEDLEGG

Vedlegg 1. Budsjettskjema 1A

<i>Budsjettskjema 1A</i>	<i>Regnskap 2016</i>	<i>Budsjett 2017</i>	<i>Budsjett 2018</i>	<i>Budsjett 2019</i>	<i>Budsjett 2020</i>	<i>Budsjett 2021</i>
Skatt på inntekt og formue	-638 515	-633 700	-657 200	-659 000	-662 000	-665 000
Ordinært rammetilskudd	-709 321	-725 000	-759 000	-757 700	-759 700	-760 700
Skatt på eiendom	-94 857	-88 260	-83 260	-82 760	-82 260	-81 260
Andre direkte eller indirekte skatter	-40 251	-38 500	-38 500	-38 500	-38 500	-38 500
Andre generelle statstilskudd	-81 131	-64 108	-71 847	-71 847	-71 847	-71 847
Sum frie disponible inntekter	-1 564 075	-1 549 568	-1 609 807	-1 609 807	-1 614 307	-1 617 307
Renteinntekter og utbytte	-36 318	-36 470	-34 470	-32 470	-30 470	-30 470
Renteutgifter provisjoner og andre finansutgifter	52 965	56 906	59 426	63 971	68 487	73 869
Avdrag på lån	56 001	58 228	58 228	61 278	65 898	67 848
Netto finansinntekter/-utgifter	72 648	78 664	83 184	92 779	103 915	111 247
Til ubundne avsetninger	77 658	12 933	15 111	10 860	10 973	9 830
Til bundne avsetninger	30 846	19 174	16 356	17 102	16 526	14 735
Bruk av tidl års regnsk. mindreforbruk	-74 912	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	-14 267	-7 025	-2 825	-1 825	-1 625	-1 625
Bruk av bundne avsetninger	-22 757	-10 839	-10 798	-11 651	-12 066	-12 810
Netto avsetninger	-3 432	14 243	17 844	14 486	13 808	10 130
Overført til investeringsbudsjettet	77 139	46 271	49 631	49 631	49 631	49 631
Til fordeling drift	-1 417 720	-1 410 390	-1 459 148	-1 452 911	-1 446 953	-1 446 299
Sum fordelt til drift fra skjema 1B	1 392 366	1 410 390	1 459 148	1 452 911	1 446 953	1 446 299
Merforbruk/mindreforbruk	-25 354	0	0	0	0	0

Vedlegg 2. Budsjettskjema 2A

<i>Budsjettskjema 2A</i>	<i>Regnskap 2017</i>	<i>Budsjett 2018</i>	<i>Budsjett 2019</i>	<i>ØkPI 2020</i>	<i>ØkPI 2021</i>	<i>ØkPI 2022</i>
Investeringer i anleggsmidler	317 741	453 600	543 710	497 980	223 550	137 870
Utlån og forskutteringer	55 136	50 000	60 000	60 000	60 000	60 000
Avdrag på lån	69 018	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Avsetninger	47 895	71 985	59 985	52 485	52 385	52 285
Årets finansieringsbehov	489 791	587 585	675 695	622 465	347 935	262 155
<i>Finansiert slik</i>						
Bruk av lånemidler	-179 457	-221 299	-256 249	-323 124	-199 269	-122 089
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-10 724	-5 000	-5 800	-7 100	-2 000	-2 000
Tilskudd til investeringer	-300	0	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	-40 207	-50 550	-48 530	-57 100	-27 750	-11 250
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-57 520	-129 185	-105 885	-25 785	-25 785	-25 785
Andre inntekter	-4 527	-1 200	-1 200	-1 100	-1 000	-900
Sum ekstern finansiering	-292 734	-407 234	-417 664	-414 209	-255 804	-162 024
Overført fra driftsregnskapet	-77 139	-70 031	-49 631	-49 631	-49 631	-49 631
Bruk av avsetninger	-119 917	-110 320	-208 400	-158 625	-42 500	-50 500
Sum finansiering	-197 056	-180 351	-258 031	-208 256	-92 131	-100 131
Udekket/udisponert	-	-	-	-	-	-

Vedlegg 3. Hovedoversikt investering

Hovedoversikt investering	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	ØkPI 2020	ØkPI 2021	ØkPI 2022
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-10 683	-5 000	-5 800	-7 100	-2 000	-2 000
Andre salgsinntekter	-41	0	0	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	-15 346	-67 800	-82 500	-2 400	-2 400	-2 400
Kompensasjon for merverdiavgift	-40 207	-50 550	-48 530	-57 100	-27 750	-11 250
Statlige overføringer	-300	0	0	0	0	0
Andre overføringer	0	0	0	0	0	0
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	-4 527	-1 200	-1 200	-1 100	-1 000	-900
SUM INNTEKTER (L)	-71 103	-124 550	-138 030	-67 700	-33 150	-16 550
Utgifter						
Lønnsutgifter	3 439	0	0	0	0	0
Sosiale utgifter	781	0	0	0	0	0
Kjøp av varer og tj som inngår i kommunal tj.prod.	252 615	364 600	407 200	407 750	184 600	114 800
Kjøp av tjenester som erstatter kommunal tj.prod.	0	0	0	0	0	0
Overføringer	52 221	82 000	130 510	84 230	32 950	17 070
Renteutg og omkostninger	1 334	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	0	0	0	0	0	0
SUM UTGIFTER (M)	310 390	446 600	537 710	491 980	217 550	131 870
Finansieringstransaksjoner						
Avdrag på lån	69 018	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Utlån	55 136	50 000	60 000	60 000	60 000	60 000
Kjøp av aksjer og andeler	7 351	7 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsetning til ubundne investeringsfond	20 108	16 640	16 640	9 140	9 040	8 940
Avsetninger til bundne investeringsfondfond	27 787	55 345	43 345	43 345	43 345	43 345
SUM FINANSIERINGSTRANSAKSJONER (N)	179 401	140 985	137 985	130 485	130 385	130 285
FINANSIERINGSBEHOV (O = M+N-L)	418 687	463 035	537 665	554 765	314 785	245 605
Finansiering						
Bruk av lån	-179 457	-221 299	-256 249	-323 124	-199 269	-122 089
Salg av aksjer og andeler	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	-42 174	-61 385	-23 385	-23 385	-23 385	-23 385
Overføringer fra driftsregnskapet	-77 139	-70 031	-49 631	-49 631	-49 631	-49 631
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	-58 384	-98 320	-170 400	-120 625	-4 500	-12 500
Bruk av bundne fond	-61 534	-12 000	-38 000	-38 000	-38 000	-38 000
SUM FINANSIERING (R)	-418 687	-463 035	-537 665	-554 765	-314 785	-245 605
UDEKKET/UDISPONERT (S = O-R)	-	-	-	-	-	-

Vedlegg 4. Gebyrregulativ

Vedlegg 4.1 Vann- og Avløp

Det anbefales at vann- og avløpsgebyrer øker med **20 prosent** for vann og gebyr for avløp holdes uendret. Priser for 2018 i parentes.

Tilknytningsgebyrer

Gjelder for alle kommunale vannverk (Mo, Storforshei, Røssvoll, Dalselv, Sør-Sjona/Utskarpen og Åga vannverk):

Tilknytningsgebyr vann: **12,78 kr** (10,65 kr) **pr m²**. Minste grunnlag for beregning = 100 m².

Tilknytningsavgiften ved førstegangstilknytning skal under enhver omstendighet beregnes etter minimum 100 m² bruksareal for bolig og annen bebyggelse. Tilknytningsavgift betales ved tilbygg eller påbygg større enn 25 m² netto bruksareal, for bolig og annen bebyggelse.

Tilknytningsgebyr avløp: **17,00 kr** (16,16 kr) **pr m²**. Øvrige betingelser som for vann.

I tillegg kommer mva.

Årlig gebyr for vann

Fastgebyr vann: **966 kr** (805 kr) **pr år**.

Gjelder for alle boenheter og eiendommer i tillegg til et variabelt gebyr.

Variabelt gebyr: **10,26 kr** (8,55 kr) **pr m³** vann for de som har **vannmåler**.

For eiendommer uten måler regnes et forbruk på 1,2 m³ pr. m² bruksareal: **12,31 kr** (10,26 kr) **pr. m²**

Eks.: En bolig på 120m² uten vannmåler får et årlig gebyr på (966 kr + 1 477 kr) = **2 443 kr** (2 036 kr) **eks. mva.**

$(10,26 \text{ kr pr. m}^3 \times 1,2 \text{ m}^3 \times 120 \text{ m}^2 = 1477 \text{ kr} + \text{fastgebyr } 966 \text{ kr} = 2\,443 \text{ kr})$

Eiendom som ikke hovedsakelig benyttes til bolig skal betale den variable del av årsgebyret etter målt forbruk.

Ubebygde tomt skal betale samme fast del som for boenheter. Gjelder også hvis det står hus på tomte som er ubeboelig, slik at eiendommen er å betrakte som ubebygde tomt.

I tillegg kommer mva.

Årlig gebyr for avløp

Fastgebyr avløp: **1 015 kr** (1 015 kr) **pr år**. Gjelder for boenheter og eiendommer i tillegg til et variabelt gebyr.

Variabelt gebyr: **10,58 kr** (10,58 kr) **pr m³** avløp for de som har **vannmåler**.

For eiendommer uten måler regnes et forbruk på 1,2 m³ pr. m² bruksareal: **12,70 kr** (12,70 kr) **pr m²**

Eks.: En bolig på 120m² uten vannmåler får et årlig gebyr på (1 015 kr + 1 524 kr) = **2 539 kr** (2 539) **eks. mva.**

$(10,58 \text{ pr. m}^3 \times 1,2 \text{ m}^3 \times 120 \text{ m}^2 = 1\,524 \text{ kr} + \text{fastgebyr } 1015 \text{ kr} = 2\,539 \text{ kr})$

Øvrige betingelser som for vann.

I tillegg kommer mva.

Saksutredning

Målsettingen er at årsgebyrene skal være så forutsigbare som mulig for abonnentene og ikke variere sterkt fra år til år, selv om kommunen enkelte år får store investeringskostnader enten på nye vannanlegg eller på avløpssiden. Gebyr økningene kan nå ikke lenger dempes ved bruk av tidligere avsatte midler fra selvkostfond, da disse er brukt opp. Det er et mål at kommunen i løpet av planperioden skal bygge opp noe midler på fond. Dette gjør det enklere å legge inn et jevnere gebyrnivå, og unngå store endringer fra år til år.

Vedlagte selvkostregnskap viser utviklingen i perioden 2017 - 2022.

For 2019 medfører forslaget at det avsettes ca. **2,4 mill. kr** til vannfondet og avsettes ca. **0,2 mill. kr** til avløpsfondet. Det anbefales at gebyrene utskrives for 2019 med en økning fra 2018 på 20 prosent for vann og ingen endring for avløp.

Eks.: For en enebolig på 120 m² vil dette medføre at årsgebyrene endres slik fra 2018 til 2019:

Årsgebyr vann for en gjennomsnittsbolig økes fra **2 036 kr** til **2 443 kr** eks. mva.

Årsgebyr avløp for en gjennomsnittsbolig holdes uendret på **2 539 kr** eks. mva.

Dvs. at økningen i neste års vann- og avløpsgebyrer samlet utgjør 407 kr + mva. for en gjennomsnittsbolig

Tabell 31. Selvkostområde avløp: regnskap 2017 - prognose 2018-2022

Selvkostområde avløp	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kalkylerente	1,98 %	2,40 %	2,70 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %
Driftskostnader	16 689 436	16 689 000	17 619 000	18 060 000	18 499 000	19 054 000
Indirekte kostnader	931 333	960 000	990 000	1 014 000	1 040 000	1 066 000
Kapitalkostnader	10 952 777	13 435 000	15 313 000	17 611 000	19 464 000	21 393 000
Renter på fast eiendom	0	0	0	0	0	0
Sum kostnader	28 573 546	31 084 000	33 921 000	36 685 000	39 003 000	41 512 000
Sum inntekter	32 412 747	34 280 000	34 077 000	35 756 000	37 562 000	39 437 000
Bruk eller avsetning til fond (-/+)	3 839 201	3 196 000	155 000	-929 000	-1 440 000	-2 075 000
Fond ved inngang til året (+)	2 893 195	6 828 000	10 226 000	10 660 000	10 036 000	8 876 000
Renter	95 293	202 000	278 000	306 000	279 000	235 000
Fond 31.12 uten renter	6 732 396	10 024 000	10 381 000	9 730 000	8 596 000	6 800 000
Fond 31.12 med renter	6 827 689	10 226 000	10 660 000	10 036 000	8 876 000	7 035 000

Tabell 32. Selvkostområde vann: regnskap 2017 - prognose 2018-2022

Selvkostområde vann	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kalkylerente	1,98 %	2,40 %	2,70 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %
Driftskostnader	15 157 417	17 036 000	18 359 000	18 910 000	19 477 000	20 061 000
Indirekte kostnader	873 587	900 000	927 000	955 000	983 000	1 013 000
Kapitalkostnader	11 019 341	13 813 000	17 351 000	19 805 000	21 946 000	23 119 000
Renter på fast eiendom	0	0	0	0	0	0
Sum kostnader	27 050 345	31 749 000	36 637 000	39 670 000	42 406 000	44 193 000
Sum inntekter	24 695 311	32 369 000	39 046 000	42 980 000	45 117 000	45 137 000
Bruk eller avsetning til fond (-/+)	-2 355 035	620 000	2 409 000	3 310 000	2 710 000	943 000
Fond ved inngang til året (+)	2 203 686	-131 000	493 000	2 948 000	6 396 000	9 339 000
Renter	20 318	4 000	46 000	138 000	233 000	294 000
Fond 31.12 uten renter	-151 348	489 000	2 902 000	6 258 000	9 106 000	10 282 000
Fond 31.12 med renter	-131 030	493 000	2 948 000	6 396 000	9 339 000	10 576 000

Vedlegg 4.2 Feie- og tilsynsavgift

Avgiften økes med 7,5 prosent. Følgende satser for årlig feie- og tilsynsavgift vedtas for 2019, gjeldende fra og med 1.1.2019. Satser for 2018 i parentes:

Feie- og tilsynsavgift for skorsteiner <u>inntil</u> 2 etasjer:	462 kr (430 kr)
Feie- og tilsynsavgift for skorsteiner <u>over</u> 2 etasjer:	572 kr (532 kr)

I tillegg kommer mva.

Følgende satser foreslås for oppdrag som faktureres utenom feie- og tilsynsavgiften i 2019. Satser for 2018 i parentes:

Feiing av større fyringsanlegg, (forretningsbygg o.l.):	1 005 kr (935 kr)
Serviceoppdrag feietjenesten (timepris):	771 kr (717 kr)
Fysisk plombering av ildsted:	1 315 kr (1 223 kr)
Feiing av sentralfyr / ildsted:	771 kr (717 kr)
Fresing av skorstein:	771 kr (717 kr)

I tillegg kommer mva.

Vedlegg 4.3 Gebyrregulativ lokale retningslinjer for graving 2019

Vedtak: K - sak 80/14, 07.10.2014

1. Lokale retningslinjer for graving vedtas som foreslått i vedlegg datert 18.9.2014.
2. Gravegebyrenes størrelse fastsettes første gang i forbindelse med behandling av budsjett og gebyrregulativet for 2015.

§ 8. Gebyr satser for behandling av gravemelding og søknad om graving.

§ 8.1. Generelt

Ved et hvert gravearbeid på kommunale veier og plasser krever kommunen at det skal betales et behandlings- og et forringelsesgebyr til kommunen. Gebyret skal dekke utgifter til saksbehandling, administrasjon og kontroll av gravearbeidene.

Gebyrenes størrelse vurderes og reguleres årlig (gebyrer for 2018 i parentes).

§ 8.2. Behandlingsgebyr

Det skal betales et behandlingsgebyr for behandling av søknad om gravetillatelse.

8.2.1 Behandlingsgebyr enkle henvendelser til Geomatikk vedr. graving uten kartleveranse: 300 kr (270 kr)

Godkjenning og oppfølging av arbeidsvarslingsplaner: 1 150 kr (1 060 kr)

8.2.2 Behandlingsgebyr gravemelding og søknad om tillatelse til graving i kommunal grunn med sanitærmelding: 6 000 kr (4 790 kr)

8.2.3 Dobbel gebyr der graving iverksettes uten søknad: 12 000 kr (9 570 kr)

8.2.4 Gebyr ved ny behandling, avvik, endring, eller utvidelse av gitt tillatelse: 3 000 kr (2 680 kr)

8.3. Gebyr for leie av offentlig trafikkareal til riggplass for containere ol.: Pr. m² og virkedag: 10 kr (5 kr)

8.4. Gebyr for riggplass, containere på parkeringsplass Pr. plass og virke dag: 160 kr (110 kr)

Vedlegg 4.4. Gebyrregulativ areal og miljø

Formål: Forskriften skal sikre at kommunen kan få dekket sine kostnader for saksbehandlingen de forskjellige sakstypene medfører.

§ 10 Ulovlige tiltak og pålegg etter plan- og bygningsloven

For arbeid som igangsettes før nødvendig tillatelse er gitt, må man betale for kommunens gjennomsnittlige merutgifter og brukte tid ved behandlingen av ulovlighetssaker, etter satser i kap. 3, pkt. 19 c i dette regulativet. Minstegebyret vil uansett tilfelle tilsvare to ganger basisgebyret.

I tillegg kan kommunen kreve dekning av sine kostnader til sakkyndig bistand, jf. kap. 3 pkt. 19 b. Man må også betale gebyret dersom det blir gitt avslag på søknaden.

For øvrige ulovlige tiltak og pålegg etter plan- og bygningsloven vil bli ilagt overtredelsesgebyr eller tvangsmulkt etter en skjønnsmessig helhetsvurdering.

§ 14 Gebyr for medgått tid

Når søker/tiltakshaver/rekvirent forårsaker merarbeid for kommunen, faktureres dette merarbeidet etter medgått tid, **minimum en time**.

I kapittel 3 under punkt 19c finner du timesatsen vi bruker når vi skal beregne arbeidet vi har hatt med en sak.

Endringer i forskrifter fra 2018 til 2019 er markert med rødt.

KAP. 2 PRIVATE PLANFORSLAG

2-3	REGULERINGSPLAN, PBL §§ 12-3 og 12-11	2019	2018
2.3.4	Tillegg etter bruksareal pr m ² inntil 5000 m ²	20	14
2.3.5	Tillegg etter bruksareal pr m ² fra 5.000 m ²	10	8
2.3.7	Tillegg for regulert friareal eller grønnstruktur eller bruk og vern av sjø og vassdrag som omreguleres til byggeformål, næringsareal eller anleggsformål (herunder råstoff- og mineralutvinning) uten at det gjenskaffes nytt fullgodt erstatningsareal innenfor planområdet. Pr. m ²	100	50
2.3.8	Tillegg for friluftsareal, naturområde, grønnstruktur, sjøareal eller uregulert areal i LNFR som omreguleres til byggeformål, næringsareal eller anleggsformål (herunder råstoff- og mineralutvinning). Pr. m ²	2	0,1

2-4	MINDRE ENDRINGER I REGULERINGSPLAN, PBL § 12-14		
2.4.2	Tillegg etter bruksareal (BRA) pr. m ²	20	14
2.4.3	Tillegg for regulert friareal eller grønnstruktur som omreguleres til byggeformål, næringsareal eller anleggsformål. Pr. m ²	100	50

KAP. 3 BYGGE- OG DELESAKER

Gebyrregulativ for byggesaksbehandling, dispensasjoner mv.

Gebyret er bygget opp av to elementer:

- **Basisgebyr.** Dette avspeiler hovedtyngden av arbeidet innenfor hver sakskategori avhengig av bruksformål,
- **Arealgebyr** – kr 20,- pr m² BRA. Dette skal fange opp det ekstra arbeidet størrelsen på bygget medfører. Et areal blir regnet ut etter NS 3490:2012 (bruksareal).

TILTAK SOM BEHANDLES ETTER SØKNAD PBL. KAP. 20				
3.1. BOLIGBYGG og FRITIDSHUS				
	<i>Basisgebyr (betales pr. bygningskropp)</i>		2019	2018
a	Enebolig		21 000	19 500
b	Enebolig med hybel-/sokkelleilighet		25 000	23 000
c	Tomannsbolig		27 000	25 000
d	Småhus med inntil 4 boliger		35 000	33 000
e	Boligbrakker		20 000	15 000
f	Tilbygg, påbygg og ombygging punkt a - e		14 000	12 000
g	Terrassehus, boligblokk/stort sammenbygd boligbygg med mer enn 4 boenheter		70 000	66 000
h	Studenthjem, studentboliger, bofellesskap		70 000	66 000
i	Tilbygg, påbygg og ombygging punkt g – h		31 000	29 000
j	Fritidshus, seterhus, skogskoie o.l.		18 000	17 000
k	Garasjer, uthus, naust		14 000	12 000
l	Annen boligbygning		14 000	12 000
m	Tilbygg, påbygg og ombygging j - l		10 000	9 000
3.1.1 ANDRE TILTAK PÅ BOLIG OG FRITIDSEIENDOM				
a	Fasadeendring/vindusskift og terrasser.		3 000	2 500
b	Støttemurer		6 000	5 000
c	Innhegning / gjerde / støyskerm / levegg		3 000	2 500
d	Brygger		6 000	5 000
e	Graving/fylling/sprengning		3 000	2 500
f	Tekn. installasjoner (pipe, fyrkjel, våtrom, ventilasjon, slamavskiller)		3 000	2 500
g	Annet tiltak		3 000	2 500
h	Basseng		6 000	5 000
i	Brønn/dam		6 000	5 000
j	Pbl § 29-4 samtykke til plassering av mindre tiltak (lekehus mv.) som ellers er unntatt søknad, jf. forskrift om byggesak (SAK10) § 4-1 .		3 000	2 500
k	VA-anlegg og lignende		8 000	
l	Pbl § 31-2, 4. ledd fravik fra TEK10 for eksisterende byggverk. Pr. fravik		12 000	10 000
m	Sammenføyning av bruksenheter		3 000	2 500
3.2. INDUSTRI OG LAGERBYGNING				
a	Fabrikk- og verkstedsbygning		50 000	46 000
b	Produksjonshall		43 000	34 500
c	Bygning for renseanlegg, avfallshåndtering, vannforsyning o.l.		40 000	34 500
d	Kraftstasjon o. l.		45 000	40 000
e	Transformatorstasjon/kiosk		30 000	27 000
f	Kjøle- og fryselager, silo		38 000	34 500
g	Lagerhall		35 000	27 000
h	Annen bygning		34 000	30 500
i	Tilbygg, påbygg og ombygging a – h:		28 000	27 000
j	Driftsbygninger for landbruk/fiske		30 000	27 000
k	Landbruksgarasje/redskapshus/naust		26 000	24 000
l	Andre bygninger		28 000	27 000
m	Tilbygg, påbygg og ombygging j - l:		23 000	22 000

3.3. KONTOR- OG FORRETNINGSBYGG				
	<i>Basisgebyr</i>		<i>2019</i>	<i>2018</i>
a	Kontorbygg, administrasjonsbygg og lignende	71 000		68 000
b	Kjøpesenter, varehus, butikkbygning og lignende	75 000		72 000
c	Bensinstasjon	52 000		45 500
d	Annen bygning	50 000		48 000
e	Tilbygg, påbygg og ombygging a – d:	36 000		35 000
3.4. SAMFERDSEL OG KOMMUNIKASJON				
a	Ekspedisjons- og terminalbygninger og lignende	62 000		58 500
b	Telekommunikasjonsbygninger	38 000		33 000
c	Garasje, hangar-, vei- og biltilsynsbygning	42 000		38 500
d	Annen bygning	49 000		48 000
e	Tilbygg, påbygg og ombygging a – d:	31 000		30 000
3.5. HOTELL- OG RESTAURANTBYGNING				
a	Hotell- og motellbygning	82 000		78 000
b	Camping-/utleiehytte	39 000		38 000
c	Annen bygning for overnatting	58 000		50 000
d	Restaurant-, kafé-, gatekjøkken-, kioskbygning og lignende	55 000		50 000
e	Annen bygning	55 000		50 000
f	Tilbygg, påbygg og ombygging a – e:	36 000		35 000
3.6. KULTUR- OG FORSKNINGSBYGNING				
a	Lekepark og barnehage	48 000		45 000
b	Bygg for undervisning/kultur/forskning	82 000		77 500
c	Idrettsbygg	55 000		51 000
d	Kino, teater, samfunnshus og lignende	74 000		70 000
e	Kirke/gravkapell og lignende	62 000		58 000
f	Annen bygning	68 000		64 500
g	Tilbygg, påbygg og ombygging a – f:	42 000		40 000
3.7. HELSEBYGNING				
a	Sykehus	200 000		194 000
b	Sykehjem	82 000		77 500
c	Annen bygning	70 000		66 000
d	Trygdeboliger, aldersboliger, omsorgsboliger og asylmottak mv.	70 000		66 000
e	Tilbygg, påbygg og ombygging a – d:	47 000		45 000
3.8. FENGSEL, BEREDSKAPSBYGNING				
a	Fengsel, beredskapsbygning og lignende	63 000		58 500
b	Annen bygning	56 000		52 000
c	Monument, offentlig toalett	42 000		38 500
d	Tilbygg, påbygg og ombygging a – c:	37 000		36 000

3.9. VARIGE KONSTRUKSJONER OG ANLEGG				
	Basisgebyr	2019	2018	
a	Vei, parkeringsplass, støyvoll, bro, molo, VA-anlegg og lignende mindre omfattende art	19 500	19 500	
b	Større samferdselsanlegg (bruer, kaianlegg, veinett, rullebane etc.)	100 000	0	
3.10. DISPENSASJONSSØKNADER				
a	Planer (kommuneplan, reguleringsplan og bebyggelsesplan). Av omfattende karakter	50 000	0	
b	Planer (kommuneplan, reg.plan, bebygg.plan, byggelinjer og -grenser). Mindre omfattende	6 000	5 000	
c	Pbl § 1-8 (forbud mot tiltak mv. langs sjø og vassdrag)	6 000	5 000	
d	Pbl § 29-4 (bygningens plassering, høyde og avstand fra nabogrense)	6 000	5 000	
e	Dispensasjoner fra arealplan for gjennomføring av tiltak etter pbl. §§ 20-4 og 20-5 i uregulert strøk. Gjelder ikke dispensasjoner etter 3.10.b og 3.10.c, eller fra byggelinjer og byggegrenser.	4 000	3 000	
f	Dispensasjoner fra reg.plan mv for gjennomføring av tiltak etter pbl. §§ 20-4 og 20-5 i regulert strøk. Gjelder ikke dispensasjoner etter pkt. 3.10.b og 3.10.c, eller dispensasjon fra byggelinjer og byggegrenser	4 000	3 000	
g	Fra byggt teknisk forskrift (TEK10 / TEK17). Pr. kapittel/fagområde.	12 000	10 000	
h	Ved flere dispensasjoner i samme sak, betales høyeste sats for første dispensasjon. For øvrige dispensasjoner i samme sak betales kr 2 000,- pr. stk.			
3.11. ENDRINGSSØKNADER				
a	Mindre endringer uten økning av areal(BRA/BYA)	6 000	5 000	
b	Mindre endringer med økt areal medfører i tillegg arealgebyr kr. 20,- pr. m².			
c	Gebyret ved større endringer beregnes til 50% av gebyr som ved ombygging			
3.12. RIVING				
a	Gebyr bygningmasse < 100 m² BRA/BYA	4 000	2 000	
b	Gebyr bygningmasse > 100 m² BRA/BYA	12 000	8 000	
3.13. INSTALLASJONSTILLATELSE AV HEIS / LØFTEANORDNING (PR. STK.)				
a	Gebyr pr. heis	14 000	10 000	
b	Gebyr pr. trappeheis	2 000	1 500	
c	Gebyr pr. løfteplattform	10 000	8 000	
3.14. ANDRE TILTAK PKT.3.2 TOM PKT. 3.8				
a	Fasadeendring/vindusskift	14 000	11 000	
b	Skilt/reklame	10 000	9 000	
c	Større skiltplan	19 000	16 000	
d	Støttemurer	19 000	16 000	
e	Innhegning/gjerde/støyskjerm og andre tiltak	14 000	11 000	
f	Tekniske installasjoner	11 000	9 000	
g	Andre tiltak (herunder turstier mv.)	11 000	9 000	
h	Pbl § 29-4 samtykke til plassering av mindre tiltak som ellers er unntatt søknad, jf. forskrift om byggesak (SAK10) § 4-1.	6 000	5 000	
i	Pbl § 31-2, 4. ledd fravik fra TEK10 for eksisterende byggverk. Pr. fravik	12 000	10 000	

3.15. UTENDØRSPLANER/OPPARBEIDELSESPLANER (pr. plan)			
	<i>Basisgebyr</i>	<i>2019</i>	<i>2018</i>
a	< 5000 m2	6 000	5 000
b	> 5000 m2	12 000	10 000
3.16. FRIKJØP PARKERING			
	Beløpet fastsettes etter kommunalt vedtak	350 000	350 000
3.17. TILTAK SOM KAN FORESTÅS AV TILTAKSHAVER			
a	§ 20-4 a) mindre tiltak på bebygd eiendom *)	6 000	5 000
b	§ 20-4 b) alminnelige driftsbygninger i landbruket.	8 000	7 000
c	§ 20-4 c) midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg	6 000	5 000
d	§ 20-4 e) andre mindre tiltak *)	4 000	3 000
e	*) For mindre tiltak PBL § 20-4 (under 15 m2 BRA/BYA) betales halvt basisgebyr		
f	*) For endringssøknader for tiltak PBL § 20-4 skal det betales halvt basisgebyr		
3.18. DELINGSSØKNADER			
a	Behandling av delingssøknad	6 000	5 000 /10 000
3.19. DIV. GEBYR JF. ALMINNELIGE BESTEMMELSER §§ 10, 13, 14 OG 16.			
a	Gebyr fra og med 1. trinn i trinnvis behandling (1. igangsettingssøknad)	6 000	5 000
b	§ 13. Gebyr i tillegg til konsulentutgifter ved sakkyndig bistand	3 500	3 000
c	§§ 10 og 14. Gebyr for medgått tid pr time	1 000	950
d	§ 16. Gebyr for innhenting av tillatelse, samtykke/ uttalelse fra annen myndighet etter pbl § 21-5.	1 500	3 000
3.20. FERDIGATTEST OG BRUKSTILLATELSE FOR TILTAK ETTER PBL § 20-3			
a	Utstedelse av ferdigattest for tiltak etter pbl § 20-3 (unntatt for pkt. 3.1.1 og 3.14). Halv pris hvis det tidligere er gitt midlertidig brukstillatelse for hele tiltaket.	2 000	2 000
b	Utstedelse av midlertidig brukstillatelse, pr. brukstillatelse. For tiltak med flere bruksenheter betales fullt gebyr for første brukstillatelse og halvt for de øvrige	2 000	2 000
c	Driftstillatelse for heis	1 500	1 500
3.21. FORHÅNDSKONFERANSE			
a	Bolighus inntil fire boenheter, fritidsboliger mv.	1 500	1 500
b	Større boligbygg, næringsbygg mv.	3 000	3 000

KAP. 4 MATRIKKELLOVEN

4.2.1. Oppretting av matrikkelenhet uten oppmåling			
	Gebyr faktureres etter medgått tid, med et minimumsgebyr	6 000	4 104
4.11. Timesats			
	Gebyr etter medgått tid faktureres med timepris	1 000	975

Øvrige gebyrer i kapittel 4 økes med 10 prosent.

Vedlegg 4.5 Gebyrer for husholdnings- og fritidsrenovasjon og kommunal septik tømning i 2019

Etter konkursen i RenoNorden AS har kostnaden på innhenting av husholdningsavfall økt med ca. 11 mill. kr per år. Gebyralternativet som legges frem betyr en økning i husholdningsrenovasjonsgebyr på 8 prosent i 2019. Siden effekten av konkursen ikke er tatt fullt ut i gebyr per 2018, vil gebyret derfor ha en større økning utover forventet kostnadsvekst de nærmeste årene. I 2021 vil hele effekten være med i gebyret, slik at i påfølgende år vil gebyrendringene kun være påvirket av kostnadsendringer.

Septikgebyr vil reduseres med 10 prosent i 2019 for tømning av tanker inntil 4 m³ og en reduksjon på 33 prosent for alle tanker over 4 m³.

Fritidsrenovasjonsgebyr vil bli redusert med 18 prosent for 2019.

NB! Alle GEBYRER er INKLUSIVE MVA.

HUSHOLDNINGSRENOVASJON 2019

Renovasjonsgebyr, 140 liter standardvolum:	kr. 4.908,- /ab
Rabatt for 80 liters beholder:	20 prosent
Tillegg for 190 liters beholder:	30 prosent
Rabatt for deling av beholder < 1000 liter:	5 prosent
Rabatt for levering til fellescontainer >2 m ³ :	10 prosent
Rabatt for heimekompostering:	20 prosent
Tillegg for tilbakesetting inntil 20 meter	kr. 501,- pr.
Tillegg for egen papirdunk uten deling	kr. 328,- pr.

FRITIDSRENOVASJON 2019: (fellesdunk/container på samle plass)

Fritidsbolig nr. 1 **919,- pr. år**

Fritidsbolig ut over 1: 50 prosent rabatt på fullt gebyr pr. ekstra enhet.

Fritidsbolig med egen dunk:

(Gebyr tilsvarende standard husholdningsabonnement): **4.908,- pr. år.**

PS! Egen dunk forutsetter at fritidsboligen ligger i et område med dunkbasert husholdningsrenovasjon)

SEPTIKGEBYRER 2019: (tømning annet hvert år)

Alle boenheter tilknyttet inntil 4 m ³ tank:	kr. 1.894,-/tøm.
Septikgebyr, stortanker:	kr. 388,-/m³
Tillegg for traktortømning	kr. 1.750,- /tank

Vedlegg 4.6 Eiendomsskatt 2019

1) Eiendomsskatt, Eiendomsskatteloven (Eskl.) § 2

- a) Det skal utskrives eiendomsskatt i Rana kommune.

2) Avgrensning av utskrivningen (eiendomsskatteområdet), Eskl. §§ 3 og 4

Eiendomsskatt skal utskrives etter alternativet i Eskl. § 3 f)

- a) På klart avgrensede områder helt eller delvis utbygd på byvis eller der slik utbygging er i gang, jf. Eskl. § 3 b), jf. vedlegg 1, 2 og 3.
- b) På verk og bruk og annen næringseiendom i hele kommunen, jf. Eskl. § 3 d)
- c) Det utskrives skatt på næringsdelen (bygning og grunn) i tidligere skattlagte verk og bruk, jf. annet ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.
- d) Det utskrives skatt på det særskilte skattegrunnlaget redusert med en syvendedel i 2019, jf. første ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.

3) Satser og regler for utskrivningen, Eskl. § 10

- a) Den generelle eiendomsskattesatsen settes til 7 promille. jf. Eskl. § 11
- b) Eiendomsskattesatsen for bolig og fritidseiendommer settes til 2 promille jf. Eskl. § 12 a)
- c) Bunnfradraget fastsettes til 300 000 kr pr. boenhet på boligeiendommer jf. Eskl. § 11 2. ledd. Følgende vilkår settes for bunnfradrag:
 - i. Boenheter til bolig på bolig-, nærings-, og landbrukseiendom skal, inneholde kjøkkenløsning, bad og toalett innenfor hoveddel, - være godkjent etter plan og bygningsloven, og - være ført i matrikkelen før bunnfradrag gis.
 - ii. Bunnfradrag skal også gis fritidseiendom som ikke har godkjent boenhet, og –andre eiendommer som benyttes til fritidsbolig.
- d) Eiendomsskattene skal betales i 2 terminer, med forfall sammen med øvrige kommunale avgifter. Betalingsterminer jf. Eskl. § 25
- e) Takster vedtas av sakkyndig nemnd med sakkyndig ankenemnd som klageorgan jf. Eskl. § 8 A-3 (4) og Eskl. §§ 19 og 20.

4) Fritak for eiendomsskatt, Eskl. § 5 og § 7

a) Vedtaksmyndighet

- 1. Eiendomsskattekontoret avgjør om eiendom faller inn under bestemmelsene i Eskl. § 5, eller kommunestyrets generelle eiendomsskattevedtak om fritak etter § 7 jf. Eskl. § 14
- 2. Ved klage avgjør sakkyndig ankenemnd klagen jf. Eskl. § 20.

b) Fritak Eskl. § 5 – obligatoriske fritak.

Loven angir her eiendommer som skal ha fritak eier og hva eiendommene benyttes til.

c) Fritak Eskl. § 7 – frivillige fritak.

Frivillige unntak etter Eskl. § 7 gis så langt dette ikke strider mot lov og forskrift for eiendommer som fyller følgende kriterier:

- 1. Eiendommer eid av fylkeskommunen og som benyttes til skole, helse ol. samfunnsoppgaver.
- 2. Eiendommer som er fredet av riksantikvaren.
- 3. Eiendommer som brukes til barnehage.
- 4. Eiendommer som tilhører frivillige lag/foreninger/organisasjoner med samfunnsnyttig formål der eiendommen brukes i henhold til laget/foreningens/organisasjonens formål.
- 5. Eiendommer som tilhører religiøse organisasjoner og ikke er bolig eller drives i næring. Bolig som eies av organisasjonen og benyttes til bolig for organisasjonens religiøse ledere, skal likevel være unntatt.
- 6. Eiendommer som eies av menighetsrådene eller kirkelig fellesråd og ikke er bolig eller drives i næring. Prestebolig(er) skal likevel være unntatt.
- 7. Eiendommer som er felles private veier, regulerte lekeplasser, grøntarealer og friområder.

Vedlegg 5. Utgiftsutjevning 2019

A	B	C	D	E	F	G
Utgiftsutjevning	Vekt 2019	Antall Rana	Utgiftsbehovs indeks	+ / - utjevning	Andel utgiftsbehov	Endring fra 2018
		26 285	Lands- gjennomsnitt = 1	(1000 kr)	‰	(1000 kr)
0-1 år	0,0055	508	0,8972	-777	4,4392	248
2-5 år	0,1401	1 087	0,8963	-19 976	4,4345	589
6-15 år	0,2628	3 097	0,9783	-7 835	4,8404	-171
16-22 år	0,0229	2 407	1,0546	1 717	5,2177	-683
23-66 år	0,1031	14 720	0,9740	-3 687	4,8190	160
67-79 år	0,0553	3 133	1,1055	8 018	5,4697	-599
80-89 år	0,0760	1 066	1,1993	20 818	5,9339	789
over 90 år	0,0383	267	1,2045	10 763	5,9594	5 334
Basistillegg	0,0188	1	0,3692	-16 300	1,8265	-589
Sone	0,0101	123 243	1,2172	3 015	6,0225	-236
Nabo	0,0101	44 784	0,9604	-550	4,7518	85
Landbrukskriterium	0,0020	0,0036	0,7176	-776	3,5504	3
Innvandrere 6-15 år ekskl Skandinavia	0,0071	195	0,7722	-2 223	3,8206	909
Norskfødte med innv foreld 6-15 år ekskl Skand						
Flyktninger uten integreringstilskudd	0,0084	321	0,4317	-6 561	2,1359	428
Dødlighet	0,0452	206	1,0213	1 326	5,0534	-354
Barn 0-15 med enslige forsørgere	0,0181	621	1,0494	1 229	5,1922	-696
Lavinntekt	0,0113	681	0,5224	-7 417	2,5849	-1 213
Uføre 18-49 år	0,0065	520	1,0541	484	5,2156	20
Opphopningsindeks	0,0095	0	0,3190	-8 891	1,5786	-878
Urbanitetskriterium						
Aleneboende 30 - 66 år	0,0194	2 075	0,9209	-2 109	4,5564	216
PU over 16 år	0,0484	111	1,1297	8 630	5,5897	-110
Ikke-gifte 67 år og over	0,0452	1 994	1,1503	9 335	5,6912	582
Barn 1 år uten kontantstøtte	0,0171	177	0,9138	-2 027	4,5210	733
Innbyggere med høyere utdanning	0,0188	5277	0,7866	-5 514	3,8918	69
	1,0000		0,98595	-19 308	4,8782	4 634
Andel av befolkningen	4,9478	‰				
Andel utgiftsbehovsindeks	4,8782	‰				

Vedlegg 6. Befolkning

Befolkning plansoner 2000 – 2017 (skolekretser)

	2000	Andel i % 2000	2013	2014	2015	2016	2017	Andel i % 2017	Endring 2016-2017	Endring 2000-2017	Endring i %
Lyngheim	5 945	23,5 %	6 745	6 805	6 801	6 905	7 052	26,9 %	147	1 107	18,6 %
Gruben	5 317	21,0 %	5 239	5 225	5 249	5 283	5 357	20,4 %	74	40	0,8 %
Båsmoen	2 800	11,1 %	2 833	2 805	2 751	2 791	2 814	10,7 %	23	14	0,5 %
Ytteren	2 568	10,2 %	2 430	2 468	2 437	2 411	2 357	9,0 %	-54	-211	-8,2 %
Selfors	2 204	8,7 %	2 230	2 267	2 247	2 204	2 194	8,4 %	-10	-10	-0,5 %
Hauknes	1 851	7,3 %	2 109	2 145	2 171	2 172	2 161	8,2 %	-11	310	16,7 %
Storforshei	1 205	4,8 %	1 139	1 150	1 155	1 151	1 113	4,2 %	-38	-92	-7,6 %
Skonseng	1 143	4,5 %	1 070	1 096	1 099	1 082	1 073	4,1 %	-9	-70	-6,1 %
Utskarpen	927	3,7 %	824	813	816	798	821	3,1 %	23	-106	-11,4 %
Dalsgrenda	819	3,2 %	777	767	764	758	750	2,9 %	-8	-69	-8,4 %
Alteren	499	2,0 %	547	537	549	546	538	2,1 %	-8	39	7,8 %
	25 278	100 %	25 943	26 078	26 039	26 101	26 230	100 %	129	952	3,77 %

Statistikk 2000 - 2017

	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Folkemengde 31.12	25 278	25 281	25 282	25 499	25 652	25 752	25 943	26 078	26 039	26 101	26 230
Fødte	310	273	291	277	276	281	260	249	232	260	251
Døde	231	236	253	208	238	262	235	206	216	249	226
Ekstern innflytting	745	792	666	754	781	817	846	778	835	870	752
Ekstern utflytting	800	642	705	616	666	737	675	685	790	754	727
0-1 år	645	565	580	574	563	555	543	516	511	502	496
2-5 år	1 458	1 162	1 143	1 172	1 204	1 232	1 207	1 207	1 162	1 091	1 111
6-15 år	3 382	3 414	3 343	3 337	3 249	3 148	3 111	3 075	3 070	3 067	3 095
16-22 år	2 015	2 351	2 387	2 443	2 468	2 542	2 582	2 556	2 550	2 492	2 442
23-66 år	14 330	14 172	14 182	14 233	14 322	14 394	14 498	14 574	14 522	14 616	14 684
67-79 år	2 434	2 391	2 407	2 461	2 561	2 594	2 733	2 880	2 960	3 041	3 096
80-89 år	905	1 017	1 031	1 053	1 054	1 056	1 034	1 032	1 024	1 048	1 056
90 +	109	209	209	226	231	231	235	238	240	244	250

Befolkningsprognose 2018-2028

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Folkemengde 31.12	26 279	26 336	26 392	26 448	26 502	26 550	26 598	26 643	26 682	26 715	26 745
Fødte	254	256	258	258	258	258	256	255	254	252	250
Døde	222	225	226	229	234	234	237	240	244	246	247
Ekstern innflytting	749	746	742	739	737	734	731	729	727	725	723
Ekstern utflytting	724	721	717	714	712	709	706	704	702	700	698
0-1 år	513	506	511	515	516	517	516	515	512	509	506
2-5 år	1 060	1 054	1 063	1 045	1 064	1 061	1 066	1 070	1 070	1 069	1 066
6-15 år	3 096	3 067	3 029	3 020	2 981	2 958	2 928	2 870	2 829	2 814	2 789
16-22 år	2 354	2 311	2 264	2 228	2 196	2 188	2 198	2 224	2 228	2 216	2 215
23-66 år	14 778	14 833	14 837	14 827	14 813	14 781	14 740	14 714	14 673	14 652	14 596
67-79 år	3 150	3 199	3 309	3 388	3 464	3 527	3 540	3 568	3 605	3 599	3 649
80-89 år	1 068	1 101	1 107	1 144	1 165	1 217	1 312	1 375	1 443	1 524	1 582
90 +	259	263	273	283	303	302	297	307	321	333	341

Vedlegg 7. Eiendomsskatt og skattebelastning

Sum takst 2018	Sum bunnfradrag 2018	Sum grunnlag 2018	E-skatt bolig 2018	avtaler	boenheter
16 561 845 000	3 143 100 000	13 418 745 000	26 837 490	7 189	10 477

Bunnfradrag	0	50 000	100 000	200 000	300 000	400 000	500 000	600 000	700 000	800 000	900 000	1 000 000
Promille	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)	Skatteprove (million)
2,0	33,12	32,08	31,03	28,93	26,84	24,74	22,65	20,55	18,46	16,36	14,27	12,17
Skatt pr boenheter	3162	3062	2962	2762	2562	2362	2162	1962	1762	1562	1362	1162
2,5	41,40	40,09	38,79	36,17	33,55	30,93	28,31	25,69	23,07	20,45	17,83	15,21
Skatt pr boenheter	3952	3827	3702	3452	3202	2952	2702	2452	2202	1952	1702	1452
3,0	49,69	48,11	46,54	43,40	40,26	37,11	33,97	30,83	27,68	24,54	21,40	18,25
Skatt pr boenheter	4742	4592	4442	4142	3842	3542	3242	2942	2642	2342	2042	1742
3,5	57,97	56,13	54,30	50,63	46,97	43,30	39,63	35,96	32,30	28,63	24,96	21,30
Skatt pr boenheter	5533	5358	5183	4833	4483	4133	3783	3433	3083	2733	2383	2033
4,0	66,25	64,15	62,06	57,87	53,67	49,48	45,29	41,10	36,91	32,72	28,53	24,34
Skatt pr boenheter	6323	6123	5923	5523	5123	4723	4323	3923	3523	3123	2723	2323
4,5	74,53	72,17	69,81	65,10	60,38	55,67	50,96	46,24	41,53	36,81	32,10	27,38
Skatt pr boenheter	7114	6889	6664	6214	5764	5314	4864	4414	3964	3514	3064	2614
5,0	82,81	80,19	77,57	72,33	67,09	61,86	56,62	51,38	46,14	40,90	35,66	30,42
Skatt pr boenheter	7904	7654	7404	6904	6404	5904	5404	4904	4404	3904	3404	2904
5,5	91,09	88,21	85,33	79,57	73,80	68,04	62,28	56,52	50,75	44,99	39,23	33,47
Skatt pr boenheter	8694	8419	8144	7594	7044	6494	5944	5394	4844	4294	3744	3194
6,0	99,37	96,23	93,08	86,80	80,51	74,23	67,94	61,65	55,37	49,08	42,80	36,51
Skatt pr boenheter	9485	9185	8885	8285	7685	7085	6485	5885	5285	4685	4085	3485
6,5	107,65	104,25	100,84	94,03	87,22	80,41	73,60	66,79	59,98	53,17	46,36	39,55
Skatt pr boenheter	10275	9950	9625	8975	8325	7675	7025	6375	5725	5075	4425	3775
7,0	115,93	112,27	108,60	101,27	93,93	86,60	79,26	71,93	64,60	57,26	49,93	42,59
Skatt pr boenheter	11065	10715	10365	9665	8965	8265	7565	6865	6165	5465	4765	4065

Figur- og tabelloversikt

Figur 1.	Politisk struktur.....	8
Figur 2.	Overordnet administrativ struktur (nivå 1).....	8
Figur 3.	Illustrasjon over plan- og styringssystemet.....	9
Figur 4.	Satsningsområder og strategier.....	10
Figur 5.	Fødselsoverskudd 1964-2017	11
Figur 6.	Akkumulert befolkningsendring 2005-2017.....	11
Figur 7.	Sektorer med høyere ressursbruk 2017	22
Figur 8.	Handlefrihet	25
Figur 9.	Gjeldsgrad	25
Figur 10.	Usikre finansinntekter.....	27
Figur 11.	Utvikling avfallsgebyr.....	32
Figur 12.	Styringsrente 2012-2018 prognose 2022	42
Figur 13.	Gjeldsgrad.....	42
Figur 14.	Fordeling av netto lånegjeld etter formål, akkumulerte tall	43
Figur 15.	Graf rente- og avdragsbelastning.....	44
Figur 16.	Utvikling fondsmidler	44
Figur 17.	Utvikling disposisjonsfond.....	44
Figur 18.	Utvikling premieavvik og amortisering premieavvik ...	45
Figur 19.	Investeringer vann og avløp 2007-2017.....	67
Figur 20.	Prognose unge og eldre 2018-2040.....	75
Figur 21.	Relativ befolkningsutvikling-indeksert.....	75
Figur 22.	Aldersbæreevnen 2015-2040	76
Figur 23.	Gjeldsgrad 2015-2030.....	77
Figur 24.	Renteprognose 3 mnd Nibor 2018-2030.....	77

Tabell 1.	Aldersfordelt befolkningsutvikling	11
Tabell 2.	Tilskudd 2019	12
Tabell 3.	Utvalgte styringsparametere samfunn	17
Tabell 4.	Årsverk pr. sektor	18
Tabell 5.	Handlingsplan –arbeidsgiverstrategi.....	20
Tabell 6.	Utvalgte styringsparametere medarbeidere og organisasjon	21
Tabell 7.	Kommunebarometeret 2016-2018	22
Tabell 8.	Utvalgte styringsparametere tjenester	24
Tabell 9.	Handlingsregel for bærekraft.....	25
Tabell 10.	Måloppnåelse	26
Tabell 11.	Utvalgte styringsparametere økonomi	26
Tabell 12.	Frie inntekter 2018-2022	29
Tabell 13.	Utvikling eiendomsskatteinntekter.....	30
Tabell 14.	Demografiske rammer.....	33
Tabell 15.	Bærekraftindikatorer	34
Tabell 16.	Økonomiske drivere 2019-2022	34
Tabell 17.	Hovedoversikt drift	36
Tabell 18.	Finansiering av investeringer	38
Tabell 19.	Selvfinansierende investeringer og investeringer finansiert av fond/egenkapital.....	38
Tabell 21.	Investeringer finansiert av lån	39
Tabell 22.	Endring rammer finans.....	43
Tabell 23.	Konsesjonskraft.....	44
Tabell 24.	Endring pensjonskostnader 2019-2022.....	45
Tabell 25.	Utvikling driftsrammer.....	47
Tabell 26.	Endring driftsrammer tjenesteproduksjon.....	47
Tabell 27.	Realendringer budsjett 2019.....	49
Tabell 28.	Rammereduksjoner 2019-2022.....	50
Tabell 29.	Befolkningsprognose 2018-2040	75
Tabell 30.	Investeringsnivå 2018-2030	77
Tabell 31.	Selvkostområde avløp: regnskap 2017 - prognose 2018-2022	81
Tabell 32.	Selvkostområde vann: regnskap 2017 - prognose 2018-2022	81

Velkommen til Rana kommune

Nyheter og kunngjøringer

Nyheter, Høringer, Frister, Offentlig ettersyn, Pressemeldinger, Sosiale medier

Selvbetjening / Kontakt oss

Tjenestebeskrivelser, Postlister, Skjema, Kart, Profilhåndbok, Ledige stillinger, Gebyrer, Vakttelefoner

Barn, familie og skole

Barnehage, Skole, SFO, Skolerute, Barnevern, PPT, Helsesøster, SLT, Trygg oppvekst, Jordmor, Familietjenesten, Voksenopplæring

Kultur, idrett og fritid

Moheia Bad/fritidspark, Kino, Bibliotek, Kulturskole, Fritidsavdeling, Friluftsliv, Park og idrett, Priser, Tur/skiløyper, Tilskuddsmidler

Helse og sosial

Legevakt, Fastlege, Fysioterapi, Psykisk helse, Rus, Folkehelse, Økonomisk hjelp, Flyktninger, Krisesenter, Funksjonshemmede, Rehabilitering

Omsorg

Omsorgskontor/tildelingskontor, Helsetjenester i hjemmet, Botilbud, Sykehjem, Demensteam, Kreftomsorg, Møteplasser, Hjelp i hjemmet

Bolig og eiendom

Drikkevann, Gravemelding, Vannmåler, Kart, Byggesak, Situasjonsskart, Planbestemmelser, Boliger, Reguleringsplaner, Bostøtte, Startlån

Brann og feiing

Nødallarmring 110, Branntilsyn, Feiing og tilsyn, Kurs og kompetanse, Beredskap, Restverdiredning, Akutt forurensning

Vei og trafikk

Tilskudd private veier, Trafikksikkerhet, Veivedlikehold, Parkering, Gravemelding

Natur, miljø og avfall

Forurensning, Klima, Motorferdsel i utmark, Ranfjorden, Ranelva, HAF, Renovasjon

Skatt og kommunale krav

Skatte/MVA-attest, e-faktura/Autogiro, A-ordningen, Endring av skattekort/kontonr. Arbeidsgiverkontroll, Eiendomsskatt

Næring, Jordbruk, skogbruk, utmark

Bevillinger, Konsesjon, Tilskudd, Erstatning, Skogfond, Jakt/fiske, Jegerprøven, Vilpåkjørsel, Snarefangst, Næringsutvikling, Kraft

Politikk og administrasjon

Politisk representasjon,
Møteplan og saksdokumenter

Postlister og arkiv

Fakta om Rana

Jobb i Rana kommune

Innkjøp, Priser og gebyrer

Profilhåndbok

Politiske møter på nett
Innbyggerinitiativ, Valg

Enheter og ansatte, Beredskap

Planer, budsjett og regnskap

